YAZIN

AYLIK
SANAT
EDEBİYAT
DERGİSİ
şubat '84
30
150 TL

Modern Çağın Kanayan Yarası:
FİLİSTİN

John Reed ve Yaşamı Üzerine

ARİF DAMAR ile söyleşi

Bir Yazarın Sonu

MODERN ÇAĞIN KANAYAN YARASI
FİLİSTİN ÖZEL BÖLÜMÜ

FİLİSTİN ŞİİRLERİ/Samih el Kasım, Mahmut Derviş, Fatva Tukan (Türkçesi: Gürhan Uçkan) 3

SAMİH el KASIM ile söyleşi (Konuşan: Abdullah el Udhari) 4

ANDRES KÜNG/YESHAYAHU LEIBOWITZ ile söyleşi 5

J. CHARPENTIER/Güneşte Bir Ses: Ghassan Kanafani 6

GHASSAN KANAFANİ/Öykü (Türkçesi: Gürhan Uçkan) 7

MUZAFFER İLHAN ERDOST/Filistin Sorunu ve Ortadoğu'nun Demokratikleşmesi 8

SEMİH ACAR/Filistin Sorunu 9

GÜRHAN UÇKAN/Modern Çağın Kanayan Yarası Filistin 10

FOTOGRAFLAR/Odd Uhrbom, Jan Guillou

EDEBİYAT

KEMAL SÜLKER/Bir Yazarın Sonu 14

VEYSEL ÇOLAK/Şiir 14

ATİLA ÇINAR/Şiir 15

ARİF DAMAR/ile söyleşi 16

JOHN REED ve YAŞAMI ÜZERİNE 18

KEMAL E.GÖZÜTOK/Şiir 18

JOHN REED/Öykü (Türkçesi: Kemal Durmaz) 19

VEYSEL ÖNGÖREN/Yaşanmakta Olanın Anlamı 20

İHSAN DOĞANAY/Şiir 22

ŞÜKRAN FARIMAZ GÖNÜLTAŞ/Öykü 22

MAHMUT TEMİZYÜREK/Şiir 23

ZERRİN TAŞPINAR ŞAHİN/Şiir 24

SUZANNE LABRY/Elsa Düşünden Elsa Efsanesine 24
(Türkçesi: Aytekin Karaçoban)

ARAGON/Şiir 25

KİTAPLAR

KEREM KURTGÖZÜ/Europe Dergisinin Türk Edebiyatı Özel Sayısı 26

SİBEL OKDEMİR/Doğanın İnsanlaşması 26

KARİKATÜR

DAVID LEVINE/Karikatür 19

NURHAN SERİN/Karikatür 22

MEHMET OĞUZ GÜREL/Karikatür 22

KAPAK

MUSTAFA OKAN

YARIN'dan...

GÜÇLÜKLERİ AŞMAK İÇİN...

YARIN, kimi konuları ve sorunları özel bölüm kapsamında ele alan tutumunu bu sayıda da sürdürüyor. Bu kez konumuz, uluslararası politikanın güncel sorunu Filistin. "Modern Çağın Kanayan Yarası: Filistin" başlığı altında hazırladığımız bu bölümde, Filistin edebiyatının ve sanatının sıcak savaşım içinde nasıl bir yöneliş içinde bulunduğunu örnekleriyle sunarken Filistin sorununun bugünkü politik panaromasını da gözler önüne sermeye çalıştık. Filistin direnişinin tarihsel, ekonomik, kültürel ve politik sürecini yeniden ele almaya çalıştığımız, bölümümüzle aynı adı taşıyan uzun yazımızı ise, önümüzdeki sayımızda tamamlayacağız.

Bu sayımızın geri kalan bölümü, edebiyat ağırlığı taşıyor. İlki belgesel, ikincisi eleştirel yazılarla, Sabahattin Ali ve Aragon'u saygı ve sevgiyle anıyoruz. Arif Damar ile söyleşi ise, 1940 kuşağı, İkinci Yeni ve genç kuşak şiiri üstüne yoğun ve tartışılmayı gerektiren düşünceler içeriyor. John Reed yaşamının bir bölümünü Sovyetler Birliği'nde geçirmiş Amerikalı bir aydın. Okurlarımız onu devrimci kişiliğiyle tanıyorlar. Biz, yaşamı üzerine bir yazıyla birlikte, John Reed'in güzel bir öyküsünü de yayımlıyoruz.

Son aylarda, dergimizde şiire ve karikatüre ayrılan sayfaların daraldığının farkındayız. Okurlarımızdan da bu yönde eleştiriler alıyoruz. Bu daralmanın nedeni, kimi önemli sorunlar için hazırladığımız özel bölümlerin, en azından şimdilik sayfa sayısını artıramadığımız dergimizde önemlice bir yer tutmasıdır. Ne var ki, bu sorunun çözümünü de bulmak zorundayız. Üstelik, önümüzdeki aylarda yayımlanacak: başkaca özel bölümlerin hazırlıkları da şu anda yürütülürken. Bu sayımızda, yayımlanmasını geciktirdiğimiz şiirlerin bir bölümünü yayımlarken, Yarın'ın, her zaman önemsediği şiir ve karikatüre önümüzdeki aylarda eskisi gibi geniş biçimde yer vermeye hazırlandığını duyunnak isteriz.

Bu arada, okurlarımıza yaptığımız *"Yarın Abone Kampanyası '84"* çağrımızın beklediğimizin çok üstünde bir ilgiyle karşılandığını belirtmeden de geçemeyeceğiz. Okurlarımızın ilgisine teşekkür ederiz. Bilindiği gibi, kimi dergiler, yeni yılı yeni fiyat artışlarıyla karşılarken ve en önemli giderimiz olan kağıt fiyatlarına yeni zamlar yapılırken, Yarın fiyatını artırmadı. Okurlarımız Yarın'ı 1984 yılında gene 150 liradan edinebilecekler. Bu kararın alınması kolay olmadı. Üç yıla yaklaşan bir süredir, bir tek ay bile ara vermeden, kesintisiz biçimde yayınını sürdüren Yarın'ın sürekliliğinin korunmasının en önemli yolu, ekonomik engellerin aşılabilmesidir. Yarın'ın fiyatını bir önceki yılla aynı düzeyde tutmaya çalışırken, tek güvencemiz gene okurlarımızdı. Okurlarımızın *"Yarın Abone Kampanyası '84"*e kendi çevrelerinde yapabilecekleri tüm katkıyı yapacaklarına inanıyor ve buna güveniyoruz. Her okurumuzu bir Yarıncı sayıyor ve her Yarıncıyı çevresinde yeni Yarıncılar kazanmaya çağırıyoruz!

Sevgiyle, dostlukla.

□SAHİBİ
Sami Alptekin

□SORUMLU YAZI İŞLERİ YÖNETMENİ
Semih Gümüş Acar

□TEMSİLCİLİKLER
İsveç: Gürhan Uçkan, Box 38045, 100 64 Stockholm
İzmir: Cem Özer, 2030. Sk. 12/9 Karşıyaka-İzmir

□ABONE KOŞULLARI
Yurtiçi/Yıllık 1000 TL.
Yurtdışı/Yıllık 40 DM.
Yurtdışı fiyatı 300 TL.

□İLAN FİYATLARI
Kapak/
Tam sayfa: 30.000.- TL.
Yarım sayfa: 15.000.-TL.
Çeyrek sayfa: 8.000.-TL.
İç sayfalar/
Tam sayfa: 20.000.-TL.
Yarım sayfa: 10.000.-TL.
Çeyrek sayfa: 6.000.-TL.
Dergiye doğrudan yapılan başvurularda % 25, peşin ödemelerde % 40 indirim yapılır.

□TEKNİK İŞLER
Dizgi : Norm Dizgi
Film : Renk Büro
Baskı : Teknik Basımevi
Grafik düzenleme: Yarın

□YÖNETİM ADRESİ
Hanımeli Sok., 15/15
Sıhhiye-Ankara

□YAZIŞMA VE HAVALE ADRESİ
Yarın, P.K.: 723 Kızılay - Ankara

YARIN

Filistin Şiirleri

Bu sayfada yeralan Filistinli ozanların şiirleri, GÖRHAN UÇKAN tarafından hazırlanan ve YARIN YAYINLARI tarafından yayınlanan (Aralık 1983) "Üç Kıtadan Sesler/Latin Amerika-Asya-Afrika'dan Şiirler" adlı kitaptan alınmıştır./Desen : Malin Nydahl (İsveç).

Yirminci Yüzyılda

Yüzyıllarca nefret etmemeyi öğretmiştim kendime
karşıma o boğayılanı dikilince iyi biliyorum şimdi
onun kalkık kafasına mızrak sallamayı ve
saldırgan Baal'e ateşten kılıçla vurmayı
ya da yirminci yüzyılda bir ELias olmayı

Yüzyıllarca kötü dua etmemeyi öğretmiştim kendime
o bugün lânetliyorum o tanrıları
bir zamanlar benim yüreğimdeyken şimdi
halkımı yirminci yüzyılda satanları

Yüzyıllar boyu kapımı konuklara açık tutmuştum
ne ki gün gelip açınca gözlerimi
görünce yağma edilmiş tarlaları ve
bir ağaca asılmış sevgili karımı
kırbaç izlerini oğlumun sırtındaki
anladım konuklarımın ne olduklarını
eşiğime mayın gömdüm belime bıçak
yirminci yüzyılda kimse oradan geçmeyecek

Yüzyıllar boyu ben bir ozandım
sözlüklerin dostluğu ile içiçeyken
yirminci yüzyılda bir volkan oldum
sönmeden hep ateş püsküren

SAMİH el KASIM

Geri Dönenleri Beklerken

Yurttaşlarımın kulübeleri kumda kalmış
ve ben yağmurla bekliyorum
kuzeyden geleceği bekleyen
bir Odysseus'um ben!
Bir gemici seslendi bana ama
gidemem
tüm gemiler batık ve ben
dağın tepesinde beklerim.

"Babamın üzerinde dua ettiği kayalık
seni pırlantılara satmam
kimse beni bindiremez gemiye
buradan bir yere gitmem."

Yurttaşlarımın sesleri rüzgârı yırtıyor
ve hisarlardan içeri giriyor.

"Ana, bekle bizi kapıda, geliyoruz
zaman onların bildiği gibi değil
artık rüzgâr denizdekinden yana
ve gemi yöneltiyor akıntıları*
ne pişirdin bize?
Azığımızı ve yakacağımızı talan ettiler
çok açız
tarladan getir yeşil birşeyler."

Yurttaşlarımın ayak sesleri
kayaların demir yumruk altında inlemesi,
gözlerim ufukta
kayalığın üstünde, kayalığın önünde
kaya gibi ayakta!

* El-Mutanabbi'nin dizelerinin ters çevrilmişi: "İnsanın her istediği olmaz/rüzgâr gemiyi istediği yöne götürmez."

MAHMUT DERVİŞ

Vatanımda

Yeter bana vatanımda ölmek
topraklarına gömülmek
orada eriyip yokolmak,
çimen olmak,
vatanımda doğmuş bir çocuğun
kopardığı çiçek olmak
yeter bana vatanın bağrında kalmak,
toprak olmak,
çimen,
çiçek olmak...

FATVA TUKAN

SAMİH el KASIM:

«Şiirden korkan rejimde yaşan maz...»

İsrail yasalarına göre ben, Begin'e karşı şiir yazıp okuyabilirim ama, aynı yasalara göre Begin, şiir okumak için üzerinde dikildiğim toprağa elkoyabilir! Ve o, bunu yapıyor da. Kişisel olarak ben, yeryüzünün en kötü rejimini, İsrail'deki "nefsi savunma" rejime yeğ tutarım.

Konuşan: ABDULLAH EL UDHARİ (Yemenli gazeteci)

□ *İsrail'de yaşayan Filistinli bir ozan olarak sen, Yahudi yazarlara tanınan özgürlükten yararlanabiliyor musun?*

■ Benim için "sansür" sözcüğünün anlamı çok büyük; İsrail sansürüne ilişkin dehşet verici deneyimlerim var çünkü. İsrail'deki rejimin altında Yahudi yazarların özgür olduklarını sanmıyorum. İki ünlü Yahudi tiyatro yazarı, Ilanoch Levine ile Yeshuwa Sobol'un oyunlarının sansürden geçirildikten sonra, sahneye konulmalarının yasaklandığını duymuşsundur. Bu durumda, İsrail demokrasisi ve özgürlüğünün sözünüetmek, iki yüzlülükten başka bir şey değildir. İsrail yasalarına göre ben, Begin'e karşı şiir yazıp okuyabilirim ama, aynı yasalara göre Begin, şiir okumak için üzerinde dikildiğim toprağa elkoyabilir! Ve o, bunu yapıyor da. Kişisel olarak ben, yeryüzünün en kötü rejimini İsrail'deki "nefsi savunma" rejime yeğ tutarım.

□ *Diğer birçok Filistinli yazarın tersine sen, kendi topraklarında yaşamayı uygun bulmuşsun. Nedenini söyler misin?*

■ Brutus'un söylevindeki şu bölümü duymuşsundur: "Eğer o arkadaş kalkar ve Brutus'un neden Sezar'a başkaldırdığını sorarsa, yanıtım şu olur: Sezar'ı az sevdiğimden değil, Roma'yı daha çok sevdiğimden." Sen de sorunla, benim niçin İsrail'deki korkunç koşullar altında ölmeyi yeğ tuttuğumu öğrenmek istiyorsun, yanıtım şudur: Kendimi az sevdiğimden değil, vatanımı daha çok sevdiğimden."

□ *Eğer seni herhangi bir Arap ülkesi çağırırsa, gider misin?*

■ Her şeyden önce, şu durumumla beni hiçbir Arap ülkesinin çağırabileceğini sanmıyorum. Değerli dostumuz Bülend al-Haidari, bana Bağdat'ta bulunup bulunmadığımı sormuştu. Bağdat'a da, başka bir Arap kentine de hiç gitmedim. Hiç kuşkum yok Bağdat'ta, Şam'da, Rabat'ta da sanki oralarda yüzyıllardır yaşamış gibi kendimi hissedebilirim. O büyük kentlerde olanları, kendi büyük hapisanemden ilgiyle izliyorum. Duygusal olarak, Bağdat, Tunus, ya da Kudüs arasında bir ayrım yok.Onlar da benim memleketim. Benim vatanım. Ne ki, bir yere gidersem, İsraillilerin benim Rameh'e, güzel köyüme, kendi sokaklarıma, arkadaşlarıma dönmeme izin vermeyeceklerdir. Herhangi bir Arap ülkesini, oralardaki dostlarımı ziyaret edememek, benim ödemekte olduğum bedeldir. Beyrut, otomobille Hayfa'dan bir saatlik yolda ama, benim için Vaşington'u, Londra'yı, Paris'i ziyaret etmek, Beyrut'u ziyaret etmekten çok daha kolay. Gerçekten ağır bir vergi bu ödediğimiz. Ama yineliyorum, vatanımız ödenen bu kan vergilerine değer.

□ *Geçenlerde, Outlook'da bir şiir yayımlamıştın ve anımsadığıma göre, buna bazı İsrailli çevreler karşı çıkmıştı. Bu durumda, aynı sayıya katkıda bulunan çok sayıda İsrailli yazar, senin şiirin çıkarılırsa, kendileri de katkılarını geri alacaklarını söylemişlerdi. Olayın nedenini açıklar mısın?*

■ Hemen şunu söyleyeyim: Benim vatanıma elkonulmuş; bir şiirime elkonmasından bir şey çıkmaz! Birçok kez şiirlerim, İsrail demokrasisi için birer skandal oldular. Eski bir Osmanlı yasasına dayanarak, birkaç milletvekili İsrail parlamentosunda benim bir yıl hapsimi istedi: Allah'a sövmüş olduğumu öne sürerek! Ben de onlara, eğer her ettiğim sövgü için bana bir yıl verirlerse, tüm yaşamımın içerde geçeceğini söyledim. Her neyse, o şiirin adı "Elegy"dir ve dergi tarafından yayımlandı. O zaman Dışişleri Bakanı olan Moşe Dayan, ozanı "İsrail düşmanı olduğu için', şiirin de yayımlanmamasını istemişti. Hiç kuşkusuz bazı Yahudi yazarlar ve sanatçılar, kendi onurlarının da kırılmakta olduğunu anladılar; bir şiirle bile yüzyüze gelemeyen bir rejimde yaşadıkları için. Ben de, şiirden bile korkan bir rejim altında yaşamanın dayanılmaz bir şey olduğu görüşündeyim.

□ *Altı gün savaşından hemen önce İsrail makamları seni tutuklamışlardı. İsrailli yazar ve aydınların serbest bırakılman konusunda hükümete baskı yaptığı söylentileri dolaşmıştı. Seni bırakmalarına yol açan koşulları söyler misin?*

■ Birçok kez tutuklanmıştım. Savaş patladığında da gözetim altındaydım. Öyle sanıyorum, bazen İsrail hapisanelerini, kendi evimden daha iyi tanıyorum. Her tutuklanışımda, asla kendimi onuru kırılmış ve üzgün hissetmedim. Kendimi daha güçlü ve son zafere daha yakın hissettim. Ozanın yayımlanmadan önce kitabını oluşturan şiirlerini askeri sansüre gösternesine ilişkin bir yasa vardı. Çoğu kez bu iş ile görevli kişi, üniversitede Arapça okuyan ama, henüz öğrenmemiş genç bir subay olurdu. Bırakın anlamayı, şiiri okuyamıyordu bile. Ben de, *"Waiting for the Thunderbird"* adlı kitabımı sansüre götürmemeye karar verdim. Kitap yayımlanınca, kapağını tüm polis karakollarına astılar ve altına, "Polis! Bu kitaba gördüğün yerde el koy!" yazdılar. Aynı kovboy filmlerindeki gibiydi: "Aranıyor! Canlı ya da Ölü!" Ve doğal olarak, hemen tutuklandım. Böyle bir onur kırıcı duruma karşı çıkan demokrat ozanlar ve yazarlar var. Ve bir kampanya başlatıldı; diyebilirim ki bu kampanya uluslararasıydı. Joan Baez, Allan Ginsberg, Jean-Paul Sartre, Theodorakis gibi yazarlar, ozanlar ve sanatçılar katıldılar. İsrail hükümetine yurtdışından yetmişi aşkın telgraf gönderildi. bu durumda, beni bırakmak zorunda kaldılar. Şimdi yasayı değiştirdiler ama, bu değişiklik de İsrail demokrasisi için güzel bir örnek oldu: Artık kitabı ozan değil, yayınevi sansüre götürecek! Bugün kesin bir sansür olduğunu söyleyebilirim. İyi bilinen bir yasaya göre, eğer vatana ilişkin bir şarkı söylersen, Filistin bayrağının renklerinde giyinirsen ya da devlet güvenliğine aykırı bir şey diyen şiir, öykü yazarsan, seni devlet güvenliğinden ne demek istediklerini açıklamadan- tutuklayabilirler. Yani, söylediğimiz her şarkı, her söz, giydiğimiz her giysi, yediğimiz her yemek, bizi hücreye tıkmaları için yeterli. Ru yasaya boyun eğmeyeceğiz. Bu yasaya karşın, kendi yaşamımızı yaşamayı, türkülerimizi söylemeyi ve yazmayı sürdüreceğiz.

İyi bilinen bir yasaya göre, eğer vatana ilişkin bir şarkı söylersen, öykü yazarsan, seni devlet güvenliğinden ne demek istediklerini açıklamadan- tutuklayabilirler.

□ *Tanınmış bir Yahudi öğretim görevlisi, İsrail hükümetinin, İsrail'deki "Black Panther" yürüyüşlerinde gösterdiği gaddarlıktan söz ederken, "İşte şimdi İsrail tam bir Ortadoğu ülkesi oldu!" demişti. Bu, geçerli bir deyiş mi?"*

■ Bu çok tehlikeli bir söz. Hayır, İsrail yeryüzündeki başka hiçbir ülkeye benzemez. Bunun burada, ilk ve son kez anlatmak isterim sana. İsrail, Güney Afrika'ya bile benzemez. Çünkü, ırk ayrımından dolayı halkı ezen bir rejim ile tüm bir halkı yoketmeyi, vatanlarından kovmayı amaç edinmiş bir rejim arasında önemli bir ayrım vardır. Bu bir rejim değiştirme sorunu değil, kendi anavatanında kalabilme sorunudur. Siyonistlerin, İsrail'in tüm Yahudilerin vatanı olduğuna ilişkin yalanının artık suyüzüne çıkmakta olduğundan ötürü mutluyum. Çünkü İsraillilerin yüzde 60'ı Doğuludur; yani Arap ve İslam ülkelerinden. Ama rejim onları önemsemiyor ve kültürel ayırımcılık uyguluyor. Eskiden Ummü Gülsüm'ü, Abdul Vahab'ı ve Farid al-Atrash'ı dinler, Arapça konuşurlardı. Ama onlara, Almanca konuşmalarında bir zarar olmadığı, İngilizcenin de güzel olduğu söylendi. Arapça utanç verici bir dil olarak tanıtıldı. Son zamanlarda, özellikle Lübnan'ın işgalinden sonra halkın gözünü açmakta olduğunu görüyoruz. Şimdi, "Doğu Kültürünün Canlanması" denilen bir halk eylemi var. Faslı, Iraklı, Mısırlı, Lübnanlı ve Suriyeli Yahudiler artık Arapça konuşmaktan utanç duymuyorlar. Durumu abartmamak gerek. Söz konusu olan şey devrim değil. Ama çok ilginç bir evrim. Dilerim gelişmeyi sürdürür. ●

18 Haziran 1983
Türkçesi: YARIN Çeviri Kurulu

İsrail'deki Arapların, İsrail devletinden nefret etmeleri için illâ bir Filistin devletinin kurulmasına gerek yok. Bu nefret son derece doğaldır ve onları bundan ötürü kınayamayız. Ama yine de, eğer Arapların kendi Filistin devleti kurulursa, Yahudiler ve Araplar arasında dostça birlikte yaşama olasılığı çok yüksektir.

YESHAYAHU LEIBOWITZ: «Dine göre kurulan devlet, dört köşeli üçgen gibidir...»

Andres Küng

Sakalı olmadığı ve yahudi beresi taşımadığı halde Profesör Yeshayahu Leibowitz, İsrail'e gelmiş bir eski İncil peygamberine.."

Jerusalem Post gazetesi, üzerinde çok tartışılan bilim adamı ve araştırmacı Profesör Leibowitz'e ilişkin 1981 ilkyazında yayımladığı yazı dizisine böyle başlamıştı. Bu tanıtma ilgimi çekti ve Profesör Leibowitz'i Kudüs'ün merkezindeki küçük dairesinde aramama neden oldu. Beni kabul ettiği çalışma odasının rafları tavana dek kendisinin ve başkalarının İbranice, Yiddişçe, İngilizce, Fransızca, Almanca, Rusça, İtalyanca ve belki de daha başka dillerde yazılmış kitapları ile doluydu. Kitapların çoğu felsefe ve musevilik üzerineydi.

ABD'nin yalnız ya da Sovyetler Birliği ile ortak olarak İsrail/Filistin ayrımını gerçekleştirmesi. Bu bölünme, İsrail'in işgal ettiği topraklardan çekilmesi demek olacaktır ki, böyle bir çözümü biz İsrailliler umutla bekliyoruz! Çekilinecek bölge içinde, Doğu Kudüs'ü de görerek.

Yetişkin yaşta ölen çocuğunun fotografı altındaki koltuğa oturdu. Kalan beş çocuğu da, babalarının izinde gidiyorlar ve Kudüs'teki İbrani Üniversite'sinde görev yapıyorlar.

Yeshayahu Leibowitz 1903 yılında o zamanki Çarlık Rusyası'nın Lettland bölgesinin başkenti Riga'da doğdu. Birinci dünya savaşı sırasında Lettland bağımsız olunca, anne-babası ile Almanya'ya göç etti.

Berlin Akademisi'nde kimya ve felsefe, Kayser Wilhelm Akademisi'nde biyokimya ve Köln. Heidelberg ve Basel'de tıp eğitimi gördü. Köln Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaya başladıysa da, Hitler'in başa geçmesi üzerine Filistin'e gitti.

Filistin'de Kudüs Üniversitesi'nde 1970 yılına dek biyokimya öğretmeyi sürdürdü. Son yirmi yılda aynı zamanda, tanınmış İbrani Ansiklopedisi'nin yayın yönetmenliğini yaptı. Kendisinden en çok söz ettirmesi, museviliğin başlangıcına ilişkin eleştiriler getirmesi ve İsrail'in işgal altındaki bölgelerindeki varlığını kınaması ile oldu.

Büyük İsrail denilen şey, musevi bir devlet değil, Rodezya-Zimbabwe gibi bir şeydir. Rodezya-Zimbabwe'nin tek bir ulusu olmamıştır; orada olan, beyazlar ve beyazlarca yönetilen büyük kara çoğunlukdu. Devlet, halkın çoğunluğunu yönetim altında tutan bir araçtı. Aynı şekilde İsrail, işgal altında tuttuğu bölgelerle musevi bir Rodezya-Zimbabwe'dir.

Bu tür İsrail ile ırkçı rejimler arasında kurulan paralellikler, İsrail'de "anti-İsrail propagandası" olarak tanımlanır; ama aynı düşünceyi museviliğin sadık izleyicisi ve ulusal devletin insanı, önde gelen bir filozof tarafından da dile getirilebileceğini görebiliyoruz!

Profesör Leibowitz, "Jewish Herald" gazetesinde 1981 ilkyazında yazdığı bir makalede, ileriye dönük korkularını dile getirdi:

"Büyük İsrail'in sorunları, musevi halkın ya da museviliğin değil, politik bir rejimin sorunları olacaktır. Kısa bir süre içinde devlet ile musevi halk arasındaki kültürel ve duygusal bağ kopacaktır; aynen devlet ile museviliğin tarihi ve geleneksel değer yargıları arasındaki bağın kopacağı gibi.

"Toplumsal açıdan bakınca da, Büyük İsrail'de ne musevi endüstrisi ne de toprak işçisi kalacaktır. Araplar emekçi halkı oluşturacaklar, museviler de ustabaşı, gözcü, fabrika yöneticiliği, bürokratlık, memurluk ve polislik -özellikle güvenlik polisliği- görevlerini yüklenecektirler. 1,5-2 milyon düşman yabancıya egemen olan devlet de, ister istemez bir polis devletine dönüşecektir. Bu devlet içinde güvenlik güçleri, merkezi idarenin bir kurumu olacak ve eğitimin özerkliğini önleyecek, düşünce ve düşünceleri açıklama özgürlüğünü kısıtlayacak ve demokrasiyi ortadan kaldıracaktır.

"Böyle bir yönetimin en önemli görevi, Arap direnişini bastırmak ve işbirlikçi Araplar yaratmak olacaktır. Her kolonyal rejimi saran çürüme ve bozulma, İsrail devletini de saracaktır. Daha şimdiden İsrail ordusunda, savunma görevinden saldırgan bir işgalci durumuna geçmenin verdiği ahlâk sapması belirtileri görebiliyoruz. İçindeki subaylar, eskiden halk ordusunun önderleriyken, şimdi birer askeri vali olarak diğer ülkelerdeki meslekdaşlarına benzemeye başlanışlardır."

Öyleyse Profesör Leibowitz İsrail'in işgal bölgelerinden koşulsuz olarak geri çekilmesi durumunda, gerçek İsrail diye tanımladığı eski sınırlar içinde yaşayan Araplarda da başkaldırma isteğinin uyanmasından korkmuyor mu?

"Köle durumuna getirilmiş insanları yönetmekle, ulusal sınırlar içindeki bir azınlığı yönetmek arasında büyük ayrım vardır. Çünkü bu azınlık, ezilmiş bir halk olmayacaktır, Filistinlilerin de kendi vatanları olacağı için. Psikolojik durum apayrı olacaktır."

Doğru ama İsrail'de yaşayan Arapların direnişi artmayacak mı?

"İsrail'deki Arapların, İsrail devletinden nefret etmek için illâ bir Filistin devletinin kurulmasına gerek yok. Bu nefret son derece doğaldır ve onları bundan ötürü kınayamayız. Ama yine de, eğer Arapların kendi Filistin devleti kurulursa, Yahudiler ve Araplar arasında dostça birlikte yaşama olasılığı çok yüksektir."

Bugünkü durumu, İsrail yönetimindeki iki milyon Arabı, musevi toplumunun bedenindeki kanser kisti gibi tanımlıyor Profesör Leibowitz. Fransızların Cezayir'deki deneyimleri ile karşılaştırıyor:

"Dördüncü Cumhuriyet, Cezayir tarafından yıkıldı. Fransızlar, yetiştirdikleri en büyük ulusal kahramanın ülkesini Cezayir'den kurtarmasından ötürü şanslıdırlar. Evet, Cezayir'i değil, Fransa'yı kurtardı. Çünkü Cezayirliler zaten kendi bağımsızlıkları için çarpışıyorlardı ve bağımsızlıklarının tanınması, Fransa'daki yönetim biçimini ve demokrasiyi kurtardı. Evet, işgal bölgelerinden mutlaka çekilmeliyiz. Bunu yapmamak, İsrail devletinin ve belki de tüm musevi halkın yokolması demektir."

İsrail, Profesör Leibowitz'e göre musevi halkın geleceği için onsuz olunmayacak bir gereklilik değil. Tarihsel açıdan bakmak, bunu görmek için yeterlidir.

"Yahudiler, kendi devletleri olmadan 2000 yıl kalabileceklerini ve ulusal özelliklerini koruyabileceklerini kanıtlamış insanlardır. İsrail devleti, musevi halkın yaşaması için gerekli değildir. O salt musevi halkın ulusal-politik bağımsızlığının bir çerçevesidir."

Profesör Leibowitz, İsrail'in işgal altındaki bölgelerdeki varlığına karşı olduğu gibi, devlet içinde dinin rolüne de karşı. Birçok makale ve kitap ile musevi kilisesini, yeryüzündeki yönetimin uzatılmış kolu olarak kınamış. Bununla, musevi gelenekler arasında herhangi bir benzerlik olmadığını özellikle belirterek.

"Genel olarak din, yani musevilik, devlet yapısı içine alınamaz. Dine göre kurulan devlet, dört köşeli üçgen gibidir. Dinsel devlet olamaz, çünkü bu, devlet kavramına aykırıdır. Devlet, doğasında lâiktir. Bu nedenle musevi devlet anlayışı, eskiden de, bugün de yeryüzü yönetimiyle dinsel yasalar arasında çatışmadan başka bir şey olmamıştır."

İlerde İsrail'in başına ne gelecek düşüncesinde acaba? Barış umudu var mı?

"2000 yıllık geçmişten ötürüortada, burasının kendi vatanı olduğu bilincinde olan iki halk var. Korkunç bir durum. İki seçenek görülüyor: Arap dünyası ile savaşın sürmesi -Fas'tan Küveyt'e dek ve Mısır'ı da içererek-. Çünkü yurtdışında "barış anlaşması" denilen şey, İsrail ile Mısır arasındaki her an bozulabilir olanı ateşkesten başka bir şey değildir. İkinci seçenek ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin yalnız ya da Sovyetler Birliği ile ortak olarak İsrail/Filistin ayrımını gerçekleştirmesi. Bu bölünme, İsrail'in işgal ettiği topraklardan çekilmesi demek olacaktır ki, böyle bir çözümü biz İsrailliler umutla bekliyoruz! Çekilinecek bölge içinde, Doğu Kudüs'ü de görerek."

●

Otuzu aşkın kitap yayınlamış olan Andres Küng, İsveç'in en çalışkan yazarlarındandır. Ortadoğu üzerine yazılmış iki kitabı vardır. Aşağıdaki yazı, Rallar Ros dergisinin 48. sayısından alınmıştır. (1983)

Türkçesi: YARIN Çeviri Kurulu

Güneşte bir ses susturulmuş
yayılmış ortalığa
parçalanmış beden.
Ses susturulmuş
ama sönmemiş.
Yanıp duracak o
güneş gibi.

Güneşte Bir Ses: Ghassan Kanafani

C.J.Charpentier

Ghassan Kanafani'nin korkunç bir biçimde öldürülüşü, Filistin gerçeğinin yansıtılmasıdır; karmaşık ve acımasız. Ama ses yaşıyor. Parçalanmış bedenin ardından sözcükler, savaşı sürdürüyor.

8 Temmuz 1972 sabahı Ghassan Kanafani Beyrut'ta otomobiline bindi. İşine gidiyordu; bir bomba patladı.

Birkaç gün sonra cenaze töreni Beyrut'un sokaklarını doldurdu. On binlerce insan onun acısını dile getirdi. Bu, Nasır'ın ölümünden sonra Beyrut'un tanık olduğu en büyük törendi. Sözcükleri ile Filistin'in acısını gözler önüne sermiş bir yazar anılıyordu. Bir *yazın ustası* anılıyordu. Bu olayın simgesel önemi büyük. Durumu özetliyor. Çünkü burada, Filistin'de verilen savaşta kültürün önemini görüyoruz.

"Diş kırıklığının, çaresizlik ve üzüntünün, açlığın, yorgunluk ve öfkenin, özlemin, pişmanlığın ve sevdanın gözyaşlarını gördüm. Ama hiç Umm Sa'd'inki gibisini görmedim. Yeryüzünün doğuşundan beri çıkmak için bekleyen suyun nihayet kaynağını bulması gibi; sessiz kınından çekilen kılıç gibi. Ben bugüne dek, bir insanın böyle ağladığını gönnedim. Damlalar sanki bedeninin tüm gözeneklerinden fışkırıyordu. Kuru elleri duyulur biçimde iççekmeye başlamıştı sanki. Saçları, dudakları, ensesi, yüksek alnı ve çenesindeki doğumizi, tümü damlalarla akıp gidiyordu, gözlerinden başka."

Onun kalemi bunları yazmıştı. Vatansız insanlarının gerçeğini dile getiriyordu; yoksulluğun ve günlük trajedinin nasıl bilinci doğurduğunu ve bunun doğal sonucu olarak halkın başkaldırmaya başladığını yazıyordu.

Ghassan Kanafani gazeteci ve yazardı. Filistin'in Özgürlüğü İçin Halk Cephesi örgütünde çarpıştı. 1969'da bu örgütün gazetesi *El Hedef*'ın başyönetmeni oldu.

Kanafani, 1936 yılında Akka'da doğdu, şimdiki İsrail'in kuzey bölgesinde. Babası avukattı. Yahudi göçleri kuzeye gelmeye başlayınca, ailesi ile Lübnan'a gitti. O zaman o iki yaşındaydı. Oradan Suriye'ye gittiler ve Şam'a yerleştiler. On altı boğazı içeren ailesine katkıda bulunmak için Ghassan da emekçilik yapmaya başladı.

Fotograf : ODD UHRBOM

Ghassan Kanafani'nin portresi altında göçmen çocuklar. Fotograf: P. Gahrton.

Genç Kanafani gece okuluna gitti ve 1955'de yüksek okul diplomasını aldı. Diğerbirçok Filistinli gibi, o da öğretmen olarak çalışmak için Kuveyt'e gitti.

Kanafani Kuveyt'te altı yıl kaldı. Yazmaya orada başladı. Sürgündeki halkını, öyküleriyle anlatıyordu.

1961'de Beyrut'a geldi ve birçok dile çevrilen, filmi yapılan ünlü romanını yayınladı: "Güneşteki İnsanlar". Filistin halkının kapatıldıkları kamplardan kaçmalarını ve vatanlarından uzak dolaşıp durmalarını anlatıyordu. "Güneşteki İnsanlar" acı bir sonuçla biter. Bir tankere kapatılmış olarak saklanan insanlar, şoförün sınırda oyalanmasından ötürü havasızlıktan boğularak ölürler. Şoför nihayet gelip kapağı açtığı zaman, üç adam ölmüştür bile.

Bundan sonraki romanın adı, "Sizin İçin Geri Kalan"dır. (1966) Burada Kanafani, bir önceki kitabında olduğundan daha serttir ve halkını savaşmaya çağırır. 1948'den kalan yılgınlık gitmiş, yeni bir bilinç doğmuştur.

(...)

Yazar olarak Kanafani çok yönlüydü. Bu iki roman dışında, Filistinli bir kadın göçmenle konuşmalar, birkaç piyes, çok sayıda öykü ve yazınsal eleştiriler yayınladı. Ayrıca iyi bir çizer olması, onun Halk Cephesi'nin afişlerini çizmesine de yolaçtı.

Kanafani'nin kaleminde insanlar ve çevre canlıdır. Büyük bir içerik zenginliği ile, insanları birey ve Filistin gerçeğinin parçaları olarak işler. Halkın durumunu etkileyici biçimde yazar ve okurun uzun süre aklında kalmasını sağlar. Onlar, Filistinle doludur ve Filistin'in kopmaz parçalarıdır.

Kanafani'nin kaleminde insanlar ve çevre canlıdır. Büyük bir içerik zenginliği ile, insanları birey ve Filistin gerçeğinin parçaları olarak işler. Halkın durumunu etkileyici biçimde yazar ve okurun uzun süre aklında kalmasını sağlar. Onlar, Filistin'le doludur ve Filistin'in kopmaz parçalarıdır.

Günlük olayları öyle bir sıcaklıkla ve yalınlıkla yazar ki, okuyan, "... aynen böyle olmuş olması gerek!" der, kendi kendine.

Bu noktada "Hüzünlü Portakalların Ülkesi"ni anımsıyorum. (Ard al-burtuqual al-Hazin) Jaffa çevresindeki topraklarından sürülen Filistinlileri anlatır bu öykü. Siyonistlerin kovaladığı insanları taşıyan otomobil, sınıra yakın bir yerde durur:

"Arabadaki eşyaların üstünde oturan kadınlar aşağı indiler ve önünde bir sepet portakal olan yaşlı köylünün yanına gittiler. Birkaç tane satın aldılar ve ondan sonra acı dolu sesler çıkarmaya başladılar. İşte o zaman anladım bu meyvanın bizim için anlamının ne denli büyük olduğunu. Kadınlar arabaya dönünce baban aşağı indi ve portakallardan birini almak için elini uzattı. Çıt çıkarmadan meyvaya bakıyordu. Sonra, apansız, bir çocuk gibi ağlamaya başladı."

Ve sınıra vardıklarında:

"Annenin gözleri portakaldaydı; babanın yaşlı gözlerinde ise, tek tek satın alıp bunca yıl baktığı ve sonunda Yahudilere bırakmak zorunda kaldığı portakal ağaçlarının yansıması vardı. Gözlerinden akan yaşlar bunun tanıklığını yapıyordu ve sınırdaki görevlinin önünde bile kesilmedi."

İşte tam böyle olmuş olmalı! Siyonistlerin bayrağının üzerinde dalgalandığı işgal altındaki topraklarda, işte tam böyle olmuş olmalı!

Türkçesi : YARIN Çeviri Kurulu

Fotograf : JAN GUILLOU

Ramle'den mektup

GHASSAN KANAFANİ

Ramle ile Kudüs arasındaki yol kenarına bizi iki sıra halinde dizdiler ve ellerimizi kaldırıp, havada kavuşturmamızı söylediler. Annemin gelip beni temmuz güneşinden korumak için gölgesine aldığını gören Yahudi askerlerden biri, bana tozlu yolun ortasında tek bacak üstünde dikilme buyruğunu verdi. Bu arada, kaba bir şekilde beni iteklemeyi de unutmadı.

O zaman ben dokuz yaşındaydım. Henüz dört saat önce tanık olmuştum Yahudilerin nasıl Ramle'ye girdiklerine, yaşlıları tepeden tırnağa arayıp, bulduklarını küçük ama değerli şeyleri zorla aldıklarına. Aralarından birkaçı, oldukça esmer, kadın askerlerdi. Annemin için için ağlayarak bana baktığını da gördüm; ona, güneşin bana bir şey yapmayacağını söyleyebilmek isterdim.

Anneme bir beni kalmıştım. Babam, olayları başlamadan bir yıl önce ölmüştü ve ağabeyimi, Ramle'ye girdiklerinden hemen sonra yakalamışlardı. Annem için ne demek olduğumu bilmiyordum ama, bilmediğim bir başka şey de, o otobüsle Şam'a geldiğinde ve ben otobüs duraklarında gazete sattığım zaman onun yanında olmasam ne olabileceğiydi...

Güneş, kadınların ve yaşlı erkeklerin dayanma gücünü yıpratmaya başlamıştı. Oradan buradan çaresizlik belirten sesler duyuluyordu. Ramle'nin dar sokaklarında gördüğümü anımsadığım birkaç yüz, içerde tutulan acıyı yansıtıyordu. Yahudi bir kadın askerin, Abu Uthman Amca'mın favorilerine güldüğü zaman içimi kaplayan garip duyguyu asla anlatamam.

Abu Uthman Amca, benim gerçek amcam değildi. Berberdi ve Ramle'de kendi çapında doktorluk yapıyordu. Onu çok severdik ve saygımızı göstermek için ona amca derdik. En küçük kızı olan Fatima'yı kendine doğru çekerek dikiliyordu. Kara tenli küçük kız, iri kara gözleriyle, esmer Yahudi kadına bakıyordu.

"Senin kızın?.."

Abu Uthman korkuyla onayladı, başını sallayarak. Gözlerinde karanlık ve garip bir önsezi parlıyordu. Dehşet verici bir sakinlikle Yahudi kadın tüfeğini kaldırdı ve Fatima'nın her an kocaman açık olan kara gözlerini taşıyan başına doğru çevirdi.

Aynı anda Yahudi askerlerden biri önümden geçti. Dunım ilgisini çekince durup bakmaya başladı ve benim de önümü kapatmış oldu. Üç el ateş edildiğini duydum. Ardından Abu Uthman'ın dehşet ve acı dolu yüzünü gördüm. Ve sonra da Fatima'yı. Başı öne devrilmişti ve kesintisiz akan sel gibi kanlar, kara saçlarından süzülüp kahverengi, sıcak toprağa dökülüyordu...

Az bir zaman sonra Abu Uthman önümden geçti. Yaşlı kollarında, kara tenli, küçük Fatima'nın gövdesini taşıyordu. Hiç ses çıkarmadan ve ilerde bir yere çakılıp kalmış bakışlarla yürüyordu. Benim varlığımın ayrımında olmadan geçivermişti. İki sıra arasında uzaklaşırken, öne eğik sırtını gözlerimle izledim. Birazdan, elleri arasına başını almış ve diz çökmüş olarak duran karısını gördüm. Kesik hıçkırıklarla ağlıyordu. Askerlerden biri ona sus işareti yaptı. Ama yaşlı kadın ağlamayı kesmedi; sınırsız bir çaresizlik içindeydi.

Bu kez olayı açık olarak görebildim. Kendi gözlerimle askerin kadını nasıl tekmelediğini ve onun da toprağa yüzükoyun düştüğünü gördüm. Yüzü kan içindeydi. Asker, tüfeğin namlusunu özenle kadının göğsüne yerleştirdi ve tek el ateş etti.

Bir an sonra bana döndü ve dalgınlıkla yere indirmiş olduğum ayağımı yeniden kaldırmamı

buyurdu. Ayağımı çaresiz kaldırınca, gelip iki tokat attı bana ve elinin tersine bulaşan kanımı, benim gömleğime sildi. Kendimi yapayalnız hissettim. Gözlerim, kadınlar arasında elleri havada dikilmekte olan annemi aradı. Sessiz sessiz ağlıyordu ama, bana vurulduğunu görünce hıçkırmaya başladı. Ben de hıçkırıyordum. Bir kez daha anneme koşup tokatların fazla bir şey yapmamış olduğunu ve korkacak bir şey olmadığını söyleyebilmek istedim. Az önce Abu Uthman'ın davrandığı gibi olmasını ve ağlamayı kesmesini söyleyebilmek isterdim.

Önümden Abu Uthman geçince düşüncelerim kesildi. Fatima'yı gömmüş, geri dönüyordu. Tam önümdeyken, karısını da öldürmüş oldukları aklıma geldi ve adamı bekleyen yeni felaketten ötürü içim ürperdi. Endişe ile ve gözlerimi ayırmadan yerine gidişini izledim. Yüzü kıpırdamıyordu ve sessizdi. Sırtının ortasında, terlerden bir yol belirmişti. Abu Uthman eğildi yere ve karısının bedenini kollarına aldı. Eskiden onu, kocasının dükkanı önünde bağdaş kurmuş oturur halde görürdüm. Getirdiği kahvaltıyı kocasının yemesini beklerdi tabağı geri götürmek için. Çok geçmeden yine önüme geldi Abu

Uthman; soluk soluğa ve yüzünden terler fışkırarak ikinci kez geçti önümden. Yine beni görmedi ve iki sıra arasından, hafif öne eğik olarak yürüdü, gitti...

Herkes ağlamayı kesti. Kadınları ve yaşlı erkekleri korkunç bir sessizlik kapladı. Abu Uthman ile olan anıları, insanların içlerini kemirmeye başlamıştı; kendilerini onun berber iskemlesine bıraktıkları zaman yaşlı adamın anlattığı anılar... Buradaki herkesin içinde yığılıydı o anılar... İçlerini aralıksız kemiriyordu.

Abu Uthman her zaman için sevilen, sakin bir insan olmuştu. Herkese ve en çok kendine büyük güveni vardı. Tüm varlığını yoktan yaratmıştı ve başkaldırma eylemleri onu Gabal an-Nar'dan Ramle'ye göçmek zorunda bırakınca, her şeyini yitirmişti. Yine baştan başladı: Ramle'nin verimli topraklarında yeşil bir bitki gibi. İnsanların güvenini ve sevgisini kazandı. Filistin'deki son savaş başladığında, elindeki her şeyi sattı ve çarpışanlara dağıtmak için silâh satın aldı. Dükkânı cephane ve silâh deposuna döndü; bir kuruş para istemedi. Tek dileği, günün birinde Ramle'de büyük bir ağacın altına gömülmesiydi. İnsanlardan beklediği tek şey bu idi. Ramleli herkes bunun böyle olduğunu biliyordu.

İşte bu küçük şey susturdu insanları. Terli yüzleri, bu düşüncenin altında eziliyordu. Hiç ses çıkarmadan gözleriyle Abu Uthman'ı izleyen ve elleri havada kurşundan bir yontu gibi dikilen anneme baktım. Yahudi askerlerden biriyle konuşan Abu Uthman, eliyle dükkanını gösteriyordu. Birazdan o yöne gitti ve beyaz bir örtü ile geri döndü, karısının bedenini sardı. Mezarlığa doğru gitti.

Aradan zaman geçti. Uzaklardan, elleri iki yanında sallanarak ve başı önüne eğik durumda gelmekte olduğunu gördüm. Çok ağır yürüyordu ve sanki bir anda daha yaşlanmış gibiydi. Toz içinde kalmıştı, derin soluk alıyordu. Giysileri tozlanmış kana bulanmıştı...

Önüme gelince, benim kızgın temmuz güneşi altında ve yolun ortasında dikiliyor olduğumu ilk kez görmüş gibi bana baktı. Üst dudağı şişmiş, kan toplamıştı. Uzun zaman bana baktı. Soluğunu yüzümde duyuyordum. Gözlerinde tanıdığım ama, anlamadığım birçok işaret vardı. Az sonra yoluna devam etti; ağır ağır, soluk soluğa ve toz içinde... Yerine gelince durdu, yüzünü duvara döndürdü ve ellerini havada kenetledi.

Abu Uthman'ı dilediği gibi gömmek kısmet olmadı. Bildiklerini anlatmak için komutanın odasına gittiği zaman müthiş bir patlama duyuldu: içinde Abu Uthman da olduğu halde koca ev havaya uçtu. Geriye betondan bir yığın kaldı.

Beni dağ yoluyla Ürdün'e kaçırdığı sırada annem anlattı: Karısını gömmeden önce dükkânına gittiği zaman Abu Uthman, salt beyaz örtü ile dönmemişti. ●

(1956)

Türkçesi : GÜRHAN UÇKAN

Filistin Sorunu ve Ortadoğu'nun Demokratikleşmesi

> "Filistin halkının yazgısı, öyle görünüyor ki, Ortadoğu'da Arap halkların demokratikleşmesi süreciyle özdeşleşmiştir ve bu halkın sonal başarısı, bölgenin demokratikleşmesine bağlı olacaktır."

Muzaffer İlhan Erdost

Filistin'in müslüman halkı ve onun , anayurdunda bağımsız ve demokratik bir birlik oluşturmak için savaşan ordusu, ölümlerle ve yenilgilerle giderek "kırılıyor". Bu gerçeği, açıkyüreklilikle belirtmekte yarar var. Kuşku yok ki, haklar için savaşılması, insanı yücelten eylemlerinden biridir ve insanı onurlu kılan da, yaşam ve özgürlük hakkı için, son gücüne değin savaşmış olmasıdır. Bunun içindir ki, Filistin halkı, çağımızın, haklı olduğu kadar, onurlu ve yüce halklarından biridir.

Şu da var ki, Filistin halkının savaşı, dar anlamda, bu halkın kendi savaşı; geniş anlamda, tüm insanlığın demokrasi ve özgürlük savaşıdır. Dolayısıyla, dar anlamda, bir avuç halkın, İsrail'e, İsrail'de şu anda egemen olan gerici güçlere karşı; geniş anlamda, demokrasiden ve özgürlükten yana insanlığın, emperyalizme ve emperyalist-faşizme karşı savaşıdır. Sonal anlamda yenilgi sözkonusu olmasa da, ve yenilgiler, yalnızca Filistin halkının geçici yenilgisi olarak görünse de, genel anlamda, insanlığın, demokrasi ve özgürlük cephesinin yenilgisidir. Bu yenilgide, İsrail'deki demokratik güçlerin olduğu kadar, aynı dili konuşan, aynı soydan gelen Arap halklarının olduğu kadar, dinsel ve tarihsel bağları bulunan halkımızın olduğu kadar, bir bakıma, tüm demokrasi ve özgürlük cephesinin yenilgisi de sözkonusudur.

İlk ulusal hareketlerin ve ulusal bağımsızlık savaşlarının, "ulus"ların oluşumuna denk düştüğü ve çok uluslu devletler içersinde başladığı bilinir. Çok uluslu devletler içersinde, egemen ulusa karşı, egemenlik altında bulunan ulusun (veya uluslarının) bağımsızlık hareketleri, ezen ve ezilen uluslar arasındaki hareketlerdi. Emperyalizm çağına geçişle birlikte, ulusal bağımsızlık hareketlerinin *niteliği* de değişti, ve ulusal bağımsızlık savaşları, emperyalizme ve emperyalist güçlere karşı savaşlara dönüştü. Bir yandan ulusal savaşların sınıfsal niteliği değişirken, bir yandan da, ulusal savaşların ilerici *veya* gerici özellikleri, emperyalizmi geriletmesine *veya* güçlendirmesine göre belirlenir oldu. Başlangıçta, kendi ulusundan pazara sahip çıkmak isteyen burjuvazinin öncülüğünde başlatılan ulusal hareketler, emperyalist dönemde, ulusal bağımsızlıktan çıkarı bulunan sınıf ve katmanların öncülüğünde, emperyalizme karşı savaşa dönüştü.

Filistin halkı, bir bütün olarak, varolma savaşıyla karşı karşıya bırakıldığında, doğaldı ki, sınıfsal farklılıkların sonucu olarak beliren ideolojik ayrılıklar, savaşın dayattığı zorlu gerçekler karşısında, kendi otoritesini yaratmakta gecikmeyecekti, ve Filistin Kurtuluş Örgütünün otoritesi de böyle bir arayıştan geçerek oluştu. Ne var ki, düşman güçler, çemberini daraltırken, aynı zamanda, iç otorite de yara almaya ve zayıflamaya başladı. Sınıfsal farklılıklardan kaynaklanan ideolojik ayrılıklar, halkı, kendi içersinde, bir çeşit iç savaşa çekmekte gecikmedi. Burada önemli olan, kimin ne olduğu/ideolojisi değil, iç savaşın, Filistin halkının savaş gücünü zayıflatarak emperyalizmi güçlendirmiş olmasıdır.

Filistin halkının başlattığı demokrasi ve özgürlük savaşı, Ortadoğu'da (emperyalist sistem içersinde) gizlenmiş çelişkileri de ortaya çıkarması açısından önem taşır. Filistin halkının, emperyalizmin bölgedeki kalesi durumuna gelmiş bulunan İsrail ile savaşarak başarıya ulaşması, yalnızca İsrail'in ve dolayısıyla emperyalizmin (kısmi) yenilgisi olmayacak, aynı zamanda, bölgedeki gerici yönetimlere karşı, bölge halklarının demokrasi ve özgürlük savaşlarını tutuşturacak bir kıvılcım da olacaktır.

Bölgedeki emirlik ve krallıkların çelişkisi şurada: Filistin halkının yenilgisi, İsrail'in gücünün yeni bir boyut kazanması demektir ve bu, gerici de olsa, yöneticileri kaygılandırmaktadır. Filistin halkının yengisi ise, bölgede, Arap halklarının demokratikleşme savaşımlarını güçlendirecek, ve ortaya çıkacak demokratik hareketler, kurulacak olan Filistin halkının birliği içersinde, maddi ve manevi dayanak da bulacaktır. Bir başka nokta da, İsrail'in, her 7-10 yılda bir başlattığı yayılma saldırılarının coğrafik yönünü değiştirerek bu saldırıları ertelemiş bulunan Filistin halkının savaşı uzatmasından yararlanmak isteyen ülkeler ile İsrail'i üzerlerine yönelten Filistinlileri, sığındıkları topraklarından çıkararak, İsrail'in saldırılarını kendilerinden uzaklaştırmak isteyecek olan ve isteyen öteki ülkeler arasındaki çıkar karşıtlığıdır.

Ortadoğuda, özellikle emirlik ve krallıklar, başta petrol şirketleri olmak üzere, emperyalizmle bütünleşmişlerdir. Emperyalizm, İsrail'de yönetimde bulunan gerici güçler aracılığıyla dolaylı olarak, ve Akdeniz'deki askeri gücüyle doğrudan, Filistin halkını başarısızlığa uğratmak için, savaşı sürdürmektedir.

Aynı emperyalist merkezlerle bütünleşmiş bulunan bölgedeki gerici yönetimlerin, bu emperyalist güçlere karşı da savaşan Filistin halkını, tam bir içtenlikle, maddi ve manevi açıdan destekleyeceklerini düşünmek olanaksız gözükmektedir.

Filistin halkının yazgısı, öyle görünüyor ki, Ortadoğuda Arap halkların demokratikleşmesi süreciyle özdeşleşmiştir, ve bu halkın sonal başarısı, bölgenin demokratikleşmesine bağlı olacaktır. Demokratikleşme ise, temelde büyük ölçüde çözülmüş bulunan, ama üstyapıda demir bir kafes gibi halkı sıkarak varlığını sürdüren feodal egemenliğin ve bunun temelini oluşturan kabile/aşiret yapısının yerini, sosyal-ekonomik açıdan ulusal örgütlenmenin ve ulusal bilincin egemenliğinin almasına bağlıdır. Emperyalizmin ve bölgenin emir ve krallıklarının, emperyalizmle ve gericilikle *savaşarak* kazanacak olan bir Filistin'e değil, emperyalizmle ve gericilikle *uzlaşarak* ve onların denetiminde oluşacak ve ancak bu anlamda "özerk" bir Filistin'e razı olacakları açıktır. Emperyalist güçler diyor ki: kafa tutarak karşıma çıkma, boyun eğerek dile.

Belki de Filistin halkının savaşı, ilk aşamada böyle sonuçlanacak, ve dolayısıyla da yengi, bir yenilgiden başka bir şey olmayacak. Ne var ki, hak ve özgürlük uğruna bir halkın akıttığı kan, belki bu savaştan yorgun ve bitkin düşen Filistin halkının dışında, ama aynı bölgede, bu kez, demokratikleşme ve özgürleşme hareketinin damarlarını, daha gür bir biçimde besleyecektir. ●

En büyük göçmen kampı Nablus'da çocuklar. Fotoğraf: A. Küng.

Fotograf : ODD UHRBOM

Bizim doğduğumuz gün,
direniş de doğdu.
Sen sevin yeryüzü.

Samih el Kasım

FİLİSTİN SORUNU

Semih Acar

> "Filistin kurtuluş hareketi, batı'nın da kabüllenmek zorunda kaldığı ölçüde çağdaştı, bölgenin yerleşik kültürünün ötesine geçmişti, sıcak yıllar içinde askeri ve siyasal bakımdan ileri düzeyde bir deneyime sahip olmuştu, saygındı ve vatansız olmasına, bir başka deyişle içerden ve dışardan kuşatılmış olmasına karşın, savaşacak gücü her zaman kendisinde bulabiliyordu."

Filistin halkı, yirminci yüzyılın son çeyreğine adını verecek bir dramı yaşıyor. İsrail'in 1982'nin yaz aylarında Lübnan'ı işgaliyle başlayan son savaştan bu yana geçen süreç içinde, FKÖ kuvvetlerinin ikinci büyük göçü de gerçekleşti. Hem de bu kez çok daha acı biçimde. Göç bu kez, siyonizmin kanlı terörü sonucu değil de, kendi soydaşlarının zor kullanması sonucu yaşandı. En çok acı veren de bu olmalı. FKÖ'nün ağırlıklı kanadını oluşturan El Fetih gerillalarının Trablusşam'ı terki, Beyrut'un terkedilmesinden farklı bir anlam taşıyor. Beyrut'ta askeri bir yenilgiden sözedilebilir ama, siyasal bir yenilgiden sözetmek kesinlikle olanaksızdır. Trablusşam'da ise, Filistin direnişi siyasal bir yenilgiye *sürüklenmiştir*. Ne var ki, son birbuçuk yıl içindeki son derece hızlı gelişmelerin bugün Filistin direnişini getirdiği noktanın sorumluluğu *yalnızca* FKÖ'ye ya da onun içindeki farklı siyasal yönelişlere ait değildir. Bir yenilgiden *sözediliyorsa*, bu, topyekün Ortadoğu halklarına, Arap dünyasına ve dünyamızın ilerlemeden ve barıştan yana güçlerine aittir.

ABD'nin 70'li yıllar içindeki zaaflarından ve Batı'nın ekonomik ve siyasal yaralarının onarılması, otuz yıldır küllenmiş olan soğuk savaşı yeniden gündeme getirirken, doğrudan müdahalelerin asıl hedefi de Ortadoğu oldu. Kuşkusuz Ortadoğu'nun çembere alınması boşuna değil; kendiliğinden bir sonuç da değil. Ortadoğu'da emperyalizmin önemli çıkarları yatıyor. Batı Avrupa'nın petrol gereksinmesinin büyük bölümünü, Japonya'nın gereksinmesinin ise hemen tümünü karşılayan Ortadoğu'da üretilen petrolün yüzde 55'inden fazlasını ABD, yüzde 30'unu ise İngiltere tekelleri üretiyorsa, bu bölgenin asıl hedef seçilmesinin nedenleri de açıktır. Üstelik, Ortadoğu sosyalizmin anakarasının ve gerginliklerin asıl nedeni olan Avrupa'nın yanıbaşındaysa ve gene bu bölgede dünyamızın son on yılı içinde sesini gittikçe yüksek sesle duyuran bir kurtuluş savaşı verilmekteyse. Hem ekonomik çıkarların korunması gerekiyor, hem sosyalizmi yanıbaşından tehdit etme olanağı sağlanmış oluyor, hem de tüm Ortadoğu'yu özgürleştirecek bir kurtuluş savaşının ezilmesinin koşulları sağlanıyor. Gerçekten de Filistin direnişi, ekonomik ve siyasal bakımdan köklü dönüşümleri gerçekleştirip çağdaş anlamda özgürlüğüne kavuşmamış olan bölge halkları için bir meşale gibiydi. Filistin kurtuluş hareketi, sosyalizmle her bakımdan bağlaşıklık içindeydi, Batı'nın da kabullenmek zorunda kaldığı ölçüde çağdaştı, bölgenin yerleşik kültürünün ötesine geçmişti, sıcak yıllar içinde askeri ve siyasal bakımdan ileri düzeyde bir deneyime sahip olmuştu, saygındı ve vatansız olmasına, bir başka deyişle içerden ve dışardan kuşatılmış olmasına karşın, savaşacak gücü her zaman kendisinde bulabiliyordu. Tüm gözleri üstünde toplayan böyle bir hareket, gericiliğin boyunduruğundaki bölge halklarına yol gösterebilir, dinginliğe terkedilmiş toplumsal yaşamları yerinden oynatabilirdi. Filistin kurtuluş hareketini önemli kılan nedenler bunlardır; tabii oynanan oyunları da.

Filistin direnişinin ve onun ne bugün ne de bundan sonra yadsınması olanaksız öncüsü FKÖ'nün bu önemi, 20 Aralık 1983 günü Trablusşam'ın terkedilmesiyle sona mı eriyordu? Beyrut'taki acılı ama, o denli de coşkulu göçten sonraki bu ikinci göç, FKÖ'için sonun başlangıcı mıydı? Ya da başlangıcı Beyrut'du da, Trablusşam son nokta mı oluyordu? Şimdi herkes bu soruların yanıtını tartışıyor. Askeri ve siyasal anlamda bir yenilgi, evet ama, yaşadığımız günler için. Yoksa Beyrut direnişinin sonunda yaklaşılan siyasal çözüm, bugün kendini çok daha fazla duyuruyor, daha ötesi, dayatıyor. FKÖ'nün ana kuvvetlerini Trablusşam'ı terke zorlayan güç, Filistin ya da Lübnan halkları olmadı. Trablusşam'ın terkedildiği günü acı ve dayanılmaz kılan da kendi halkının, askeri kuvvetlerini hâlâ kendi yanında görmeyi istemesine karşın, bir grup Filistinli karşıt güç ve Suriye'nin bundan yana olmasıydı. Ortadoğu'daki güç dengesi ve bu güçlerin bir yanındaki liderlik sorununda Suriye'nin ağırlığını koymakta ısrarlı olması FKÖ'nün Lübnan'ı terketmesini sağladı. Şimdi tartışılıyor, Suriye Filistin devriminin önüne bir set olarak mı çıktı? Bu sorunun yanıtını kesinlikli bir dille vermek, kuşkusuz güç dengesinin bu yanının *biraz daha* zayıflamasına yolaçar. Suriye, bölgedeki ilerici güçlerin ana halkasında bulunmak ve liderliği tek başına eline almak istedi. Bunda *şimdilik* başarılı da oldu. Oysa liderliğin tek adayı olarak, Filistin devriminin yasal haklarına kavuşması için, bugün çok daha olumlu ve önemli bir işlev de yüklenebilirdi. FKÖ ile Suriye ittifakı, hem uluslararası gerginliğin Trablusşam çatışmaları ile daha da artmasını önleyebilir, hem ilerici güçlerin zayıflamasının önüne geçebilir ve hem de ABD-İsrail gücüne karşı daha güçlü bir direniş cephesi oluşturulmasını sağlayabilirdi. Esad yönetimi, benzerlerinin çoğu kez düştüğü yanlışlara düştü ve bundan daha tutarlı olmayı başaramadı. Tüm olumsuzluklara karşın, asıl korkulması gereken, sosyalist ülkelerle ittifakı sürekliliğini henüz koruyan Suriye'nin, (pek yakın benzeri Irak gibi) şimdiki doğrultusundan çıkması ve emperyalizmin elinde oyuncak durumuna düşmesidir. Emperyalizmin ve siyonizmin olanaklarını sürekli genişlettikleri bu dünyanın en gergin bölgesinde, Suriye'nin ayakta kalan tek güç olmasının önemi herhalde tartışılmaz. Kısaca, Suriye Lübnan'daki *iç* çatışmalarda, en azından bugün, daha olumlu bir yönelişe *hazır değildir*.

Peki ya Arafat liderliği? Beyrut direnişinden bu yana Batı'yı ve kimi tutucu Arap yönetimlerini daha çok gözeten tutumu, Trablusşam'dan hemen sonra Mısır'ı ziyareti ve Mübarek'le görüşmesi Arafat liderliğindeki FKÖ'nün siyasal doğrultusunun ya da tercihlerinin değişmesi anlamına mı geliyor? İslam Konferansı'nda Arafat'ın Mısır'ın Arap ve İslam dünyasına yeniden dönmesi için harcadığı olağanüstü çaba (ve tüm bu gelişmeler arasında Ürdün'le kurulan diyaloglar), FKÖ liderliğinin bağımsızlıkçı ve devrimci doğrultusunu terkedip Batı yanlısı, tutucu bir doğrultuya girmesi olarak mı alınmalıdır? FKÖ liderliğinin bu kez siyasal rotasını *kaydırdığı* doğru. Ama tercihin değiştiğini söylemek olanaksızdır, en azından çok erkendir ve yeterli dayanaktan hâlâ yoksundur. Red Cephesi'nin çoktan dağılmış olması, Libya'nın çoktan beri, Suriye'nin de şimdi FKÖ liderliğini yalnız bırakması ve "hasım" seçmesinden sonra, son on yılın en önemli ulusal kurtuluş hareketinin yalnızlaştırılmasının faturasının FKÖ liderliğine kesilmesi, fazlasıyla haksızlık olur. Tutucu ve bölgedeki gelişmeler karşısında edilgin Arap yönetimlerinin sözde destekleyen tutumları Filistin kurtuluş hareketi için elbette yeterli olmayacaktı. Askeri zaferlerden ise, şimdilik kimse sözetmeye (doğal olarak) yanaşmıyor. Suriye gibi doğal bir bağlaşığı yitiren FKÖ liderliğinin, öteden beri Arap dünyasının doğal lideri olan Mısır'la diyaloğa girmesi, *anlaşılır* bir *sonuçtur*. Arap dünyasının yaşadığı çözümsüz sorunlar, Mısır'a kendiliğinden davetiye çıkartıyor. Varılan aşama, kuşkusuz gerekli ve doğru olan değildir ama, sürüklenilen bir aşamadır. Bu aşamaya gelinirken FKÖ'nün bütünlüğünün hâlâ bozulmamış olması ve Habbaş ve Havatme liderliğindeki diğer iki önemli örgütün son Trablusşam çatışmaları ile FKÖ liderliği-Suriye anlaşmazlıklarında açık biçimde yan tutmaması da sevindirici bir noktadır. FKÖ içindeki çatışmalara bugüne dek dışardan bir müdahale olmamasını da bununla açıklamak gerekir. FKÖ içindeki sorunların sonçözümlemede kendi içinde kalması gerektiği ve çözümün gene içerde aranması gerektiğini de kimse yadsıyamaz. Bu hakka müdahale edilmesi, FKÖ'nün de sonu anlamını taşır. Mısır'a gelince, Arap dünyasının bu eski doğal liderinin *yeniden* kazanılması, onun kendi dünyasından sürekli soyutlanmasıyla mı, yoksa kendi içinde verilecek savaşımla mı olanaklıdır; bu sorunun yanıtı da tartışılmaya değer.

Tartıştıkça daha geri noktalara mı çekiliyoruz? Belki. Ama emperyalizmin 1980'li yılların başında Ortadoğu'daki besaplarının tuttuğunu kim yadsıyabilir? Bölgedeki her türlü gerginlik ve savaş (Irak-İran savaşı da içinde olmak üzere) emperyalizme bir adım daha attırıyor. Bunun önüne geçecek güç, sosyalizmin bölgedeki maddi varlığı değil, bölgedeki ulusal bağımsızlıkçı, devrimci güçlerin emperyalizmle olan çelişkilerini, birlik içinde, kendi lehlerine çözmeye başlamasıdır. Çünkü bölgedeki asıl çelişki, emperyalizmle ulusal bağımsızlıkçı güçler arasındaki çelişkidir. Ortadoğu'daki tüm siyasal gelişmelerin çözümlenmesi için, bu nokta bir an olsun unutulmamalıdır. ●

Modern Çağın Kanayan Yarası: Filistin

Gürhan Uçkan

GİRİŞ

İnsanlık ilk kez şimdi toplu olarak yokolma tehlikesi ile karşı karşıya. Yeryüzünün birçok bölgesinde yanan ateşler, dünya barışını da sarmak üzere. Artık en bencil bireyler bile, tehlikenin kendisine de yakın olduğunu görmeden edemiyor. Bir yandan ordular tepeden tırnağa silâhlanırlarken, öte yanda barışçı güçler kolları sıvamış durumdalar. İnsanların onurlu bir yaşamı, kardeşlik içinde ve eşit haklarla sürmelerinden yana olanlar, yeryüzünün her köşesinde aynı amaçlarla uğraş verenlerin durumlarını anlıyorlar ve bu insanların haklı kavgalarında, onların yanında yer alıyorlar.

Uzakdoğu'daki açık yaralardan başlayan bir ateşten çizgi, Ortadoğu'dan geçerek Orta Amerika'ya dek uzanıyor. Biz çalışmamızı, bu yaralardan ülkemize en yakın olanına, Filistin'e yönelttik. Filistin tarihinden başlıyoruz ve İsrail'in işgal bölgelerini ele geçirdiği 1967 Haziran savaşından sonrasına dek sözü getirerek çalışmamızı bitiriyoruz. Lübnan olayları ve bunu etkileyen çeşitli ülkeleri, ayrı bir çalışma konusu olarak şimdilik bırakıyoruz. Daha geniş bir araştırmanın, dergi sınırlarını aşacağı görüşünde olduğumuz için.

Çalışmamız süresince kullandığımız bazı terimleri, bir anlayış yanlışlığına yol açmamak amacı ile kısaca açıklamayı uygun bulduk.

Yahudilik: Musevi dinine inanmış, çeşitli ırkalardan ve uluslardan insanları içeren bir kavram. Bazı ırkçı çevrelerin ileri sürdüğü gibi bir ırk değildir.

Siyonizm: Yahudilerin katıksız bir Yahudi devletinde yaşamasını amaç eden ve bu devletin sınırları olarak Ortadoğu'nun büyük bir bölümü ile Suriye ve Anadolu'nun bir bölümünü gören politik bir akım.

Antisemitizm: Yahudileri bir ırk olarak gören ve aşağılayan ırkçı düşünce.

Antisiyonizm: Siyonist ideolojiye karşı çıkan ve bir Yahudi devletinin dini özellikler üzerine kurulmasını kınayan düşünce. Bu düşünce ile "Yahudi düşmanlığının" ilgisi yoktur.

BİRAZ TARİH

Filistin, tarih sürecinde çeşitli kabilelerin ve halkların içinde yaşamış oldukları bir bölgedir. Birçok egemenlik görmüş olan bu topraklar, kültürlerin doğuşuna ve yıkılışına tanıklık etmiştir. Çağımızın en büyük yalanlarından biri olan "Filistin'in Yahudilerin vatanı olduğu" sözü, herhangi bir tarihsel gerçekten uzaktır. Bilim adamları, daha 20 bin yıl önce bu bölgede yaşanmış olduğu[1] ve ilk bilinen halkın, Milâttan Önce (MÖ) 3000-1800 yılları arası yaşamış olan Kanaanlar'dan oluştuğu görüşündeler. Onları Mısırlılar izlemiş, ardından Hyksoslar, yine Mısırlılar, Hititler vebir kez daha Mısırlılar gelmişler. Zamanımızdaki Yahudilerle ve aynı zamanda birkaç eski halk grubuyla da akrabalığı olan Semitleri bu bölgede ilk kez M.Ö. 1000 yılı civarında görüyoruz. Bu halkın

> "...bizim doğdumuz gün.
> direniş de doğdu.
> sen sevin yeryüzü..."
>
> Samih el Kasım
>
> "Bu ülkede tek bir karış toprak yoktur ki daha önce üzerinde yaşanmış Arap halk olmasın."
>
> Moşe Dayan

Filistin'de egemenlik kurdukları tek zaman dilimi, M.Ö. 1000-722 yılları arasıdır.[2] Milâttan sonraki ilk egemen toplum Romalılar olmuş. Onları Persler, Araplar, Selçuk Türkleri, Haçlılar, yine Araplar ve Osmanlılar izlemiş. İngiliz egemenliğinin sürdüğü 1918-1948 yıllarından sonra da siyonistlerce işgal edilmiştir.

Katolik kilisesinin faizi yasaklıyor olması, Ortaçağda Yahudilerin işine yaradı. Böyle bir yasakları olmadığı için daha o zamanlardan ticareti meslek edinmeye başladılar. Bunun gereği olarak da varlıklarını çeşitli ülkelerde sürdürdüler. Zaman zaman artan ve Katolik kilisesince körüklenen antisemitizmin bunda, yani Yahudilerin yaşamlarını çeşitli ülkelerde sürdürmelerinde rolü vardır ama, siyonistlerin ileri sürdüğü gibi tek nedeni değildir. Bilinen kesin bir gerçek ise, Filistin'de 1300 yıldır konuşulan dilin Arapça olduğudur. Görüldüğü gibi, bu toprakların Yahudilerin anavatanı olduğu savını kanıtlayan tek bir geçerli şey yoktur. Filistin'in 20 bin yıllık tarihi içinde Yahudilerle bir çeşit akrabalığı olan Semitlerin 278 yıllık egemenliği, çölde kum tanesi gibi kalır. Onların üzerinde yirmiye yakın uygarlık geçmiş ve Yahudiler tarihte hiçbir kez *yalnız* başlarına Filistin'de yaşamamışlardır.

SİYONİSTLER FİLİSTİN'E GÖZ DİKİYORLAR

Doğasından ötürü ırkçı bir ideoloji olan siyonizm, Yahudilerin bir üst sınıf eylemi olarak doğmuştur; kurucusu *Theodor Herzl* adlı Avusturyalı bir gazetecidir. 1897 yılının Ağustos ayında İsviçre'nin Basel kentinde toplanan siyonistler, "Dünya Siyonistler Örgütü" WZO'yu kurdular. Amaç olarak, "Yahudiler için Filistin'de ulusal hakları sağlanmış ve güven verici bir vatan kurmak" gösterildi. Örgütün çalışma programı olarak şu maddeler açıklandı:

- Yahudiler için kurulan bu örgütün dünya çapında gelişmesini sağlamak,
- Yahudilerin ulus olarak bir araya gelmelerine katkıda bulunmak,
- Siyonizmin hükümetlerce tanınması için etken olarak çalışmak.

Siyonistlere karşı ilk tepkiler, Münih'te toplanan bir grup Yahudiden geldi. Siyonizme karşı olduklarını açıkladılar ve siyonizmin ilkelerinin, Yahudilerin vatandaşı oldukları ülkelere karşı görevleri ile çakışacağını belirttiler. Bunun, ayrıca çeşitli dinsel kuruluşlarda Yahudilerin görev almalarını da güçleştireceğini söylediler.[3] Aynı zamanda Ortodoks-Museviler, kendi inançları ile bir Yahudi devleti kurma arasında en küçük bir benzerlik olmadığını açıkladılar.

Her ne kadar siyonistler "kökü 2 bin yıl öncesinde yatan İncil haklarından" söz ederlerse de, Filistin'e göz dikmelerinin gerçek nedenini, kapitalizmin hızlı gelişmesinde ve ilk işçi eylemlerine karşı büyük kapital çevrelerinin duydukları endişede aramak gerekir. 1896'da çıkardığı "Yahudi Devleti" adlı kitabını Herzl, devrin en büyük kapitalistleri olan *Rotschild*'lere adamıştı. Herzl'in amacı, sırtını dayadığı büyük kapital çevrelerinin çıkarlarını korumaktı. Bu amaç için yaratılan "Filistin masalı" çok yerindeydi. Filistin'i Yahudilerin vatanı olarak göstermekle şu amaçları güdüyordu:

- Diğer kapitalistlerin rekabeti olmadan yatırım yapılabilecek bir "kapital kolonisi" kurmak,
- İşçi hakları konusunda Batı Avrupa'dakilerden daha bilinçli olan Doğu Avrupalı işçilerin akımını Filistin'e yöneltmek ve
- Bu yöntemle Yahudiler arasında giderek ilgi gören sosyalist düşünceye karşı önlem almış olmak.

Görüldüğü gibi o ana dek kimse, Filistin'de yaşayan bir halk olduğu gerçeğini ağzına almıyordu. Herzl de kitabında bu konuya hiç değinmemişti. Batılı çevreleri inandırmak için, onun değindiği daha çekici konular vardı:

> "...vatanım,
> derin yaram,
> tek sevgim benim..."
>
> Fatva Tukan
>
> "Göçenlerin geri dönmemeleri için elimizden gelen her şeyi yapacağız."
>
> Ben-Gurion

"Filistin bizim tartışılmaz bir gerçek olarak anavatanımızdır. Avrupa için bizler orada, Asya'ya karşı bir savunma duvarı, barbarlığa karşı kültürün ileri cephesini oluşturacağız. Tarafsız bir devlet olarak tüm Avrupa ile iyi ilişki kuracağız ve Avrupa'dan da bizim varlığımızı garantilemesini bekleyeceğiz."[4] Ve İsrail'in üzerine kurulduğu büyük yalan, slogan olarak saptandı: *"Vatansız halka, halksız vatan!"*

Araştırmacı *A.Elon*, bu sloganın bir yalan üzerine kurulduğunu ilk kez 1897'de siyonizmin kurucularından *Max Nodau*'nun görmüş olduğunu bildiriyor.[5] Şaşkınlığını şu

sözlerle belirtmiş: "Fakat Araplar var Filistin'de! Bunu bilmiyordum! Büyük bir haksızlık yapmaktayız!" Ne ki aynı zat, kısa bir süre sonra Filistin'deki zamanın yöneticileriyle -yani Osmanlılarla- Araplara karşı işbirliği yapmayı önermekte gecikmeyecekti! Bu konuda en ileri görüşlü plânları, yine Herzl yaptı:

"Bize bırakılan bölgedeki mülkiyeti özenle almalıyız. Komşu ülkelerde iş olanakları yaratarak Filistinlileri sınırdışı edeceğiz. Bu nedenle, onlara kendi topraklarımızda iş bulma olanağı vermemiz çok önemlidir."[6] Yani Araplara hem Filistin'e yeterince Yahudi gelene dek ucuz işgücü olarak bakılıyordu, hem de bir an önce sepetlenecek baş belâsı. Siyonistlerin ağzıyla Araplar, ülkeyi yabani otlardan ve yılanlardan temizledikten sonra" Ürdün ırmağının karşı yakasına sürüleceklerdi ve geri dönmemeleri için her türlü önlem alınacaktı...

Herzl'in ırkçı Güney Afrika ve Rodezya'yı başarılı örnekler olarak gördüğünü tahmin etmek güç değil. Rodezya'nın kurucusu *Cecil Rhodes*'e yazdığı bir mektupta şu sıcak duyguları dile getiriyordu:

"Sizi tarihi yapmaya çağırıyorum. Söz konusu olan sadece Afrika değil, Küçük Asya'nın (Anadolu'nun) bir bölümü ve İngilizler değil, Yahudiler. Ortada kolonileşme sorunu olduğu için size yazma gereğini duydum." Öyle ya, her işi ustasını sormalı!

Herzl ve arkadaşlarının Osmanlılarla görüşmesi olumsuz sonuç verdi; İstanbul, Filistin'in Yahudi vatanı olması önerisini kesinlikle geri çevirdi. Bu durumda siyonistler, bölgedeki ikinci büyük güce başvurdular, yani İngilizlere.

Daha sonra İsrail'in ilk başbakanı olacak olan siyonist önder *Chaim Weizman*, İngiliz saray çevreleri ile yakın ilişki kurmuştu. Aynı çevreye yakın bir gazeteciye 1914 yılında yazdığı mektubunda şunları açıklıyordu:

"... öyle denilebilir ki eğer Filistin İngiliz ilgi sahasına girerse ve İngilizler Yahudilerin oraya göçüne destek olurlarsa, yirmi-otuz yıl içinde oraya bir milyon kadar Yahudiyi yerleştirebiliriz. Bu durumda ülkenin ekonomisi gelişecek, yüksek bir kültür düzeyine erişecek ve Süveyş Kanalı'nın korunması için güçlü bir savunma hattı oluşturacaktır."[7]

Nitekim 1917'de zamanın İngiltere başbakanı *Lloyd George* ve dışişleri bakanı *Arthur Balfour*, bir Yahudi ulusal vatanının Filistin'de kurulmasından yana olduklarını açıkladılar. Durum, 2 Kasım 1917'de imzalanan *Balfour Bildirisi* ile açıklandı. 1922 yılında Filistin İngiliz yönetimine geçti ve buraya göçen Yahudilerin durumlarını denetlemek amacıyla "Yahudi Bürosu" kuruldu.

FİLİSTİN SİYONİST KOLONİSİ OLUYOR

İsraillilerin sık olarak ileri sürdüklerinin tersine, Filistin toprakları su görmemiş çöllerden oluşmuyordu. Önemli bir bölümü, Ortadoğu'nun en verimli topraklarını içeriyordu. Politik nedenler yanında, Yahudilerin bunun bilincinde olmaları da bu ülkeye göz dikmelerinde etkili oldu. En geri tarım yöntemleriyle işlenen topraklar, bölge halkının yüzde 80'inin karnını doyurmaya yetiyordu. Siyonistlerin 1919'da bölgeye yağdırdıkları para, bu toprakların sadece yüzde 2'sini almalarını sağlamıştı.[8] Ortada dönen büyük paraya karşın, Filistinli çiftçiler topraklarını satmıyorlardı. Bu nedenle 1920-22 yılları arası siyonist örgütler, toprakların ancak yüzde 3.8'ini ellerine geçirebilmişlerdi.[9]

Siyonistlerin, bir Yahudi devleti kurmak için gerekli gördükleri kolonyalizmin üç önemli ilkesi vardı:

- Ele geçirilen toprakların "son suza dek" Yahudi toprağı olması,
- Yahudilerin işyerlerinde yalnız Yahudilere iş verilmesi,
- Pazarlamada kendi ürettikleri mallara öncelik tanınması.

Bu amaçla 1920 yıllında siyonist sendikası *Histadrut* kuruldu. Bu sendika, katıksız bir Yahudi işçi sınıfını örgütleyecek, Yahudi endüstrisinde kullanacaktı. Hemen anlaşılacağı gibi, Araplar sendikaya üye olamıyorlardı ve kendilerine en düşük gelirli tarım işçiliği gösteriliyordu.

"...ah siz ölüler
nazi kamplarında yatanlar
bir bilseyidiniz
bir bilseydiniz..."

Salim Jubran

"Deir Yasin soykırımı çok yerinde oldu. Bu zafer olmadan bir İsrail devleti kurulamazdı."

Manahem Begin

Ne ki Araplara tarımda da yer yoktu. 1920'li yılların sonuna doğru Yahudi Bürosu, "Siyonistlerin topraklarında yalnız siyonistlere yer olacağı," sloganı ile kararını açıkladı. Yahudi Bürosu toprakların kolonileştirilmesine katkıda bulunacak ve büro tarafından başlatılan tüm projeler ve çalışmalarda Yahudi işgücü kullanılacaktı.[10] Nesiller boyu işledikleri toprakları yitiriyordu Filistinliler ve onlara ırgat olarak kendi topraklarında çalışmak bile çok görülüyordu. 1929'da Filistinli çiftçi ailelerin yüzde 29'u topraklarını yitirmişlerdi.[11]

Avrupada faşizmin giderek güçlenmesi ve antisemitizmin yaygınlaşması, Filistin'e Yahudi göçünü artırıyordu. Bunda Batı ülkelerinin Yahudi göçmenleri alırken süzgeçten geçirmesi de önemli rol oynuyordu. Afrika ve Asya kökenli Yahudilere hemen hemen tüm kapılar kapalıydı. Siyonistler de bu insanları son tercih olarak görüyorlardı.

Filistin'inin yeni Yahudileri, tüm varlıklarını paraya çevirmiş olarak geldikleri için, toprak ve işyeri alma peşindeydiler. Arapların ellerindeki işyeri oranı 1925'de yüzde 76'yken 1935'de yüzde 28'e düştü.[12] İngilizler de Yahudileri gözetiyorlar, yapılacak işlerin %90'ını onlara ait işletmelere veriyorlardı.

Yahudiler, giderek artan şekilde verimli toprakları elde ediyorlardı. Arapların yüzde 56.7'si 1943'de işlenmesi güç dağlık bölgelerde yaşamak zorundayken, bu oran Yahudiler için yüzde 19 idi.[13] Bunun doğal bir sonucu olarak Araplar, kentlere göç etmeye başladılar ve ortaya işsizler sürüsü çıktı. Oysa Yahudi göçü artmakta olduğu için onlara iş bulunurken, bu, Arapların işsiz kalmaları pahasına oluyordu. Araplar giderek kendi işyerlerini de yitirmek zorunda kalıyorlardı. Tüm bu etkenler, işsizliğin bir trajedi haline gelmesine yol açtı. Daha sonra değineceğimiz 1936-39 Arap başkaldırmasının belkemiğini, işte bu işsiz insanlar oluşturdular.

İLK SİLAHLI DİRENİŞLER

Osmanlı İmparatorluğu çökerken bağımsızlık isteyen halklar arasında Araplar da vardı. Suriye ve Güney Filistin'in Osmanlılardan alınmasında Araplara destek olan İngilizlerin önemli rolü olmuştu. Mekkeli *Şerif Hüseyin*, Arap başkaldırması sonucu bağımsızlıklarını kazandıkları taktirde İngilizlerin buna karşı çıkmamaları konusunda onlarla anlaşmıştı. Karşılık olarak, bu yeni kurulacak olan Arap devleti, bölgedeki İngiliz çıkarlarını koruyacaktı. Şerif Hüseyin'in bilmediği şey, bir ay önce İngilizlerin Fransızlarla *Sykes-Picot* anlaşması yaparak Arapların istedikleri bölgeyi aralarında paylaşmış olduklarıydı! 1916-17 yıllarında Araplar ayaklandılar ve Arap-İngiliz güçleri önce Güney Filistin'i, sonra Büyük Suriye'yi Türklerden aldılar.(1918) Bu ayaklanmanın tam ortasında, 1917'nin kasım ayında Rus bolşevikleri, gizli tutulan Sykes-Picot anlaşmasını açıkladılar. İngilizler, Araplara verilmiş bir sözleri olmadığını ve bağımsızlık konusunun salt mektuplaşmadan öteye gitmemiş olduğunu söylediler! Hemen ardından da, daha önce değindiğimiz Balfour Bildirisi'ni açıkladılar. Arapların ilk önemli aldatılışı bir gerçekti artık..

1920 yılına dek bağımsız Suriye'ye yönelik olan Arap isteği, Filistin'de İngiliz yönetiminin başlaması üzerine "Bağımsız Filistin" isteğine dönüştü. Önceleri, 1930'a dek Arap eylemleri Yahudileri hedef alıyordu. Oysa onların oradaki varlığının bir numaralı sorumlusu olan İngilizler, Londra ve Kudüs'teki yönetim yerlennde kendilerini perde arkasında tutmayı beceriyorlardı. Aynı tarihe dek gerçekleşen saldırılarda, birkaç yüz kişi yaşamlarını yitirdiler. Bu eylemler düzensizce yapılıyordu ve belirli bir amacı gütmekten çok, bir içboşaltma niteliğindeydi. 1930 yılında Araplar, dini ve ulusal güçleri birleştirdiler ve nihayet İngilizleri ana düşman olarak görmeye başladılar. Önce "Arap İşletme Komitesi" olarak kurulan bu örgüt, 1936'da "Yüksek Arap Konseyi" adını aldı. 7 Mayıs 1936'da Kudüs'te toplanan Konsey, İngilizlerin Yahudi göçünü durdurarak politikalarında değişiklik yaptıklarını göstermedikleri taktirde 15 Mayıs'tan itibaren vergi ödenmemesine karar verdi.[14]

İngilizlerin anlaşmaya niyeti yoktu. Derhal sıkıyönetim yasalarına başvurdular ve Arap yöneticileri tutuklamaya başladılar. Yanında tabanca bulunana 6, bomba bulunana 10 yıl hapis cezası veriliyordu. En etkili cezalandırma şekli, toplu cezalandırma idi. 18 Haziran 1936'da Jaffa'da 220 ev havaya uçuruldu ve 6000 kişi evsiz kaldı. Ertesi yıl içinde de toplam 5000 ev havaya uçuruldu.[15]

İngilizler bir yandan Transürdün kralı Abdullah Ve Irak başbakanı Nuri Said gibi kendi elleriyle başa geçirttikleri gerici Arap devlet adamlarından ayaklanmayı önlemekte yardım görürlerken, bir yandan da ülkeye 20000 asker getirmişlerdi. Aynı zamanda kendi kurduklan *Peel Komisyonu*, bölgenin bu şekilde

"...ve aman
uyanık olun,
dayanın aman..."

Mahmut Derviş

"Avrupa için bizler orada, Asya'ya karşı bir savunma duvarı, barbarlığa karşı kültürün ileri cephesini oluşturacağız."

Theodor Herzl

yönetilmesinin olanaksız olduğu görüşünü açıklıyor ve siyonistlere verilmiş sözler uyarınca bir bölünmenin zamanının geldiğini söylüyordu. (1937)

Filistin tarihinin ilk büyük başkaldırması, 1936-39 yılları arası gerçekleşti. Yüksek Arap Konseyi'nin yaşadışı ilân edilmesi üzerine yerine, yoksul bir hoca olan *İzzet el-Kassam* öncülüğünde bir örgüt çarpışmalara girdi. 25000 kişiyi bulan İngilizleri, 6000 de silâhlı siyonist destekledi. Filistinli araştırmacı ve yazar *Ghassan Kanafani*'nin verdiği bilgiye göre bu çarpışmalarda 5000 Filistinli öldürüldü, 9000'i tutuklandı.

Üç yıl sonra, 1939'un şubat ayında Londra'da, bu çarpışmalara katılan tüm taraflar bir yuvarlak masa

toplantısı yaptılar ve şu noktalarda anlaştılar:

- Arap ve Yahudi çıkarlarına göre bir Filistin devleti 10 yıl içinde kurulacaktı,
- 5 yıl süresince bölgeye toplam 75000 Yahudi gelecek, fazlası önlenecekti ve
- Yahudilere toprak satımında belirli birtakım kısıtlamalar uygulanacaktı.

Ayrıca Araplar, ellerindeki silâhları İngilizlere veriyorlardı. Bu anlaşma ile ilk büyük başkaldırma, kesinlikle ezilmiş oldu. Arapların elinde yukardaki kurallara uyulmasını denetlemek için kullanacak güç kalmıyordu. Beyaz Kitap olarak açıklanan bu anlaşma, siyonistlerin Filistin'e yerleşmesinin ilk resmi kabulüdür. Ve Arapların ikinci büyük kandırılmaları...

Siyonistler derhal paçaları sıvadılar. 1939-42 arası Filistin'e yasal olarak 19005 Yahudi göçerken, yasadışı olarak 19925 kişi göçtü.[16] Toprak alımının güçleşmesinden hemen önce siyonistler, "gece kolonileri" kurmaya başladılar. Bir gece içinde 70 ailenin yeni topraklara göçüp ekmeye bile başladığı belgelenmiştir. Toprakların seçiminde, daha çok askeri özellikler gözönüne alınmıştı. Aynı zamanda 27000 yasadışı siyonist, İngiliz ordusuna girdi ve eğitim görmeye başladı. O zamana dek "Yahudi Vatanı"ndan söz eden siyonistler, ilk kez 1942'de "Yahudi Devleti" deyimini kullanmaya başladılar.

Siyonistlerin işbirliği yaptığı bir başka sevimsiz insanlar da, iyi durun, nazilerdi! Daha 1933'de Alman Siyonistler Federasyonu, şu açıklamada bulunmuştu:

> "Hristiyan ve ulusçu dünyaya yönelerek yaşamda yepyeni bir doğuşa inanan Almanlarla bizler de aynı inanç içindeyiz. Yahudiler de kendi kökenlerinin, dininin, yazgı ortaklığının ve grup birliğinin bilincinde olmalı ve bunlar onların yaşamlarına yön vermelidir... Kendi Yahudi ulusçuluğumuz, Alman halkının ulusçu ve ırkçı gerçeklerine saygı duymamızın nedenidir. Bu temel soruları saptırmak istemiyoruz çünkü bizler de, karışık evliliğe ve kültür karışımına karşıyız, Yahudi grubunun temizliğinden yanayız."[17]

Nazi ideolog *Alfred Rosenberg*, siyonistlerin nazilerin işlerini kolaylaştırdığından yanaydı. *Adolf Eichmann*, Yahudi katili, 1937'de siyonistleri eğitmek ve büyük göçe hazırlamak için kamplar kurdurtmuştu. 1944 yazında, Sovyet ordusunun Macaristan'ı kurtarmasına birkaç ay kala Eichmann, Budapeşte'deki siyonist örgütün başkan yardımcısı *Rudolf Kastner* ile korkunç anlaşmayı yaptı: Naziler, 1684 ileri gelen Yahudiyi ve siyonist görevliyi sessizce yurtdışına çıkardı. Buna karşılık Kastner, 476000 Macar Yahudusini, "çalışma kampına gitme" yalanı ile kandırdı ve Auschwitz'e gönderilmelerini kamuoyundan saklı tuttu.[18]

Siyonistler, artık ipin ucuna geldiklerinin bilincindeydiler. 1944-46 arası İngilizlerle silâhlı çatışmaya girmekten korkmuyorlardı. O sırada Araplar, yeni örgütlenmeler ile siyonist tırmanışın önüne geçmek istiyorlardı ama, bölgede başvurulacak önemli bir egemen güç kalmamıştı. Nitekim, 1947'nin şubat ayında İngilizler, Filistin'de denetimi yitirdiklerini kabul ettiler ve sorumluluğu Birleşmiş Milletler'e aktardılar. Durumun bu noktaya geleceğini çoktan hesaplamış olan siyonistler, bölgede etkili olacak yeni güce yatırımlarını yapmış ve sırtını dayamaya başlamıştı. Bu güç, 2. Dünya Savaşı "galibi" Amerika Birleşik Devletleri"ydi...

ABD DEVREYE GİRİYOR

Hiç bir bölgede zorbalıktan, baskıdan ve sömürüden söz edilir de, ABD anılmaz olur mu? Eğer çalışmamızda kendilerinin devreye girmeleri bu denli geciktiyse, nedeni, başlarının 2. Dünya Savaşı ile dertte olmasıdır. Yoksa siyonizmi onlarda epey önceden desteklemeye başlamışlardı. Ortadoğu'da bir Yahudi devletinin kurulması, önceleri dış politika bakımından, sonraları ise iç politika açısından ABD'nin işine gelmiştir.

Büyük savaşa katılmadan epey önce Amerika, durumu kendi çıkarları açısından tartışmıştı bile. Bir

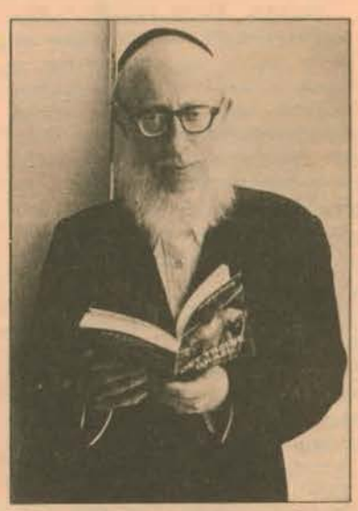

MOSHE HİRSCH

tek petrol konusu, bu bölge ile ilgilenmeleri için yeterli nedendi. Üstelik bu bölgedeki stratejik çıkarlar hiç de öyle kulak arkası edilir gibi değildi. Ne ki bölgede İngilizler egemendi ve bu durum onları rahatsız ediyordu. Filistin'in bölünmesinden az önce ABD, *Truman Doktrini* adıyla İran ve Türkiye ile askeri işbirliğini başlatmış, Suudi Arabistan ile ilişkileri yakınlaştırmıştı. Bu girişim, İngilizlerin etkinliğini ancak yarı yarıya azaltıyordu. Filistin ve Süveyş, başkalarına kaptırılması çok zorunlu olan bölgelerdi. Savaş yorgunu İngiltere, hem siyonistlerle başı dertte olduğu için ,"besle kargayı..."- hem de ABD'ye girtlağına dek borçlandığından, artık önemli bir engel olmaktan uzaktı. Ama ABD'ye, bölgede çıkarlarını koruyacak bir "yavru devlet" gerekiyordu. 1944'de *Roosvelt*, seçim programında şunları yazmıştı:

"Biz, Filistin'in sınırsız bir Yahudi göçüne ve kolonileşmesine açılmasından yanayız. Böyle bir gelişmeden ortaya, özgür ve demokratik bir Yahudi toplumu doğacaktır."[19] Hemen ardından *Truman*, hem 31 Ağustos 1945'de, hem de 4 Ekim 1946'da İngiltere başbakanı *Attlee*'yi Filistin'e yüzlerce Yahudinin göçmesine izin vermeye zorladı.[20] Oysa aynı yıllarda ABD sınırlarını Yahudi göçmenlere hemen hemen kapatıyor ve savaş göçmenleri için ayrılan yerlerden 400000'i kullanılmadan bırakılıyordu.

ABD'nin bölgedeki diğer çıkarları arasında şunlar vardı:

- Bölgeye herhangi bir "başka gücün" gelmesini önlemek,
- İlerde bölgede kurmayı düşündüğü üslere yakın olabileceği basamak bir ülke kurmak,
- Bölgedeki gerici Arap rejimlerini koruyarak görülmeye başlanan ilerici akımların zararını azaltmak.

Diyebiliriz ki ABD, düşündüklerini yerine getirmeyi başarmış ve bölgeye kolay kolay çıkmamak üzere yerleşmiştir.

O sıralarda Amerika'da yaşayan Yahudiler, şimdiki gibi iç politikada etkinlikten uzaktılar. 1966'da Amerikan Yahudi Komitesi'nce yapılan bir araştırmada, ülkede 5 milyon Yahudi yaşadığı halde, 50 önemli bankanın yönetim kurullarında toplam 5 Yahudi vardı. Beyrut'taki Filistin Araştırma Enstitüsü'nün yayınladığı bir çalışmada, 1968 yılında ABD'nin karar verme yetkisi olan önemli yöneticilerinden hiçbirinin Yahudi olmadığı açıklanıyor. Aynı şekilde, kapitallerini küçük işyerlerine yatırmış olduklarından, Yahudiler, şimdiki gibi önemli yatırımların altına imzalarını atar durumda değillerdi. Buradan çıkaracağımız sonuç, ABD'nin siyonistleri Filistin'de görmek istemelerinin, kendi emperyalist yayılma politikaları gereği olduğudur.

FİLİSTİNLİLERİN VATANINA ELKONUYOR

İngilizler Filistin konusunda kararı Birleşmiş Milletlere devretmesinden az sonra, 1947'nin kasım ayında bu örgüt Filistin'in bölünmesi kararını verdi. Bu karara göre Avrupalı koloniciler, ülkenin en verimli topraklarının yüzde 56'sını alıyorlardı. Oysa aynı yıl ellerindeki toprak oranı %6 idi. Ülke nüfusunun üçte ikisini oluşturan Filistinlilere, toprakların yüzde 43'ü kalıyordu. Bu oran, karardan önce yüzde 94'tü. Kudüs'ü de uluslararası bölge ilân eden bu karar açıklandıktan hemen sonra Araplar bir kez daha başkaldırdılar.

Bir önceki direnişten sonra ellerinde silâhlan alınmış olan Arapların silâh gücü, 2600 tüfekten oluşuyordu.[21] Yine aynı yılın, 1947'nin aralık ayında çevredeki Arap hükümetleri, Arap Kurtuluş Ordusu adı altında 6-7 bin kişilik bir güç topladılar. (1948'in mayıs ayında 20 bin kişi daha gönderildiyse de, artık çok geç olmuştu.) Aynı zamanda siyonistlerin elinde, 31 bin silahlı ve eğitimli asker bulunuyordu.[22]

Siyonistler, *Haganah* adını verdikleri bir deterör çetesi kurmuşlardı. Yapılan bir *Dalet Plânı*, elden geldiğince geniş bir bölgenin Araplardan "temizlenmesini" içeriyordu. 9 Nisan 1948 günü, Filistin tarihinin ilk büyük soykırımı gerçekleşti ve *Deir Yasin* köyündeki 254 yetişkin ve çocuk, özenle öldürüldü. Olay yerine 24 saat sonra gelen Kızılhaç görevlisi *Jacques de Reynier*, şunları rapor etti:

"Soykırımı, örnek bir disiplinle çalışan ve yalnız komut gereği davranan bir güç tarafından yapılmıştı... Olayın etkisinin büyüklüğü hemen gözüktü. Basın ve radyo, olayı Araplar ve Yahudilerin olduğu her yere yaymıştı. Arapları, büyümesinden Yahudilerin yararlandığı bir dehşet duygusu kapladı... Korkuya kapılan Araplar, akrabalarına sığınmak için evlerini, bahçelerini, köylerini ve nihayet kentlerini terkettiler. Sonunda 700 bin Arap, Deir Yasin'dekilerin yazgısından korunmak için göçmen durumuna düşüvermişlerdi."[23]

Yazar *Arthur Koestler*, Haganah'ın Hayfa'yı ele geçirirken hem radyo, hem de hoparlörlü otomobillerle halkı "güven içinde Arap ülkelerine göçmeye çağırdığını ve bu çağrıya uymayanları korkunç bir gelecekle uyardığını" yazıyor.[24]

Betlehemli Kadınlar, A.Sirouy (Fransız), 1800.

Galile bölgesi'nde de durum aynı plâna göre gelişiyordu. Siyonistlerin uyguladıklar yöntemi, İngiliz yazar *Edgar O'Ballance* şöyle anlatıyor:

"Siyonistler, köylerin işgalinden ve evlerin havaya uçurulmalarından önce Arapları dışarı sürüklüyorlardı. Bundan amaçları, aynı yerlerin ilerde direniş merkezleri olarak kullanılmasını önlemekti."[25]

14 Mayıs 1948'de Yahudi devletinin kurulmasından önce yalnız bu bölgeden 250 bin Filistinli bu yöntemle sürülmüştü.

Gelişmelerin bu noktasında, daha önce değindiğimiz 20 bin kişilik Arap ordusu, savaşa girdi. 11 Haziran'a dek süren ilk bölümde taraflar bir üstünlük sağlayamadılar. 11 Haziran-8 Temmuz arası yapılan ateşkes sırasında ABD'den 100 milyon dolar "kredi" alan siyonistler, bu parayla silâh satın aldılar ve bir anda Araplardan yüzde 30-50 daha güçlü hale geldiler.[26]

18 Temmuz günü ikinci ateşkes yapıldı. Birleşmiş Milletler'in arabulucu seçtiği İsveçli *Folke Bernadotte*, "...savaşın ve terörün evlerinden sürdüğü masum insanların geri dönmelerini sağlayacak yeni bir sınır düzenlenmesini," önerdi. Hemen ertesi gün, siyonist terör örgütü *Stern Çetesi*'den bir saldırgan tarafından vurularak öldürüldü. İsrail makamları, çeteden birkaç kişiyi yakaladılarsa da bunlar, "açıklanmayan nedenlerle", 9 Ekim'de kaçmayı "becerdiler". Terörü yasal yöntem edinmiş İsrail için bu olay, bir şakadan öteye gitmedi!...

11 Aralık 1948'de Birleşmiş Milletler, 29 Kasım 1947 kararlarına uyması koşuluyla İsrail'i yeni üye olarak kabul etti. Söz konusu karar, İsrail'i BM'nin çizdiği sınırlara dönmeye, göçmen durumuna düşüp de geri dönemeyenlere tazminat ödemeye ve dileyen göçmenlerin geri dönmelerine izin vermeye çağırır. İsrail'in bu karara uyması hâlâ bekleniyor...

Kan ve zorbalık üzerine kurulan bu devletin başbakanlarından Menahem Begin, olaydan 35 yıl sonra şu sözleri söylemekten utanmıyordu: "Deir Yasin soykırımı çokyerinde oldu. Bu zafer olmadan bir İsrail devleti kurulamazdı."[27]

İSRAİL DEVLETİ

Siyonistler, "Ertz Yisrael" dedikleri İsrail Ülkesi'ne, Filistin yanında, Lübnan, Suriye, Ürdün ve Mısır'dan da toprak parçaları katarlardı. Nitekim İsrail Devleti'ni ilân ettikleri zaman, resmi sınırlarını çizmemişlerdir. Zaten bu devleti Arap ülkeleri de tanımadığı için, sınırlar belirsiz kalmıştı. Siyonizmin genişleme politikası için bu durum çok uygundu. Bilindiği gibi sık yineledikleri bir slogan da, "Nil'den Fırat'a Kadar"dır. İsrail'in varlığını sürdürebilmesi için olabildiğince çok Yahudi'yi ülkede toplamayı gerekli gören siyonistler, bunun sonucu olarak da sürekli genişlemeyi kaçınılmaz görürler. Bugün İsrail sınırları olarak, 1949-1967 arası çizilen ateşkes sınırları gösterilir ve bu ülkenin 1967 ve sonrası elegeçirdiği topraklara işgal bölgeleri denilir.

1948-1965 "kuruluş yıllarında" İsrail'in ülke içi yatırımlarda kullandığı paranın tümü yurtdışından gelmiştir. Kendi çabalarıyla ekilebilir topraklar olarak ancak yüzde 6 yeni toprak kazandırabilmişlerdir. Oysa siyonizm, kendilerini "çölleri çiçeklendirenler" olarak pazarlar. 1949'da dışsatım malları arasında üçüncü sırayı zeytinyağı alıyordu. Bir zeytin ağacının ilk kez meyva vermesinin 10 yıl alacağını bilenler, İsrailliler in tarımda kimlerin mirasına konduklarını anlarlar. İlk yıllarda kurdukları 370 yerleşim merkezinden 350'si Arap toprakları üzerindeydi. 1950-64 arası toplam 16 milyar Alman marklık ederinde mal ve mülke elkoymuşlardı.[28] 1949'da yüzde 80'i Filistinlilerin olan toprakların bugün yüzde 90'ı siyonist örgütlerindir.

Siyonistler, topraklara çeşitli yöntemlerle elkoyuyorlar. Arapların topraklarını satmak istememelerinden ötürü, bazı "olağanüstü hal" yasaları devreye girer. Örneğin, en verimli arazi, apansız "stratejik bölge" ilân olunur ve Yahudi olmayanların girmeleri yasaklanır. Toprak sahibi toprağını işleyemeyince -nasıl işlesin? İçeri giremiyor ki...- "bakımsız ekilebilir toprağa elkoyma yasasına" göre sahibinden alınır.

1950'de İsrail parlamentosu, 29 Kasım 1947'den sonra "kayıp" durumunda olan kişilerin mallarına elkonmasına değin bir yasa çıkardı. Kayıp olunmadığını kanıtlamak, kişinin kendine düşüyordu. Arap topraklarının yüzde 40'ının bu yasa ile elegeçirildiği saptanmıştır. Kırsal kesimde yaşayan Yahudilerin üçte biri, kentlerde yaşayanların yine üçte birinin bu yasa ile alınmış mülklerde oturdukları, 1954'de yapılan bir çalışma ile saptanmıştır.[29] Aynı zamanda Filistinli göçmenlerin de

"Ağlama Duvarı", Leif Nelson, İsveç.

geri dönüşleri olanaksız hale getirilmiş oluyor.

İsrail ekonomisi, başlangıçtan beri yurtdışı kaynaklı gelirlerle dönmektedir. Eski maliye bakanlarından *Pinhas Sabir*'in verdiği bilgiye göre ülkeye , 1949-66 yılları arası yurtdışından 7 *milyar dolar* girmiştir. (*Israel Economist*, Eylül 1967) Bu paranın büyüklüğünü anlamak için, *Marshall Yardımı*'nın 1948-54 yılları arası 1 3 milyar dolar olduğunu anımsamak yeterlidir. Üstelik bu yardım, savaş sonrasının gereksinmeleri için yapılmıştı. İsrail'e gelen bu paranın en büyük bölümü ABD'dendi.

İsrail'in dışsatımı, dışalımının ancak yarısı kadardır. Bütçesinde askeri giderlere yüzde 40 pay ayrılmıştır. Bu sayıların açıklanması şu ilginç gerçekte yatar: Devlet bütçesi, ulusal katıksız üretiminin üstündedir! İsrail maliye bakanı *Simcha Ehrlich*, aradaki "ek gelirin" 1948-77 arası 31.5 milyar doları bulduğunu ve tümüyle yurtdışından geldiğini açıklamıştır. Bunun en önemli kısmı 13.5 milyar dolar ile siyonist örgütlerden, 8.2 milyar dolar ile ABD'den ve 4.7 milyar dolar ileFederal Almanya'dan gelmiştir.[30]

1973'deki Ekim Savaşı ve Camp David Anlaşmasından sonra (1979) Amerikan yardımında büyük artış görüldü, siyonist örgütlerinki azaldı. 1978'de Amerika'ın dostlarına verdiği kredi tutarının yarısı İsrail'eydi. Ayrıca Amerika'nın bu ülkelere yaptığı silah "yardımından" hibe edilenlerin tümü İsrail'in oldu. 1974-77 arası bu küçük dostlarına gönderdikleri askeri araç ve gereç miktarında beş katlık bir artış oldu.[31]

Aynı anda İsrail, Orta Amerika ülkelerine, özellikle Nikaragua'daki Somoza yönetimine, Şili'ye en çok silah satan ülkeler sıralamasında önlerde yer alıyordu. İsrailli pilotlar, Güney Afrikalı Irkçı dostlarının uçaklarıyla Mozambik'i bombalıyor, gönderdiği uzmanlar ile onlara ileri teknolojinin ürünü silahları kullanmayı öğretiyordu. 1972'den beri İsrail ile Güney Afrika arasında ticaret dört kat artmış ve iki ülke arasında 1976'da bir "askeri, ekonomik ve bilimsel işbirliği" anlaşması imzalanmıştır. Güney Afrika malları, İsrail etiketi ile dünyaya pazarlanmakta ve bu ırkçı rejime uygulanan boykottan sıyrılmış olunmaktadır.

Öte yandan İsrail'deki emekçi halk, enflasyonun kıskacı altında inlemektedir. 1978'de yüzde 50, 1979'da yüzde 100 olan enflasyon oranı, 1983'ün sonunda yüzde 250 ile rekor düzeye ulaşmıştır. Süt, yumurta ve et gibi temel gıda maddelerinin ederleri, bir gecede yüzde 20 artırıldı daha geçtiğimiz aralık ayında. Kişi başına en yüksek dışborca sahip ülke, yine İsrail'dir. Dış ödemeler dengesi, son 2.5 yılda 4 milyar dolarlık açık vermiştir. (*Newsweek*, 28.11.1983) Paralarını da yüzde 23 devalüe eden İsrailliler, ticaret açığını azaltmak için Çad, Zaire ve Fildişi Kıyısı gibi ülkelere silah satışını artırmayı ve ABD'den yılda 2.6 milyar dolarlık ek yardım istemeyi düşünüyorlar.

Nobel Barış Ödülü almış siyonist Begin, kendilerine ABD'nin niçin yardım ettiğinin çok iyi bilincinde:

> "Bizler sevildiğimizden ötürü almıyoruz bu silahları Amerika'dan. Bu küçük ülke onlar için, onların bizim için yaptığından daha fazlasını yapmıştır." (*Jerusalem Post*, 7.9.1970)

Evet, bu birlik, siyonizmin çıkarları ile emperyalizmin çıkarları ortak oldukça sürecektir. Boşuna demiyorlar İsrail için "Amerika'nın Ortadoğu'daki polisi," diye... ●

SÜRECEK

1. Beatty, I., The Land of Canaan, s.4, Khalidi 1971.
2. Hellström, L-G., Palestina, s. 348, Stockholm 1983.
3. Menuhin, M., The Decandance of Judaism in Our Times, s.70, The Institute for Palestine Studies, Beyrut 1969.
4. Herzl, T., Judestaten, Coeckelbergs s 70. Halmstad 1971.
5. Elon, A., The Israelis. Founders and Sons, New York 1972.
6. Ghilan M., How Israel Lost Its Soul, s. 29, Penguin 1974.
7. Weizman, C., Trial and Error, s. 191, Londra 1950.
8. Khalidi, W., From Heaven to Conquest, s. 841, The Inst. for Pal. Stu., Beyrut 1971.
9. Weinstock, N., The Impact of Zionist Colonisation on Palestinian Arab Society Before 1948, s.56, Journal of Palestine Studies, nr.2, 1973.
10. Hellström, G., a.g.e. s. 29
11. Axelsson S. och Grenholm C.H., Palestinafragan och den kristna opinionen, s.44. Stockholm 1972.
12. Lysestöl, P-M, Palestinierne, s.99, Oslo 1973.
13. Weinstock, N., a.g.e. s.57
14. Kanafani, G., "Revolten i Palestina 1936-1939", s.14, Palestinanytt, nr.9 Kopenhag 1978.
15. Ibid, s.14
16. Gahrton, P., Kampen om Palestina, s.72, Stockholm 1970.
17. Dawitowicz, L.S., The War Against the Jews 1933-1945, s.150-153, Penguin 1977.
18. Arendt, H., Eichman In Jerusalem, s.42, 118, New York 1954.
19. Beckman, S., Palestina och USA-imperialismen, s. 63, Halmstad 1969.
20. Ibid, s. 63.
21. Khalidi, W., a.g.e., s.859-860.
22. Hellström, G., a.g.e., s.39
23. Ibid, s. 41
24. Koestler, A., Löfte och Uppfyllelse, s.261-262, Stockholm 1949.
25. Hellström, G., a.g.e., s.41.
26. Gahrton, P., a.g.e., s.112
27. Begin, M., The Revolt, Tel Aviv 1972
28. Prolater Kultur, Brannpunkt Palestina, Stockholm 1982.
29. Persson, S., Palestinakonflikten, s.83, Lund 1971.
30. Hellström, G., a.g.e. s.80
31. Ibid s. 80.

Düzeltme:

Geçen sayımızda yeralan, "Yağmura ve Rüzgara Karşı" adlı yazımızda (s.7) "Galilei'nin Yaşamı'ndan verilen ilk alıntıda bir dizgi yanlışı olmuştur. Doğrusu şöyledir: "Doktor Galilei ayağa kalktı/İncili attı bir yana, teleskobunu aldı, yöneldi uzaya/Ve güneş dedi ki: Dur orda!/Tanrısal evren şimdi bir de/Dönsün bakalım tersine/Şimdi de kontes hazretleri mesela/Dönsün hizmetçinin çevresinde hal!"

Düzeltir, özür dileriz.

Bir Yazarın Sonu

Kemal Sülker

Bir ceset karşısındaydık. Kafatasının derisindeki saçlardan ceset sahibinin sarımtırak saçlı, uzunca boylu izlenimini veren bir erkek olduğunu söylüyordu Hükümet Tabibi. Kırklareli'ne bağlı Sazara'nın Karabayır denilen yerindeydi ceset. Kırklareli Memleket Hastahanesi Başhekim Cevdet Tan ve İç Hastalıklar Uzmanı Hükümet Doktoru Sait Ataöz 11 Ocak 1949 günü ceset üzerinde yeni bir inceleme yapıyordu. Hekimlerin bulguları şöyleydi:

Ceset sarımtırak saçlı, tahminen uzunca boylu izlenimini veren bir erkeğindir. Kafanın sağ cidar kemiğinde iç bölümde görülen çöküntü ve bu çöküntünün aşağı bölümünden başlayan bir çatlak ve frontal kemik, orta kısmında bir kırık ve bunun üst bölümünde bir çatlak vardır. Sağ paryetal çöküntünün etrafında görülen kırmızı rengin bu kısımlarda nefze delalet ettiği, yaşarken travmatik bir nedenle oluştuğu kuşkusuzdur. Ölçülen kemiklere göre ceset 1.64 veya 1.65 boyundadır.

Başına vurularak öldürüldüğü anlaşılan ceset kimindi?

Katil kimdi, ya da kimlerdi?

Ceset giysiliydi; öldürüldükten iki buçuk ay kadar sonra bir çoban tarafından görülmüş ve ilgililer olaya el koymuştu. Üzerinde dış etkenlerle rengi biraz bozulmuş kanlı bir hâki gömlek, lâcivert çizgili bezden yapılmış iç çamaşırı vardı. Bir tek beyaz kırmızı desenli yün çorap ayağındaydı. Altın dişi parıldıyordu.

Bir yandan İstanbul Emniyet Müdürlüğü, bir yandan da Kırklareli polisi cinayeti aydınlatmak için Türk-Bulgar sınırından yapılan kaçakçılık ve bir süreden beri arandığı için bulunamayan yazar Sabahattin Ali'nin durumu üzerinde soruşturma yapıyordu. Bir şebekenin para karşılığı Türkiye'den Bulgaristan'a adam kaçırdığı yolunda haberler alınmıştı. Sabahattin Ali de bir basın suçundan üç aylık bir hapis cezasına çarpılmış, ancak bir süreden beri ortalıkta görülmemişti. Sabahattin Ali'yi tanıyanlar vardı. Kaçakçı şebekesinden olduğu kuşkusu ile Yugoslav göçmeni Ali Ertekin adında bir kişi yakalanmış, evinde arama yapılmış ve bazı eşya ele geçirilmişti. Bunlar S. Ali'nin öğretmenliğinden beri kullandığı el çantası, kamyonla taşımacılık yaparken giydiği deri ceket, meşin başlık, siyah lâstik çizmelerdi. Ayrıca bej renkli bir kat elbise, fötr şapka, kahve rengi pardesü, kılıflı bir fotoğraf makinesi, gri bir gömlek, eski bir kazak, bir iş gömleği, yün çorap, bir kaç kitap'ta S.Ali'nindi. Bunları katil giymek, ya da satmak için cinayeti işlediği yerden alıp İstanbul'daki evine getirmişti. Bulgular üzerine sorgular birbirini izledi.

16 Haziran 1948 günü cesedi bulunan Sabahattin Ali'nin başına sopa vurularak öldürdüğü saptanan Ali Ertekin 28 Aralık 1948'de İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde ayrıntılı olarak ifade vermişti.

Ali Ertekin'in karakterini, askerlikte yanında olan yüzbaşı Şükrü Polat duruşmada şöyle belirtti:

"Sessizdir. Az konuşur. Biraz da inatçıdır. Çok hunhar bir adamdır. Sinsi bir ruha maliktir. Tabiat bakımından suç işlemeye çok meyyaldir. En büyük bir menfaat karşısında en büyük bir cinayeti merhametsizce işleyebilir. Aşağılık (ednâ) bir karaktere maliktir. Hislerini gizlemesini gayet iyi bilir. Hiylekâr ve dessastır (düzenci, entrikacı)."

İşte bu nitelikteki biri, şair, öykücü, romancı, fıkra yazarı, gilmece ustası Sabahattin Ali'yi öldürmüştü. Katilin söylediklerine bakılırsa Sabahattin Ali, Türkiye hakkında kötü emeller besliyormuş, fikirleri fena imiş. Bu nedenle onu, çobanların geçtiği bir yere getirmiş.

Katil'in mahkemede anlattıklarını aktarayım:

"Maksadım onu yakalatmaktı Fakat aksi gibi hiç gelip geçen olmadı. Bu arada yorgunluktan bitap düşen muhatabım fazla gelen eşyalarını taşıyamayarak "al bunlar senin olsun"dedi. Artık iyice anlamıştım ki, yol arkadaşım o gece sınırı aşmağa karar vermişti. Benim de heyecanım boyuna artıyor ve bir gün Türkiye'ye Bulgarlarla, Rusların geleceğini düşünerek deli gibi oluyordum.

"Bir derenin kenarında ateş yakmıştık. O, uyudu, sonra uyandı. Bir ara bana dönerek:

— Daha benden sonra Bulgaristan'a kaçıracağın iki kişi var, dedi, Fakat adlarını söylemedi."

Bunları anlatarak cinayetine "ulusal duyguları"ın neden olduğunu anlatmaya çalışan Ali Ertekin Sabahattin Ali'yi nasıl öldürdüğünü şöyle açıkladı:

"Arkası dönüktü ve yatıyordu. Artık benim için de yapacak başka bir şey kalmamıştı. Kendisini bayıltıp karakola veya köylülere teslim edebilmek için yolda kestiğim ve elimde taşıdığım sopayı kaldırarak omuzuna indirdim. Sabahattin Ali inleyerek yere uzandı ve tekrar yerinden kalkmağa teşebbüs edince belki, beni cebinde tabanca varsa vurur endişesiyle bu sefer ikinci bir darbe salladım. Bu vuruşum, başının sol tarafına isabet etti. Üstü başı kan içinde kalmıştı. Korkarak hemen oradan uzaklaştım. Çalılar arasından kendisini gözledim. Kımıldamıyordu. Çekine çekine yanına tekrar yaklaştım. Artık elleri moramıştı. Sabahattin Ali ölmüştü."

Sabahattin Ali bu duruma nasıl düşmüştü? 1938'de Devlet Konservatuvarı öğretmenliğine atanmıştı. 1944'te üçüncü kez askere alınmış, yaşamının akışına ara verilmişti. 1945'te Yeni Dünya Gazetesi yayımlanmaya başlamış (1 Aralık), Sabahattin Ali de Böbrek adlı uzun öyküsünü bu gazeteye satmıştı. 3. sayfada süren öykü, bu gazete ve başka yayınlar basılıp tahrib edildiği için (4 Aralık Salı) Yeni Dünya'nın sonu gelmişti. Bu, Sabahattin Ali'nin Bakanlık Emrine alınması sonucunu da vermiş ve geçim sıkıntısı, bu yetenekli, usta, edebiyatın her alanında başarılı ürünler veren yazarın İstanbul'a gelip kalemiyle geçimini sağlamaya mecbur bırakmıştı. Nitekim Aziz Nesin'in gülmece ve yergi dalında ün yapmasına yol açacak olan Marko Paşa adlı gazeteyi birlikte çıkarmayı planlamış, programlaştırmışlardı. 1946 Kasımının son haftasında yayına giren Marko Paşa, olağanüstü başarı sağlamış, halk gazeteyi kapışmıştı. Ama iktidar gazeteyi kapatıyor, çıkaranlar hakkında davalar açıyordu. Yayınlar nedeniyle Mayıs 1947'de

---

Güncem

Dostluklar unutulmuş, selamlar kirleniyor
Çocukların o duru yüzü, içten gülümseyişler
İyi ki o şiiri okudum sana Aral
Senden hiçbir şey kalmayacaktı yoksa
Ağlamasaydın.

Bir ülke yaratıp silahına adamış Canavarımız
Yıldızıma yönelir dağ gecelerine giderim
Denizciyken yaşatamaz yendiğim tek fırtına
Bahçemde eksikse çiçeklerim, kuruyanı da varsa
Beni uyandırmalı aşkı getiren şafak.

Ovaları içine alırken sessizliğin
Al bir gömlek giyerim, öğrendim yitirmeyi
Bundan ötürü akşamları bakamam ki denize
Uğrumda yaralanabilmesi yankılanır içimde.

Okunsun istiyorum, okunsun
Kanımla derime yazdığım günlük.

1983,

Veysel Çolak

Paşakapısı cezaevine kapatılan Sabahattin Ali, dört aylık mahkumiyet sona erince Eylül'de tahliye edildi.

Bu kez "Adalet Koridorlarında" başlıklı yazısı yüzünden tutuklandı, kısa süre sonra (14 Kasım - 19 Aralık 1947) yazıda adaleti tahkir kasdı olmadığı anlaşılarak beraat etti. Fakat Zincirli Hürriyet adlı gazetenin (5 Şubat 1948) I. sayfasında dört sütunda yayımlanan "Asıl büyük tehlike bugünkü ehliyetsiz iktidarın devamıdır" başlıklı yazısı yüzünden hakkında koğuşturma açıldı.

Bir yandan geçim sıkıntısı, bir yandan tutuklanma, hapse girme ve hemen her yazısının, her yapıtından dolayı gerici çevrelerin ve özellikle ırkçı-turancı diye tanımlanan kesimi yaygın saldırıları sinirlerini adamakıllı bozmuştu. "Sırça Köşk" adlı masallar kitabı'nın Bakanlar Kurulu kararıyla toplatılmış olması da Sabahattin Ali'yi çok sarsmıştı. 1945-1948 yıllarında pek çok tanıdığının olumsuz tutumunu da bu baskılara ekleyince onun kamyonla taşımacılığa başlaması hazin sonucunu getirdi.

Niyazi Berkes şunları yazmıştı: O, "Solculuk 'âyet-i kerime'ciliği de yapmaz, o gibilerle alay ederdi. Hiç bir parti adamı olmadığı gibi olamıyacağını da kendisi çok iyi bilirdi. Ukalalara, partizanlara, obusküranistlere sataştığı için ve bu gibi kimselerden kaçınmayıp tepkisini onların yüzüne karşı söylediği için sağdakiler de, soldakiler de, o zamanın Halk Partilileri de onu tehlikeli bir adam sanırlardı."

1945 Ankarası, yaşanmaz bir duruma gelmişti. Berkes, bunu da o yazısında şöyle belirtir:

"İnanılmaz saçma işler yapılıyor, inanılmaz saçma lâflar ediliyordu. Sabahattin, şimdiki komandoların ilk örnekleri olan oğlanların saldırılarına bile uğruyordu. Onu en son Kızılay'da görmüştüm. Ayaküstü uzunca konuştuk. Artık buralarda yaşamak istemediğini, Fransa'ya gitmeye çalıştığını söylüyordu. Pasaport vermiyorlardı."

Yazı şöyle sona eriyor:

"Onu öldüren de, öldürtenler de cinayetlerinin en menfurunu işlemişlerdir." (Sabahattin Ali, Filiz Ali Laslo-Atilla Özkırımlı, 1979, sf. 74-75)

Sabahattin Ali, Marko Paşa'nın kapatılmasından sonra geçim sıkıntısı son derece artmıştı. Eşi ve çocuğu Ankara'daydı. Onlara parasal yardım yapamadığı için de üzüntüsü kat kat artmıştı. Ama yılmamıştı, korkmuyordu. Son yazısına kadar tek partili ve demokrasiye karşıt bir yönetime eleştiriler yöneltiyor, onların rahatını kaçırıyordu. Çok kişi de, en yakın "arkadaşlarını" belli yerlere haber uçurma amacıyla seçmişti; o yıllar içinde pek hareketli "sosyete" gülleri için "görevli" denirdi. Hatta Sabahattin Ali'ye evini açan bir aile için de kuşkulu lâflar edilmişti. Bunları Sayın Müzehher Va-Nu olanca içtenliğiyle anlatmıştı "Sabahattin Ali Olayı" soruşturmasını yapan yazar-gazeteci Kemal Bayram'a (Sf. 214-231)

Kuşkusuz Sabahattin Ali'nin öldürülmesi olayı tam aydınlığa kavuşmamıştır. Ali Ertekin'in 14 Ekim 1950'de dört yıl hapse mahkum edilişi de söylentileri güçlendirmişti. Zaten daha önce Bulgaristan'a iki kişiyi kaçaran Ali Ertekin'e yargıç sormuştu:

"Sabahattin Ali'yi milli hislerle öldürdüğünü söylüyorsun, daha önce adam kaçırırken milli hislerin galeyana gelmedi mi?"

Ali Ertekin "Onlar kötü maksatla kaçmıyorlardı. Halbuki Sabahattin Ali'nin maksadı fena idi. Milli hislerim galeyana geldi." (2.7.1949 celsesi)

Tanıklardan Süvari Yarbay Tevfik Kılınç'ın mahkemede okunan ifadesinde şöyle beyanda bulunduğu anlaşılmıştı:

"Ali Ertekin'i alaydan tanırım. Alaydan üç tüfek çaldığını, bunları 100'er liraya *Pomaklara* sattığı anlaşıldı. *Böyle bir adamın* Sabahattin Ali cinayetinde milli hislerle hareket edeceğini kani değilim."

Buna karşın tanık Tuğgeneral Samet Sargun ise şöyle ifade vermişti:

"Sanığı 45. Süvari alayından tanırım. Benim onun hakkındaki kanaatim onun verilen işi yapar ve iyi olduğu merkezindedir. Fakat bir gün silah hırsızlığından mesul tutularak ordudan tardedildiğini işittim." (14.1.1950 celsesi)

Süvari Yüzbaşı Ziya Sanlı da aynı celsede şunlar söylemişti:

"Ali Ertekin uhdesine düşen her işi doğrulukla yapan vazifeperver bir insan, mükemmel bir adamdır. Çok iyi bir başçavuştu."

Sabahattin Ali'nin İstanbul'daki son gecesi. Kırklareli Sorgu Yargıcı Hüseyin Tarhan'ın Son Tahkikatın Açılması Hakkındaki Kararname'sinde şöyle anlatılır:

Sabahattin Ali "28 Şubat 1948'de İstanbul'a dönmüştür Bu sıralarda Sabahattin Ali bir başka suçtan yeniden mahkum olarak zabıta tarafından yeniden aranmakta idi. Mart ayı içinde kamyon İstanbul'da çalışmakta ve Sabahattin Ali de beş on günde bir uğrayarak şöförden hesap almaktadır. Zabıtaca şiddetle takib edilen Sabahattin Ali artık memleketten kaçmaya karar vermiştir. Bu kararını bazı dostlarına açıklamış ve bazılarına da ima etmiştir. Daha evvel hükümetin izni ile pasaportla Türkiyeden kaçmak istediği halde izin ve pasaport alamamış idi. Takipten kurtularak rahat bir nefes alabilmek için her gece başka bir dostunun, bir gece Vâlâ Nurettin'in, bir gece Mehmet Ali Aybar'ın, bazan Nevin Akkaya'nın ve ekseriya Mehmet Ali Cimcoz'un evinde kalıyordu.

Son günlerde pek meyus ve sinirli idi. Akşamları mutadı olmadığı halde içki alıyordu. Bir gece Mehmet Ali Cimcoz'un evine pek neşeli bir halde gelmiş ve gece saat bire kadar konuşmuş, Alman edebiyatında bahsetmişti. O gece Mehmet Ali Cimcoz ile karısı Adalet'in muhtelif poz resimlerini çekmişti. Yatıp uyumak aklına bile gelmiyordu. Ev sahibinin ikazı üzerine yatmış ve sabah erkenden veda etmeden evden çıkmıştı. Bu İstanbul'da son gecesiydi.

Bir gün evvel şöför Salim'i görmüş, ertesi gün Edirnekapı'dan peynir komisyoncusunu alıp Kırklareli ne bir çiftlikten peynir yükleyeceğini söylemiş ve 1 Nisan günü Trakya'ya hareket etmiştir.

Sabahattin Ali, Kırklareli'ne hareketinden bir iki gün evvel dostlarına 28 Mart 1948 tarihini taşıyan şu mektubu yazmıştır:

"Çok sevgili Adalet ve Mehmet Ali,

Bu mektubu aldığınız zaman ben bir müddet için ortadan yok olmuş olacağım. Herkesin beni geçen seferki gibi tebdil dolaşır bilmesi münasiptir. Bu kararı vermeden çok düşündüm. Fakat cephemi tayinde fazla tereddüd edemezdim. Yepyeni ve daha müsbet bir hayata başlamak kararını müthiş nefis mücadelelerimden sonra verdim. Dünyada Filiz'le (kızı Filiz Ali Laslo) Aliye'nin (eşi) yanında en sevdiğim insanlar sizlersiniz. Size karşı kötü olmamak için elimden gelen her şeyi yaptım. Elimden gelmeyen için de beni affedeceğinizi umuyorum.

Benden tekrar haber alacağınızı sanırım. Tekrar ve başka şartlar altında görüşeceğimize de inanıyorum. Çoktan verdiğim bu kararı tatbikte bu kadar geç kalışımın sebebi karım, çocuğum vesizdiniz. Fakat bu şartlar altında bu manasız hayatı devam ettirmekte mana görmedim.

Hepinizin beni affetmenizi ve tekrar buluşuncaya kadar sevgiyle hatırlamanızı isterim. Şimdiye kadar kendimden başka hiç kimseye kötülük etmemem için gayret ederdim. Artık kendime de kötülük etmemek için bu kararı verdim.

Sabahattin Ali"

Sabahattin Ali, daha 1947'de (Akbaba, 25 Kasım) "Namuslu Olmak Ne Zor Şeymiş" başlıklı kısa yazısına şöyle başlamıştı:

"Namuslu olmak, ne zor şeymiş meğer? Bir gün Almanların pabucunu yalayan, ertesi gün İngilizlere takla atan, daha ertesi gün de Amerikaya kavuk sallayan soysuzlar gibi olmak istemedik. Yalnız ve yalnız bir tek milletin önünde secdeye vardık. O da kendi cefakeş milletimizdir."

Yazısını şöyle bağlamıştı:

"Namuslu olmak ne zor şeymiş meğer! Bereket, zora katlanmasını bilen bu millet de namuslu."

25 Şubat 1907'de İğridere'de doğan, bir şiir kitabı, beş öykü kitabı, üç roman, bir oyun yazan, beş kitabı dilimize çeviren Sabahattin Ali böyle ortadan kaldırılmıştı.

Bir Yolculuk

adım silinir yaş kütüklerinden
bırakır giderim herkesle vedalaşıp
serince bir macera olur yolculuk
herşeye yeni başlayan urfalı muavinle
sen de yanımda taze bir haber gibi

kent beni istemiyor, gitme desen de kalamam
bir cinayet işlenmiş, tüm deliller aleyhimde

sonra deniz, dalgın ve yabancı
bir dev ne anlatır bozkır çocuğuna
o ki şehirleri tepmiş, köylerde aklanmıştır

sus deniz, başkaca kimleri özlediğimi sorma
hiç dönemeyecekler düşer aklıma üzülürüm

arkamda kimseyi bırakmadan geldiğim bu yerde
sen nasıl bilirsin benim yanlışımı

AtilaÇınar

A. Çınar'ın, Yarın Yayınları'ndan çıkan, "Aydınlık Mevsimidir, Kararlar Almalıyız" adlı kitabından.

ARİF DAMAR ile söyleşi

«Bugün esinle şiir yazılmaz, sanat yapılmaz. Bir sanatçının ekonomi bilmesi gerek... toplumbilim bilmesi gerek..»

YARIN □ İsterseniz Arif Damar'ın özgeçmişiyle başlayalım.

ARİF DAMAR ■ Bu çok yazıldı.

□ *Yine de şu yerde doğdum, şu kitapları yayınladım biçiminde kısa bir özgeçmişinizden sözetseniz...*

■ Evet, 1925 yılında, Gelibolu Yarımadası üzerinde, denize yakın ama kapalı bir köyde doğdum. Adı Karaiğnebeyli. Babam oranın, o köyün öğretmeni, hocasıydı. Annem Gelibolulu'ydu. Gelibolu'dan köye gelmiş, evlenmişler. 4-5 yaşıma kadar köyde kaldım. Babamın ölümü üzerine, annemin memleketi olan Gelibolu'ya göçtük. Köyde babam çiftçilik yapıyordu bir yandan. Köydeki tarla, bağ geliriyle geçiniyorduk. Kirada oturuyorduk. Çünkü evimiz, daha doğrusu annemin evi, Çanakkale Savaşı sırasında İngilizler tarafından yıkılmıştı. Hatta beni götürüp gösterirdi. "Ben burada doğdum", "Bizim evimiz bu," falan derdi.

□ *Kente nasıl geldiniz?*

■ Kente.. İlkokulu Çanakkale'de bitirdim. Edirne'de Ortaokula başladım. Orada bir yurtta kalıyorduk. Kazım Dirim himayesinde. General Kazım Dirim. Daha sonra Refet Ülgen (R. Ülgen o zaman Ankara Maarif Cemiyeti Başkanı) bizi, üç arkadaştık, Ankara Maarif Cemiyeti Koleji'nde okutmak üzere İstanbul'a götürdü. Fakat getirdi bizi Kadırga Talebe Yurdu'nda bıraktı. "Gelip sonra sizi alacağım" diye. Orda unuttu bizi. Sonra Ortaokulu Yenikapı Ortakolu'nda bitirdim. İstanbul Erkek Lisesi'nde öğrenimim yarım kaldı. Burada okuduğum kitapların ve ilişkilerimin hayatımda büyük etkisi oldu. Bir yandan da, küçük yaştan beri edebiyatla ilgileniyordum. Daha 18 yaşında iken, o zamanın önemli dergisi olan "İnsan" dergisinde, "Yeni Ses"te şiirlerim yayınlanmaya başlamıştı. Sonra hayata atıldım. Kısaca bu.

□ *Biz, bir genç adam olan Arif Damar, ilk şiirle ne zaman tanıştı ve kendisi şiire nasıl yöneldi, diye sorarak sürdürelim.*

■ Ben küçüklüğümden beri, bir mizaç olarak da öyle hırçın bir çocuk değildim, okumayı severdim. Ortaokuldayken şiirler deniyordum. Hocalarım da beni yüreklendirdiler. Edebiyat hocamız, Salim Rıza Kırkpınar falan... Aynı zamanda toplumsal sorunlarla ilgili kitaplar da okuyordum. O zamanlar şiiri, daha doğrusu edebiyatı, toplumsal sorunların çözümünde bir araç olarak görüyordum. Ve örnek olarak, Nazım'ı, M.Gorki'yi, Jack London'u çok seviyordum ve çocukluğumdan beri --işte her çocuk bir meslek seçer kendine— ben birşey olmayı düşünmedim. Yazar olmayı, bugünkü deyimle "İnkılapçı" bir sanatçı olmayı düşündüm. Ve bunun klasik bir öğretimden geçmeden de olabileceğinde de Gorki büyük bir kanıt, bir örnekti bana. Bir sanatçı olmayı düşündüm. Bunun için de önce yaşamı tanımak gerektiği yaşamın her yanıyla içinde bulunmak gerektiği düşüncesindeydim. Bu düşüncemi diyebilirim ki, kırk yaşıma kadar korudum. Yalnız bu arada şunu anladım: Şiir ve insanın yaptığı iş bağdaşmazsa birçok şeyini yitiriyor. Yani şöyle oluyor: Yaşam koşulları ağır olursa, o zaman sanatına gerektiği kadar önem veremiyor. Ağır iş koşulları bunu bir yerde engelliyor. Diyebilirim ki, çok yakın yıllarda yazarlığın, edebiyatçılığın bir meslek olduğunu, hatta bir düzen meselesi olduğunu anladım. Ben işte son zamanlarda, daha bir yıl bile olmadı, 8-9 aydır tümüyle edebiyatla uğraşıyorum. Başka bir şeyle uğraşmıyorum. Kitaplığımın çok yetersiz olduğunu anladım. Başvuru kitabım yok benim. Yani benim kitaplığım, okuduğum kitaplığımmış. Oysa bugün esinle şiir yazılmaz, sanat yapılmaz. Bir sanatçının ekonomi bilmesi gerek, nasıl söyleyeyim? Toplumbilim mi karşılıyor sosyolojiyi? Toplumbilim bilmesi gerek, tarih bilmesi gerek falan... Bunun için de iyi bir kitaplığı olmalı ve okumalı.

□ *Bu durumda bir genç şair, daha işin başlangıcında, sanata adımını atmaya başladığı zaman, mısralarla birlikte, kitapları da mı biriktirmeli? Elverdiğince.*

■ Şimdi, bir defa şunu koyalım önce: ben sanatçılığın bir yetenek sorunu olduğunu iyi kavradım diyebilirim. Ve yetenek de ayrıca birçok düşünür ve eylem adamının söylediği gibi çok az rastlanan bir şeydir. Yetenekli olmayan bir gencin yüreklendirilmesinden yana değilim. Nitekim Nazım bunu Kemal Tahir'e Mektuplar'ında "Bu sanat konularında çok az yanıldım, daha doğrusu bir kez yanıldım, o da Nail'i şiire teşvik etmemden

«Şiir ve insanın yaptığı iş bağdaşmazsa bir çok şeyini yitiriyor...»

dolayıdır. Bunun üzüntüsünü çok yaşadım." gibi bir söz etmiştir. Yani yetenekli olmayan bir kimsenin sanata teşvik edilmesinden yana değilim. Ama yetenekliyse, onun eleştirilmesinden, eksikliklerinin gösterilmesinden yanayım. Kırmayalım, gücenmesin diye de eksikliklerini; diyelim bilgi eksikliğini, kültür eksikliğini ya da şiirin teknik meselesinin formu var, biçimi vardır, dildi falan, bu yöndeki eksikliklerinin de söylenmesinden yanayım. Örneğin ben Abidin'i çok genç yaşta tanıdım, Abidin Dino'yu. Bu sorunları çok iyi bilen biriydi. Benim her okuduğum şiiri büyük bir ilgiyle karşılamıştır. Daha 20 yaşından bu yana, aşağı yukarı 25-26 sene önce Ankara'da kaldığı sürece görüşmüştük. İstanbul'da da görüşmemiz oldu. Her okuduğum şiire "çok güzel, çok güzel" dedi. Oysa o zaman bana söyleyeceği çok şeyi vardı Abidin'in. Söyleyebilirdi bana bunları. Bilmem anlatabildim mi?

□ *Evet. Bir başka soru: Bir grup, bir genç kadro içersinde şair olarak ne zaman yer aldınız? Bu sözünü ettiğiniz karşılıklı eleştiri ve özeleştiri meselesi bu gruplar içersinde yer aldı mı?*

■ Ben 18 yaşında, toplumcu 40 kuşağının önde gelen şairleriyle tanıştım. A. Kadir'le, Rıfat Ilgaz'la, Niyazi Akıncıoğlu'yla... Hatta şunu bu arada söyliyeyim: ben ortaokulda okurken türkçe öğretmenim Hasan Tanrıkut'tu. Hasan Tanrıkut, benim yeteneğimden Dinamo'ya sözetmiş, Dinamo beni görmeye gelmişti. Ben daha ortaokul birinci sınıftaydım. Dinamo bunu anılarında yazdı. Yani çok erken yaşlarda o kuşağın şairleriyle arkadaş oldum. 1943'te çıkan "Yürüyüş" dergisinde, "Ant" dergisinde, 1945'te Rıfat Ilgaz'la, Ömer Faruk'larla birlikte şiirler yayınladım.

□ *40 Kuşağı şairleri arasında kuşak açısından belli bir özeleştiri sözkonusu oldu mu? Yani sizlere yönelik eleştiriler de var mıydı?*

■ Böyle eleştiriler çok azdı. O zaman çıkan yazıları anımsayabiliyorum. Örneğin "Yeni Edebiyat"da olsun. "Ant"da olsun. Rıfat Ilgaz'ın "Yarenlik" kitabına hep övgü yazıldı. O zamanın edebiyatla ilgilenen düşünürleri diyeceğim, Behice Boran tarafından, Sabahattin Ali tarafından böyle bir eleştiri gelmedi. S.Ali çok kültürlü birinsandı. O zamanın belki de en kültürlü yazarı S. Ali'ydi. Çünkü Almanca biliyordu. Almanca'dan da bütün dünyanın başyapıtlarını okuma, izleme olanağı vardı. Tanışmıştık S.Ali'yle Ankara'da. Böyle bir eleştiri yapmadı. Yalnız ben, A.Kadir'in "Eylül" kitabı için "Yürüyüş" dergisinde, Necmi Akalın adıyla bir yazının çıktığını, onda A. Kadir'in eleştirildiğini, yani bir yanlışının, —o da sefaleti adeta över gibi yazdığını belirtiyordu—. Bu da eleştiriden çok bir yerinmeydi. Çok azdı bu. Bizim anlayışımız bir kez sağcılar tarafından kötüleniyordu. Ayrıca o sırada garip şiiri vardı. Garip şiiri de bugün için hümanist, sosyal demokrat diyebileceğimiz kişiler tarafından tutuluyordu. Nurullah Ataç, Sebahattin Eyüboğlu gibi. Onun için biz zaten eleştiri altındaydık, yadsınıyorduk. Bu nedenle o gün eleştiri yazanlar, bir de kalkıp kendi kendimizi eleştirmeyi belki bu yönden de doğru bulmuyorlardı. Şu var, biz "sınıf sanatı" yapıyorduk. Yani emekten yana bir sınıfsal duyarlığımız vardı. Bakışımız da sınıfsal bir bakıştı. Farklıydık biz. Bizim eski şiire muhalefetimiz, estetik bir muhalefet değildi. Garip şiiri ise, eski şiire, estetik bir muhalefetti. Bizimkisi sınıfsal bir karşı çıkış, bir karşı koyuştu. Kuşkusuz o zaman örnek aldığımız Nazım'dı. Çünkü Türkçe'de dünyanın öteki büyük toplumcu şairleri-bugünkü gibi-yoktu. Mayakovski bile iyi bilinmezdi. Aragon'un birkaç şiiri, "Elsa'nın Gözleri" falan çevrilmişti. Pablo Neruda'yı bilmezdik. Latin Amerika'nın büyük toplumcu şairlerini bilmezdik. Yannis Ritsos bilinmezdi.

□ *Öte yandan 50-60 siyasal döneminin getirdiği etkiyle de bir siyasal filizlenme oldu. Bu filizlenme de bir anlamda Fransız Şiiri'nin o günüyle bağlantısı olan İkinci Yeni'ydi. Varolan daha köklü bir sanat birlikteliği varken, nasıl oldu da İkinci Yeni bu kadar öne çıkabildi?*

■ Şimdi bir konuşmada hem herşey sorulamıyor, hem herşey açıklanamıyor. Birtakım konular eksik bırakılıyor. Ben bundan önce Gösteri'de yaptığım konuşmada şunu söyledim: Bir yerden sonra toplumcu 40 kuşağı'nın öncüleri —bundan daha çok Dinamo'yu, Rıfat Ilgaz'ı, A.Kadir'i kastettim— bir de genç takımı denilen bir takım var, Ahmed Arif, Attila İlhan, beni de onlar ara-

Arif Barikat, 1946.

sında sayıyorlar. Şükran Kurdakul var. Biz bu kuşağı sürdürmeye çalıştık. Bir yerden sonra Rıfat Ilgaz'ın, A. Kadir'in şiiri etkin olamadı. Yalnız şu var; Niyazi Akıncıoğlu'nun kitabı çıkmamıştı. Kitabı çıksaydı belki o da etkin olacaktı. Ayrıca bir şairin etkinliği yalnızca toplumda olmuyor, şairler üzerinde de etkisi oluyor. Bir

Fethi Naci ile, 1954.

Niyazi Akıncıoğlu'nun Ahmed Arif, Enver Gökçe üzerinde büyük etkisi vardır. Hatta Attila İlhan üzerinde. Bunu her ne kadar o arkadaşlar gerektiği kadar açıklamıyorlarsa da, bu etki vardır. Etkinliği bu anlamda alırsak, etkinlik sürüyor. Ahmed Arif'in de ondan sonraki kuşak üzerinde büyük bir etkisi vardır.

□ *1970'lere kadar gördüğüm kadarıyla, yani 70 lere gelene kadarki dönem içersinde bir anlamda 940 kuşağı çekildi, ya da 940 kuşağından belki de sapma diyebileceğimiz bir yapı içersinde bulunan Attila İlhan ve Attila İlhan parçalarında görebileceğimiz farklı bir anlayışın, daha biçimsel Bir anlayışın ozanları çıktı ortaya ...*

■ Şimdi şu var, bunda Nazım'ın yokluğunun büyük etkisi var. Nazım'ın şiiri yasaktı bir kez. İlk kez "Yön" Dergisi "Kurtuluş Savaşı Destanı"nı yayınlayarak yıktı bu yasağı. Ahmed Arif'in de 60'tan sonradır kitabının çıkması. Bakın yalnız bizim bir tavrımız var ki, bilinmesinde çok yarar var. Düşünülmesi gereken bir konudur. Gerek Enver Gökçe, gerek Ahmed Arif, gerekse ben şiirimizi öne almadık. Örneğin ben, otuz yıl önce yazdığım şiirleri, otuz yıl sonra yayınladım. İlle kitabım çıksın, şiirim bilinsin diye fazla bir çaba göstermedim. Ahmed Arif'in ilk şiirleri 1946'da "Meydan" dergisi'nde çıktı —ki onu bile kitabına almadı— 1951'de "Yeryüzü" Dergisi'nde "Karanfil Sokağı"nı yayınladı. Bütün şiir çalışması da beş-altı yıllık bir şeydir. Ondan sonra da çalışması varmış ama, ancak tek tük dergilerde göründü. Bildiğim kadarıyla yoğun bir çalışması olduğunu sanmıyorum. Bizim tutumumuz buydu. A. Kadir de yazdığı birçok şiiri on yıl sonra kitabına koydu. Bir de yasaklar vardı. Örneğin 1956'da ben "Günden Güne" diye bir kitap yayınladım. Bu kitaba 30 yıl önce yazdığım, yabancı dillere çevrilen şiirlerimi koyamadım. Edebiyata girmek için yeni ve eski şiirlerimden —mevcut baskıları ve yasakları gözönüne alarak— böyle bir seçme yaptım. Ki benim 1956'ya kadarki en önemli şiirim olan "Dayanılmaz"ı koyamadım. 1951'de yazdığım beni ifade edemezdi, beni tanımlayamazdı. Benim 1944-45'lerde yayınladığında çok büyük ilgi uyandıran şiirlerimi o kitabıma koyamadım. Anlatabiliyor muyum? Bu arada soyadımı değiştirip (kimliğimde yazılı olan) "Damar" soyadını aldım. Bu yüzden okur yeni bir şair falan da sandı beni. Böyle bir durum da oldu. Şimdi bakın, şunu belirtmek gerek: İkinci Yeni'nin çıkması, genel olarak o günkü toplumsal koşullar ve baskılardan ötürüdür. İkinci Yeni için, "Demokrat Parti şiiridir," denilirken bunda bir gerçek payı vardır. Demokrat Parti döneminde benimle birlikte Melih Cevdet'in de kitabı toplatılmıştı. Orhan Kemal "Kardeş Payı"ndan dolayı mahkemeye verilmişti. Ferruh Doğan'ın zannederim "Asrileşen Köy"ü olacak, yargılanmıştı, Şükran Kurdakul'un "Giderayak"ı hatırlayabildiğim kadarıyla.

□ *1965'de geniş bir kadro Ataol Behramoğlu, Süreya Berfe, Özkan Mert, İsmet Özel dörtlüsü İkinci Yeni olayına karşı, bir anlamda 940 Kuşağı sesine paralel yeni bir noktadan başlatmak istediler şiiri. Bu girişimi bugün nasıl değerlendiriyorsunuz?*

■ O arkadaşların o zaman ne Nazım'ın şiirini, ne de toplumcu 40 Kuşağı şiirini bildikleri sanısında değilim. Yani ne Niyazi Akıncıoğlu'nun, ne A.Kadir'in, ne Ahmed Arif'in ne de benim şiirimi biliyorlardı. Okuyamamışlardı. Onlar İkinci Yeni estetiğiyle oluşturdular şiirlerini. İkinci Yeni derken şunu söyleyeyim: İkinci Yeni'nin şiirin tekniğinde yaptığı birtakım yenilikler vardır. Şiiri biraz daha Batılı yaptılar. Cemal Süreya, Batı Şiirini çok iyi biliyordu. O Batılı toplumcu gerçekçi şairler kadar, toplumcu gerçekçi olmayan şairleri de tanıyordu. Apollingiper'i de biliyordu. Max Jakob'u da. Okumuştu. Batılı toplumcu gerçekçi şiir yüzde yüz Nazım'ın şiiri gibi değil. N. Hikmet bizim koşullarımızın şairidir. Türkiyeli bir şairdir. Aragon'un, Neruda'nın, Lorca'nın şiirine benzemez, Yannis Ritsos'un şiirine benzemez. Bugünse bu şairler biliniyor. Bugün toplumcu gerçekçi şiirin eski şiirden çok daha güzel olması, estetik yönden çok daha sağlam olması, geniş bir perspektife sahip olması, insanı her yönüyle kavraması falan, biraz da bu şairlerin Türkçede bulunmasından ötürüdür.

□ *960 sonrasında bir yandan şiirin estetik dokusu —ki İkinci Yeni estetiği— bir yandan toplumcu gerçekçilik, bir yandan büyük yabancı şairlerin Türkçeye çevrilmesi yeni bir filizlenmeye neden oldu demek ki...*

■ Tabii... genişletiyor. Toplumcu şiir ufku, bakış açıları daha geniş oluyor. Yararlanıyorlar.

□ *Bu genişleme 1983 yılında bir genç şairi çok daha üst düzeyde bir noktadan başlatırabilir. Bu olanağa karşın dünyaya tanınması açısından karşılaştığı engeller nelerdir?*

■ Önce Türk şairi olması, Türkçe yazması. Türkçe çok az konuşulan bir dil. 70 milyon insan konuşuyor deniyor ama bir Cengiz Aytmatov'la, bir Yaşar Kemal Türkçe konuştuklarında anlaşamıyorlar. Cengiz Aytmatov bir Kırgız biliyorsunuz. Sonra Doğulu bir ülkeyiz biz. Örneğin bir Yunanlı şairin Batı kültürüyle ilişkisi var. O Batılı sayılıyor. Kültürel anlamda alış-veriş yapması daha kolay. Bir Nazım Hikmet ilgiyi çekti, yol açtı Türk şiirine. Bir Yaşar Kemal'in başarısı, belki Türk edebiyatı'na ilgiyi çekti ama, bunlar birtakım özel, politik ilişkilere dayalıdır. Nazım'ın yalnız şiiri değil de Nazım'ın politik kişiliğinden gelen birtakım kolaylıkları da oldu. Yaşar Kemal'in eşinin onu iyi çevirmesi, Tilda Göğçeli'nin onu İngilizce'ye iyi aktarması ve birtakım ilişkiler... Ayrıca Yaşar Kemal büyük bir romancı, doğal gönnek lazım.

□ *Ama yine de önümüz kapalı, fazla açık ve aydınlık değil.*

■ Ben şöyle bir düşüncedeyim: İngilizce'den, Fransızca'dan, öteki dillerden Türkçe'ye çok başarılı şiir çevirileri yapan arkadaşlarımız var. Bunların çoğu da şair. Ataol Behramoğlu, Cevat Çapan, Can Yücel, A.Kadir, Sait Maden gibi. Bu arkadaşlar önerimi yerinde bulurlarsa, öteki şairlerle, bir İngiliz, bir Fransız, bir Rus, bir Güney Amerikalı şairle işbirliği yapıp, Türk şiirini yabancı dillere çevirmeleri, antoloji hazırlamaları çok yerinde olur. Biz bir İngiliz'in bizi çevirmesini beklemeyelim. Zaten genellikle de biz yapıyoruz. Bazen yabancıların yaptığı başarısız çeviriler de Türk şiiri'ni tanıtmıyor. Bakbundan 20 yıl önce Amerika'da bir antoloji hazırlanacakmış. Yaşar Kemal de, bu arada bana, "Birkaç şiirini getir," dedi, ben şiirleri amatör bir arkadaşa çevirttim. Sonradan bu antolojiyle ilgilenen Doditya'ya göstermiş Yaşar Kemal. Doditya hiç beğenmemiş. O zamanlar benim en beğenilen şiirlerimin ikisiydi. "Analar"la "Gitme Kal". Sonra onları Tilda çevirdi ve çok beğenilmiş. Çünkü çeviri çok önemli. Zaten şiir çevrilirken çok şey kaybediyor. Onu da hem yabancı dili, hem Türkçe'yi iyi bilmeyen, hem de şiiri bilmeyen biri çevirince doğal olarak şiir çok şey kaybediyor. Anlaşılmıyor ne olduğu.

□ *Son olarak 40 Kuşağı ozanlarının neden daha sonraki dönemlerde hem 40 Kuşağı'nın gençlerinin, hem de şairlerin başarılarını sürekli kılamamalarını ele alalım. Eğer sizce sakıncası yoksa birey bazında alalım bunu.*

■ Dinamo'dan başlayalım. Dinamo 1940'larda "Yeni Edebiyat'taki, "Yeni Ses"teki şiirleriyle bir etkinlik sağlamıştı. Bu etkinlik daha çok verdiği mesaj yönündendi. Ama yine de bir Nazım şiirlerinden farklılığı vardır onların. Sonradan Dinamo Kutsal İsyan, Kutsal Barış gibi roman çalışmalarına girdi. A. Kadir çeviriye önem verdi. Örneğin İlyada'yla Odysse 15 yılını aldı. Sonra Dünya Şiiri Antolojisi, Mevlana, Ömer Hayyam, T.Fikret gibi çalışmalara yöneldi. Rıfat Ilgaz mizaha, Aziz Nesin'in büyük yetenek olduğu o alanda Aziz Nesin'le yarışa girdi. Bence Rıfat Ilgaz'ın en büyük yanlışlığı burdaydı. Şiirini geliştirebilirdi. O mizah yeteneğine şiirinde yer verebilirdi. Niyazi Akıncıoğlu 40 Kuşağı kaderine gitti. Uzak kaldı çevreden. Haklı bulabileceğimiz çekingenlikler nedeniyle. Ömer Faruk'un şiiri zaten o zaman da çok çarpıcı bir şiir değildi. Enver Gökçe'nin zaten 5-6 yıllık bir şiir çalışması oldu. Bir destanı vardır. Sonradan kaybolduğunu öğrendik. Sonra sağlığını yitirdi büyük ölçüde. Bu yüzden şiirini geliştiremedi. Ahmed Arif etkin oldu şiiriyle, kitabı geç çıktı Ahmed Arif'in. Attila İlhan düşünce olarak toplumcu düşünceden yanadır, o bakış açısındadır, fakat sınıfsal kökeni ve ilişkileri yönünden o duyarlığı vermemiştir şiirlerinde, veremez de. Sonra sosyal pratikteki yeri, konumu, tavırlaşışı karşısında da yetersizdir. O yönden o toplumcu şiiri geliştirmedi, belki şiirini geliştirdi ama, başka duyarlıklar ve konularda. Romana da yöneldi.

□ *Şükran Kurdakul var.*

■ Şükran Kurdakul yazıyor şiiri, sürdürüyor şiirini de. Benim birkaç defa yargılanmam, kitaplarının toplatılması ve sonra geçim sorunları yüzünden sürekli bir etkinliğim olmadı. Örnek olarak, ben dokuz yıl bu kitapçı dükkanı yüzünden kitap yayınlayamadım. Hatta çok az çalışabildim. Ama sanıyorum içlerinde en çok çaba gösteren Cemal Süreya'nın da dediği gibi- galiba ben oluyorum. Sürdürüyorum... ●

Türkçesi: KEMAL DURMAZ

John Reed ve Yaşamı Üzerine

Gençlik dolu John Reed'in bu öyküleri, daha pek çok ürün verebilecekken, o çok yönlü zekasının erken yaşta yitip gitmesini anımsattıkları için hüzünlü, acılı bir tad veriyor. Genç askerlerin koruduğu bedeni 1920 kışının Moskova'sında yatan bu Amerikalı, öldüğünde henüz otuzüç yaşında bile değildi. Tarihin o önemli dönemecinin bildik tanıklığından, "Ten Days That Shook the World" (Dünyayı Sarsan On Gün)'den dolayı bugün olduğu gibi, o zaman da tanınıyordu. Bu dünyaya bunun ötesinde daha ne verebileceği artık asla bilinemeyecek.

1910'da Harvard'ı bitiren, bütün dünyanın alkışladığı bu harika çocuktan nasıl olup da bu yazınsal söyleşi başyapıtını yaratan adamın ortaya çıktığı, Amerikan kurumu tarafından başarıyla saklandı. Ne denli başarıyla saklandığı, onun, dünyanın büyük kısa öykü yazarlarından biri olarak değil de, özellikle yalnız bu kitabın yazarı olarak tanınmış olmasından bir ölçüde anlaşılabilir.

Bu kitaptaki gibi öyküler özenle ve dikkatlice saklandı. Bu şaşırtıcı değildir. Reed çalkantılı zamanlarda yaşadı; yaşama sevinci, heyecan ve devinimle dalgalandı yaşamı. Keşfetme gücüne ve bir ozanın gözlemleyen keskin gözüne iyeydi. Daha da ötesi, böylesine bir açıklıkla görebildiği şeyin derin anlamıyla yüzleşebilecek denli dürüstlük ve insan sevecenliğiyle doluydu.

Kişiliği, henüz kendisinin bile ayırdında olmadığı sıralarda, çok erken yaşlarda belirginleşti. Sonradan Wall Street'de avukat olan, Harvard'daki sınıf arkadaşlarından birisi, Reed'in, doğru-olan ile yanlış-olan arasındaki ayrımı bile bilmediğini yazacaktı. Bu doğru değildi. Ayrımı çok iyi duyumsayabiliyordu, fakat o sıralarda değişik kurallarla oynayan iki ayrı takım olduğunu bilmiyordu. Yalnızca görüyordu o, ozanın gözüyle, korkusuzca ve dürüstlükle görüyordu. Her ne kadar çok zekiyse de, su topundan tiyatroya kadar her alanda çok başarılı olduysa da, Harvard makinası sonunda onun kendi seçme-eleme dönüşüne asla girmediğini anladı.

Harvard'ı bitirdikten kısa bir süre sonra gazeteciliğe atıldı. Adı hemen yayıldı. Gazeteler ve dergiler, onun verimli beyninden fışkıran öyküleri, anlatıları ve köşeyazılarını kapışmak için yarışıyorlardı. Ancak bu seçkideki ilk öyküler -özellikle, 1912'de yazılan ve alaycı bir şekilde "The Capitalist" (Anamalcı) diye ad konulan öykü- onun, sonraları "The Masses" (Kitleler)'i çıkartmaya başlayan devrimci yazarlar ve sanatçılar topluluğuyla birleşmek için kolay para kazanma yolunu bırakışının hiç de bir rastlantı olmadığını gösterir.

1913'de New Jersey, Peterson'daki dokuma işçilerinin büyük grevi patlak verdi. Bu, onun eğitiminin ikinci aşamasıydı.

Kendisi gibi cesur, kararlı, duyarlı ve coşkulu grevcilerle bir arada oldu; Dünya Endüstri İşçileri (I.W.W. -"Wobblies")'nin örgütleyicisiyle çalıştı, tutuklandı ve Madison Alanı Bahçesi'nde sıcakkanlı, öfkeli Peterson grevi gösterisini sunduğu New York'a geri döndü.

Harvard'daki sınıf arkadaşlarına karşı bir ihanetti bu. Bir ücret artışı için savaşan grevcilere göre ise doğrunun ta kendisi. İşte, doğru-olan yanlış-olan'dan ayrılamıyordu bir türlü.

1913 yılı sonuna doğru, Pancho Villa'nın yanında yer aldığı Meksika'ya gitti. Onun askerleriyle birlikte yaşadı ve savaşa onlarla gitti. Burada yazdığı yazılar ve kitabı "Insurgent Mexico" (Devrimci Meksika) ile ünü daha da yayıldı. Daha sonradan, Birinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde Avrupa'ya gönderilmesini sağlayan bir ündü bu.

O ana kadar "doğrucular", onun "ayrılıkçı" ve "asalak" biri olduğunu henüz keşfetmemişlerdi. Belki John Reed'in kendisi bile ayırdında değildi bunun. Avrupa'daki savaşın ilk yıllarında hâlâ gündelik basının gözdesi ve Amerika'nın en büyük savaş muhabiri olarak kabul edilen bir yıldızdı. Fakat savaş öncesi basında da, yazılarının, çekiciliklerini neden durmadan yitirdiğini görmek için bu seçkideki birkaç öyküyü -"Mac-American" "The Rights of the Small Nations" (Küçük Ulusların Hakları), "The Thing To Do" (Yapılacak Şey), "The Head of the Family" (Ailenin Başı) gibi- okumak yeterlidir.

Geçinebilmek için hala "Metropolitan Magazine"e yazıyordu. "The Masses" da ise savunduğu düşünceler çıkıyordu. Fakat daha fazla sürdüremeyeceği bir uğraştı bu. 1916 yılıyla birlikte, şiiriyle, yazıları, öyküleri ve oyunlarıyla bu "tüccarlar savaşı"na karşı her zaman olduğundan daha etkin bir tavır aldı. Artık tam bir "yanlışçı" olmuştu ve bir zamanlar çalışmaları için peşinden koşan basın onu terketmişti. Harvard'lılar yolda önünü kesiyorlardı.

Yaşama karşı duyarlılığının, onu, 1917'de başlayan toplumsal çalkantının tam ortasına sürüklemesi son derece doğal görünüyor. Tarih bir kez daha doğru zamanda, doğru yerde, doğru insanın bulunmasını çarpıcı bir şekilde sağlamıştı. O güne dek yaşadığı ve yazdığı herşey onu, nesnel çözümlemelere giriştiği en büyük yapıtını yaratmaya götürdü. "Ten Days" o zamandan beri, etkileyici bir anlatım olarak kaldı.

Bu yoğun deneyimlerle oldukça değişen John Reed Birleşik Devletler'e döndü. Olaylar ona, insanlığın gelişimi için tek yolun anamalcılıktan toplumculuğa giden yol olduğunu benimsetmişti.

Birleşik Devletler'in dört bir yanındaki toplantılarda, "Ten Days"den alınması gereken derslerin altını çizdi ve bu dönemde altı kez tutuklandı. Aynı sıralarda gündelik basının boykotu iyice keskinleşti ve sol basında çok sayıda yazıları çıktı. Harvard'dan çıkan kayıtsız genç, dingin, kılı kırk yaran bir örgütleyici ve 1919 yılında kurulan CLP'nin önderlerinden birisi olmuştu. 1920'de Sovyetler Birliği'ne geri döndüğünde, tarihin bu yol ayrımına ilişkin gerçekliği oluşturmak için savaşan bir insan olarak karşılandı. 17 Ekim 1920'de tifüsden öldü ve Kremlin'e gömüldü.

Sıradan bir Amerikalı olmaktan oldukça uzak olan John Reed'in nasıl bir insan olduğuna değinecek olursak, bu öyküler onu tanımamızda bize yardım edeceklerdir. Yazarken herhangi bir şeyi gizleyebileceği halde, hiçbir yazar dikkatli bir okuyucudan kendisini gizleyemez. Bu seçkideki öykülerde John Reed hala olgunlaşmamış ve karmaşık görünür. Fakat seçtiği yola sonunda kendisini götürecek olan bu niteliklerle davranır. Bu yol, Wall Street takımında bir "yanlışçı" olarak boy gösteren kişiliğiyle epey önceden tanınan bir insan olmaktadır.

Burada onun betimleme yeteneğine, sözcüklerinin yoğun ve şiirsel kullanımına tanık oluyoruz. İnsan ilişkilerine yönelen, her zaman keskin bir gözlem gücünü, ona katılan eğlenceli anlatımı, serüveni; sıcak, içten bir yumuşaklığı, sahte bir acımadan uzak sevecenliği ve bütün bunların ötesinde yaşam ve insan sevgisini izliyoruz bu öykülerde.

Ekim 1917'yi ilk adımda anlayabilmek için John Reed'in büyük yapıtından daha iyi bir yol olmadığı sık sık söylendi. Bu yapıt bize, çarpıcı bir şaşmazlıkla gözlenen olaylardan, onların önemlerinden, tarihi yaşamın içinde anlatan ayrıntılardan sözediyor. Onun nasıl böyle bir insan olduğunu anlayabilmek için, yaşamın bir serüven olduğu bu gençlik, gelişme yıllarında yazılan öyküleri okumaktan daha iyi bir yol olmadığı da belki gerçektir. ●

Seven Seas Yayınları
Berlin, 1966

* Not: Yazarın, "Adventures of a Young Man" adlı, biyografi öykülerinin toplandığı yapıtının, yukarıda adı geçen yayınevi tarafından yayınlanan 1966 ikinci baskısının 'Giriş' yazısının çevirisidir. K.D.

Hayatın Taşralısı

ölümü yalanlayan çiçekleri getirdim sana
geçtiğimyollar boyunca topladığım, yıllar boyunca
işte bunlar da anlatamadıklarımdı
gençliğim, mapusluğum, isyancı yüreğim
ki korkusuyla büyüttüm onları seni yitirmenin
sönmekle yanmak arası bir ateş gibi gizleyerek ellerimde

yalnızlığımı, yıllar sürmüş yalnızlığına uzatıyorum
tut ellerimi çoğalt, senden başkasını özletme bana
yollarımız ayrı da olsa, birlikte yürüyebiliriz el ele
güneşi karşılamaya çağırıyorum seni
uzun ve hüzünlü bir şarkının eşliğinde

Kemal E.Gözütok

bir nankörlük olayı

John Reed

Onu, geç vakit Beşinci Bulvar'da önümde yürürken gördüm. Kaldırımın üzerinde, iki sokak lambası arasında kalan loşluktaydık. Havada keskin bir soğuk vardı. Kafası kamburlaşmış omuzlarının arasına gömülmüş, elleri ceplerinde, ayaklarını hiç yerden kaldırmadan sürükleyerek, kaldırım boyunca yürüyordu. Tam onu gördüğüm sırada, sersemlemiş gibi bir hareket yaptı; bir binanın, rüzgarı önleyecek şekilde açı yapan duvarına dayandı, çöktü. Önce, sığınacak bir yer aradığını düşündüm, fakat biraz daha yaklaşınca, bacaklarının hiç de doğal olmayan bir şekilde kaskatı durduğunu farkettim. Soğuk taşa yanağını dayamıştı ve çukara kaçmış kapalı gözlerinin üzerinde ışığın donukluğu oynuyordu. Adam uyuyordu!

Bir saralınınkine benzeyen o kaskatı bacaklarını yukarıya doğru duvara dayamıştı. Üzerindeki incecik elbiseler ve delik deşik, biçimsiz ayakkabıları esen dondurucu rüzgârdan onu koruyamıyordu kuşkusuz. Olağandışı, oburca bir uykudaydı.

Omuzuna vurdum, yavaşça bir gözünü araladı. Çok daha sert bir şekilde sık sık rahatsız edilmeye alışmış bir tedirginlik, bir çekingenlik vardı üzerinde. Oldukça güçlü ve zeki bakışlarla, dikkatlice süzdü beni.

"Neyin var, hasta mısın?" diye sordum.

Hafif sersemlemiş gibiydi. Sıkıntılı sıkıntılı bir şeyler mırıldandı, sanki kalkıp gidecekmiş gibi bacaklarını düzeltti. İşitebilmek için iyice eğilerek ne dediğini sordum.

"İki gecedir uykusuzum," diye çok zayıf bir ses geldi. "Üç gündür hiçbir şey yemiyorum." Orada, ona dokunan elimin altında, söz dinler bir tavır ile öylece duruyordu. İyice açılmakla kapanmak arasında kararsız kalan boş gözlerini dikerek ısrarla bana bakıyordu. Kayıp duruyordu gözleri durmadan.

"Pekala, hadi öyleyse," dedim. "Gidip bir şeyler yiyelim ve sana yatacak bir yer ayarlayalım." Düş görüyormuş gibi sürüklenerek, uysal uysal beni izledi. Arada bir düşecek gibi oluyor, o anda ileri doğru bir adım atıyor, kendisini dengeliyordu. Kalın dudaklarından boğuk, yersiz garip sözler çıkıyordu zaman zaman. "Ortalıkta dolaşarak uyudum," diyordu sürekli olarak. "Durmama izin vermiyorlar."

Kolundan tutup gece açık olan yemek salonlarından birinin beyaz kapısına doğru çektim onu. Masaya oturduğumuz anda bir ölü gibi yığılıp uyuyakaldı. Onu uyandırmadan önce, masaya kızarmış sığır eti, patates püresi, iki jambonlu sandviç, bir fincan kahve, ekmek, tereyağ ve büyük bir parça börek getirttim. Sonra uyandırdım onu. Yüzündeki o uyku sersemi anlatımla bana baktı. Alçakgönüllü bir minnettarlığın, sevginin, bağlılığın o bakışı, oldukça zor geçen günlerden sonra ve bu anın coşkun heyecanı içinde, neredeyse bir köpek bakışı gibiydi. Bütün damarlarımın içinde hıristiyan kardeşliğinin ılık bir titreyişini duydum. Arkama yaslandım ve yiyişini izlemeye koyuldum.

Önce, sanki yeme alışkanlığını yitirmiş gibi, beceriksizce yemeğe çalıştı. Kibarlığın bir-iki küçük kuralını mekanik olarak uygulamaya çalışıyordu; olasılıkla annesi öğretmişti bunları ona. Çatalı ve bıçağı beceriksizce sağ elinden sol eline geçirdi, sonra bıçağı elinden bırakıp ince bir dilim ekmek aldı, içmeden önce kahve fincanından kaşığı çıkardı ve ekmeğinin üzerine özenle tereyağ sürdü. Hareketleri öylesine düzensiz, yavaş, uykuluydu ki, insanoğlunun, hala yaşayan ilkel bir örneğini izliyormuşum gibi garip bir duyguya kapıldım.

Yemek ilerledikçe şaşkınlık verici bir değişiklik başgösteriyordu. Sıcaklık ve yemek, açlıktan neredeyse ölecek olan bu bedenin sinir merkezlerinden taşmaya başladı. Yanaklarına canlı bir kırmızılık yayılıyor, her organı uyanıyor ve gözleri parıldıyordu. Tavırlarının küçük incelikleri sanki hiç yokmuşçasına azaldı ve yokoldu. Ekmeğini, etin yağına kabaca batırdı, koca bir et parçasını sert bir hareketle ağzına attı. Kahve büyük yudumlarla bitti. Sanki kendi türünün bir üyesi, temsilcisi değil, hayvanlaşmış, öylesine yaşayıp giden bir canlıdan başka şey olmayan bir yaratık gibiydi: Bir insandı o!

Değişim öylesine heyecan vericiydi ki, onunla ilgili daha çok şey öğrenebilmek için büyük bir sabırla, yemeğini bitirinceye kadar bekleyebildim. Son böreğin yok olmasıyla cebimden bir paket sigara çıkartıp uzattım. Bir tane aldı, kibrit istedi. "Teşekkürler," dedi.

"Yatacak bir yer sana kaça malolur-bir çeyrek?"

"Evet," diye yanıtladı. "Teşekkürler!"

Koca duman bulutlarını yutarak, oldukça sıkıntılı ve sinirli bakışlarla oturuyordu. Bu fırsatı kaçırmadım.

"Sorun nedir, iş mi bulamıyorsun?"

Yemeğe oturduğumuzdan beri ilk kez gözlerime baktı. Şaşırmış bir hali vardı. "Elbette," dedi kısaca. Ben de bir parça şaşırmıştım. Gözlerinin sandığım gibi kahverengi değil, gri renkte olduğunu farkettim.

"Ne iş yaparsın sen?"

Bir an sessiz kaldı. "Duvarcıyım," diye hırladı. Neydi bu adamın derdi?

"Nerelisin?"

"Albany," dedi aynı ses tonuyla.

"Uzun zamandan beri burada mısın?"

"Bana baksana," dedi karşımdaki, öne doğru abanarak. "Sen ne sanıyorsun beni, asalak bir sokak serserisi mi?"

Bir an konuşmadan, şaşkınlıkla kaldım. "Neden, yalnızca sohbet etmek istiyorum," dedim yavan bir ses tonuyla.

"Hayır, bunun için sormuyorsun bu soruları. Bana yardım ettiğin için sorabileceğini düşündün yalnızca. Senin için acıklı bir öykü olacaktım ben. Bütün bunları hangi hakla sorabiliyorsun bana?... Senin gibileri bilirim. Yalnızca paran olduğu için, beni bir yemekle satın alabileceğini sanıyorsun..."

"Saçma!" diye bağırdım. "Tabii ki kendimi düşünerek yapmıyorum. Seni beslemekle ne kazanacağımı sanıyorsun?"

Sigaralarımdan birisini daha alıp yaktı.

"İstediğin herşeyi aldın," diye gülümsedi. "Hadi canım, böyle tembel, işe yaramaz, açlıktan sürünen bir şarhoşun hayatını kurtarmak sana mutluluk vermiyor mu? Tanrım! İşte bir haftalığına saf ve kutsalsın sen!"

"Pekala, garip bir adamsın sen," dedim kızgınca. "İçinde bir parça olsun minnet duygusu olmadığına inanmıyorum."

"Minnettarlık cehennemi!" diye mırıldandı sakince. "Neden? Sana değil de, şansıma teşekkür ediyorum diye mi? Orada ben olabileceğim gibi, başka herhangi bir serseri de olabilirdi. Fakat sen bana rastlamamış olsaydın, arayıp bulacağın bir başka sefil'in olacaktı." Masaya yüklenerek açıklamasını sürdürdü. "Görüyorsun ya, kurtarabileceğin birisine sahip olmalıydın bu gece, hepsi o kadar. Anlıyorum. Ben de böyle bir isteğe kapılabilirim, ama yalnızca kadınlarıma karşı...."

Bunun üzerine bu nankör duvarcıyı terkettim ve Drusilla'yı, beni anlayan tek insanı uyandırmaya gittim.

Türkçesi: KEMAL DURMAZ

Yaşanmakta Olanın Anlamı

Veysel Öngören

Mümtaz İdil'in kitapları[1], romanın doğuşu, roman sanatının özellikleri ve romanın bugünkü sorunlarını içeriyor. Bunlar, roman sanatının gelişmesini, hayatla bağlaşıklığı içinde izliyerek, ortaya çıkarmaktadır. Demek ki konum tarihseldir. Kendi içindeki farklılaşmalara karşın, görülüyor ki roman sanatı, bir sürekliliği içermektedir.

"İç bütünlük", "yansıtılan toplumsal olaylar", "roman kahramanı kavramı", "yaşamı kavramak ve yorumlamak", "yaşamayı anlamlandırmak" vb. roman sanatının belli başlı özellikleri olarak İdil'de önümüze çıkıyor. İlginç bir şey olarak "dili kullanmaktaki ustalığın" roman sanatının vazgeçilmez önkoşulu olduğu belirtilmekte, ama bunun yeterli olmadığı da kuvvetle belirtilmektedir.

İdil'in çalışmalarında tarihsel konumun varlığı türlü biçimde görülüyor. Örneğin, kendisinin, Sovyet Romanı adlı çalışmasında, kronolojiyi izlediği hakkındaki sözlerine aldanmamalıdır. Yazar, roman sanatının teknik ve estetik sürekliliğini ve bu sürekliliği sağlayan dönüşümleri pekala izlemektedir. Bu süreklilik, hayatla bağlaşık alındığı ve alınan örnek romanlarda da bu bağlaşıklık gösterilebildiği için, iki kitapda da çok alçakgönüllü biçimde estetik boyut yeşermektedir.

Sovyet Romanı adlı kitapta, ağırlık notlarından birini oluşturan, *Roman kahramanı* kavramı ve bunun izlenişi, romanı *kişilerle* örmenin kaçınılmazlığını vermektedir. Bu konuda, yazının oylumu nedeniyle ancak şu söylenebilir. Kahraman izleği, seçkin adamdan sıradan adama ve oradan da hayatın öznesi olan, domurmuş adama doğru çok iyi çözümlenmiştir. Bu meselede *tem* sorunu ile karşı karşıyayız. Kabul etmek gerekiyor. Tem'ler yazı'yı zedeler. Tem'lere örnek vermek gerekirse şunlar sayılabilir: Yoksulluk, sömürü, cinsellik, kadınsılık, kahramanlık, aşk vb.

Ve sanatta *tem*, kişilerin ve imajların üstüne abanır. Bir yapıtta *tem*, ister istemez önyargıya dönüşür. Bir varsayım olmayı kendine yediremez. Tem'in varsayımdan farkı şudur: Tem, analizler ve örgü karşısında elenmeye yanaşmaz. Analitik bir izlek değil de, baskı altına almıya yönelik bir içerik olur. Onun önyargı kimliği, analizi ve örgüyü güdümü altına alır.

Siyasal sanat deyince bu anlaşılmalıdır.[2]

Siyasal sanat ayrı şeydir, sanat yapıtının hayatın siyasal rengini içermesi ayrı şeydir. Gereken ikincisidir.

İdil'in siyasal sanat hakkında bilinçli bir seçmesi vardır: "Bu arada batının davetine açık yazarların yanında, batının gerçekten sanatsal değeri yüksek ve kendini insanlık değeri önünde kanıtlamış akımlarını, özellikle non-figüratif alandaki temsilcilerini başarıyla yürüten yeni kuşak yazar ve sanatçılar yetişmiştir. Bu girişim, sekter bir edebiyat politikasından daha etkili ve yararlı olmuştur. Bu tür sanatçıların yetişmesi, batının suçlamalarının aksine,

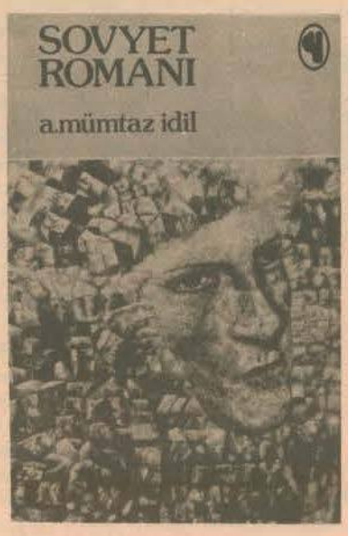

ülkenin siyasal politikasının temellerine de uygun düşmektedir. Çünkü, sanatın sürekli bir ilerlemenin öncüsü olması gerekliliği ve bunun siyasal iktidarlar tarafından yönlendirilmeyip, yalnızca desteklenmesi ilke olarak benimsenmiştir. Bu ilke, proleter bile olsa, hiçbir sanat grubuna tek söz verilmesinin kabul edilmemesi demektir."[3]

Mümtaz İdil'in yazdıklarında kahraman tartışması, *yaşanana anlam vermeyi* ve *bireyin seçilme biçimini* içermektedir. Romanlarla eşzamanlı düşen toplumsal ilerleyişin titiz işlenişi bir bütünsellik sağlıyor. Şöyle ki, bireyden de kalkılsa, hayat telakkisinden de kalkılsa, analizler nesnel gerçeklikle uygunluk arıyor. Böylece, toplumun dönüşümleri ile roman sanatının dönüşümleri arasındaki kavraşmalar ve farklılaşmalar gösterilebilmektedir. İdil adına şu söylenmelidir ki, burada, tarihin yalnızca sözünü etmek değil de, tarihsel olanın kavranmışlığı vardır.

Gerçeklik ve gerçekçilik arasındaki mevcud ayrımı ısrarla arayıp gösterirken, tarihsel olanın doğru kavranmışlığından edinilen verimlilik yoğunlaşmaktadır.

Roman sanatının tarihsel ilerlemesine Mümtaz İdil, şöyle bir çerçeve vermektedir: "... nesnel gerçekliğe imgelerle ulaşmayı amaçlıyan insanlığın binlerce yıllık yolculuğunda, bilinçsiz bir soyutluktan nesnel gerçekliğe limitte bir yaklaşım ve yeniden soyutlamaya yönelik bilinçli bir dönüşüm söz konusudur."[4]

Bu çerçeve kökünü Platon'da bulan (bu noktada Platon'u saygıyla anmak zorundayız. Diyalektiği Mantık adına mahkum eden Aristoteles'tir) eşyanın özelliğinden kavrama, yani somuttan soyuta ve dönerek kavramdan gene olguya yani soyuttan somuta doğru ilerleyişin biçimi var. İdil'in anladığı biçimi ile roman sanatının doğuş ve gelişmesi ve dönüşümleri adeta bir bilinçliliğin oluşması ve sonra da bu bilinçliliğin türlü işlevlerine ait bir sahihliktir. Ve burada, bilincin doğal içeriği olan dünya görüşü söz konusu olmaktadır. Niteliim "yeni bir toplumsal ve kişisel bakışa ilk hareketi sağlamak" ve "insanların yeni bir dünya kurmalarına yardımcı olan sanat" deyimleri burada anlamlanmaktadır.

Gene bu bilinç olgusudur ki, *yenilikçi akım* adı verilen şeyin özelliklerini çözümlemektedir. "Diyalektik bütünlüğü karşıtların çelişkisi olarak değil de, karşıtların biribirinden bağımsız basit bir rastlaşması olarak ele almak, bir anlamda diyalektiği yadsımak demektir. Bu nedenle genel olarak bireyci yazarlar, toplumu insanın ilerlemesinde olumlu bir basamak olarak görecekleri yerde tam tersine; içgüdüleri ve istekleri bastırmaya eğilimli olduğunu benimsiyerek, öznel bir özgürlük yanılısı olmaktadırlar."[5]

"Yenilikçi yazarlara göre insan doğuştan yalnızdır; başka insanlarla ilişki kurmayı beceremez, toplum dışıdır."[6]

"...bu anlayışa göre kendi yaşantısının içine tutsak olan insanın geçmişi yani 'tarihi' yoktur. Tarihsizlik ise çok açıktır ki, felsefeye özgü bir kısır döngüdür ve nesnesizliği içerir."[7]

Gerçekten de şu durumlar vardır. Yenilikçi denen akım, ruhsal analizler adı altında, *yazarın* psişik isteklenişlerini, giderek, nefret ve hazlarını sergilemektedir. Analizlerde, psişik süreç dışı nesneye belirleyicilik tanımamaktadır. Dış dünyayı bir zorba gibi göstermektedir. Bireye *Tanrılık hakkı* tanıyarak ve bunun adına nesnel gerçekliği suçlayarak, insanı nesnel gerçekliğin karşı yakasında, oyuncağı elinden alınmış çocuk durumuna sokmaktadır.

Ama bireyin iç dünyasını çapalarken, bunu dış dünyanın hareketliliği ile bağlaşık kılan sanat da var. Bu sanatda ruhsal analizler söz konusu olduğu zaman, birey bir yabancılaştırma efektine dahi dönüştürülebiliyor. Raskolnikov bir özne olurken, aynı zamanda bir vesiledir de. Siz onu izlerken ve hiç farkına varmadan, onun sizi yüzdürdüğü nesnel hayatın içini cıcığını görür gidersiniz. Tirenler Gene Gidiyor'da görülen nedir: Baba'nın sahip çıkışında bir tarih analizi yapılmakta, bununla da kalınmıyarak, bu ilgi yoluyla izlek ustaca dönüştürülerek, bu analiz Baba'nın zamanından da öteye götürülmektedir.[8]

Cadı Ağacı'nda da[9] durum şudur: Nülifer, hayatın biçim alışlarını ve türlü hayat alanlarının analiz etmek için bir vesiledir. Zaten bu yüzdendir, bu roman, yenilikçilerin tam tersine, bireyin yıkıntısını bir mutlak, bir tarihsizlik ya da doğasal veri olarak değil de, başka türlü de olabilir bir tarihsellik olarak verebilmiştir. Niteki'm Nülifer ve Tahsin'in çatışmasında, onların yıkılmışlığı ve çirkinliği dışında, dünyanın kendi kişiliğini koruduğu yazarca belirtilmiştir. Romanın sonunda Nülifer'in intiharı gerekmemiştir Çünkü o bir cesed olarak geziyor olsa da, bu iş zaten olup bitmiştir. Ve caddede hayat akmaktadır. Nülifer olarak yıkılmıştır ama, herkesi de ilgilendirmektedir. Çünkü onu kuşatan özellikler herkesi ilgilendirmektedir. Ama Nülifer zorunlu bir sonuç değildir. Herhalde, tarihin hayatta görünüş biçimi böyle bir şeydir. Sözün burasında Tirenler Gene Gidiyor'daki bir nokta önem kazanıyor: Çocuk, bütün bir karmaşaya ve olmazlıklara karşın, ilk çıkışındaki kişilik belirtilerini koruyup geliştirmiştir. Bu, toplumsal güçlerin tarihsel tercihinin, Baba'dan çocuğa bir sürekliliğidir. Apaçıktır ki aklı başında sanat için, insan bir öneri değil bir olgudur. Evet, insan önerilemez, çünkü insan keyfi bir varlık değildir. İnsan hayatı için, ancak seçenekler önerilebilir. Ama işte, en çok bunun için, insanın bir olgu olarak iyi bir anilizi gerekir.

Söz konusu olan hayatın bireye indirgenip indirgenmemesidir. Hayat bireye indirgenmemişse, birey eyleyen bir canlıdır. Tam tersi olarak, hayat bireye indirgenmişse, artık birey bir kural'dır: Benmerkezcilik.

Böyle bir karşıklık göz önüne alındığı zaman, gerçeklik ve roman arasındaki ilişkinin sürekliliği, öte yandan, Sovyet Romanı adlı çalışmanın sistematiği açıklık olmaktadır.

İdil Rus Dili ve Edebiyatı okumuştur. Roman sanatı hakkındaki düşüncelerinin deneysel gerçekleşmelerini burada araması doğaldır. Sovyet Romanı adlı kitap bu arayışı içermektedir. Ama bulduğu özelliklerin biçimi, Gerçeklik ve Roman adlı çalışmasının kapsamına denk düşmektedir. Bulunan özellikler dünyaya açıktır. İfade evrensel kılınmıştır. Bu da, yazarın sistametik ilerleyişindeki bir özellikten gelmektedir: Tutarlık.

İdil, şöyle bir kanıdan yola çıkmaktadır: Mitos, söylence (rivayet), kahramanlık öyküleri (menakıp) vb. anlatı türleri, yaşanan hayatı ifade edemediği zaman, roman sanatı dediğimiz anlatı biçimi doğmuştur. Niçin edememişlerdir. Çünkü, insanın yaşadığına bakış tarzı değişmiştir. Artık bir önceki anlatı türleri,

insanın isteklendiği anlatı biçimini karşılıyamıyorlar. Burada İdil'in şu düşüncesinin çekirdeği vardır: "Öznel gerçeklik, nesnel gerçekliğin verilişinde bireysel uslüp farklılığı yaratmaktadır.", "Nesnel gerçeklik insan bilincinde, zorunlu olarak öznel gerçekliğin kendinden hareketlenmesine ve nesneye el atmasına neden" oluyor. Bu genişletildiği zaman, toplumsal alt yapıdaki dönüşümlerin bilinci uyarmasından ve bu uyarı gereği bilincin olup bitene el atmasından, insanların dünya görüşü büyük çapta değişikliklere uğrayacaktır. İdil'e göre romanın doğuşu da, dönüşümleri de buna dayalıdır. Böyle olunca, "insanlara yeni bir dünya kurmak için yardımcı olma" işinin çekirdeği de, romanın doğuş koşullarında saklı demektir.

Yazar demektedir ki, ilk romancılar, gerçekliğin sıkı sıkıya verilmesine bağlıydılar. Gerçi onlar, yaşananın dışında bir gerçeğe de inanıyorlardı. Belki de böyle bir acunun yaratıcısının işine karışmamak için, yaşanana doğrudan sarıldılar. Böylece, anlatılan iki somut arasına sıkışmış oluyor. Olgunun somutluğu ve yazı'nın somutluğu. Yaşananı anlatmak ve dümdüz yansıtmak. Temelde somuttan kopmama ve soyuttan çekinme, ama haddim değil diye çekinme var. O zaman sanatçının öznelliği kıyıya itilmiştir. Ama anlatı için soyutlama kaçınılmazdır. Bu nedenle İdil, bu evre için bilinçsiz soyutlama diyor.

19. yy. sonlarında gerçek olmayan acun meselesi ortadan kalkmakta ama, roman gene de gerçekliği doğrudan çizmeye bağlı kalmaktadır. Bu kere yalnız yeryüzü adına, Roman gene iki somut arasına sıkıştırılmıştır. Ne var ki Gothe, yy.'ın ilk yarısında bir işaret vermiştir. O, söylenceden romana doğru ilerlemektedir. Böylece, bilinçli bir soyutlama söz konusu olmuş oluyor.

Romandaki büyük dönüşüm de bu noktadan sonra görülüyor. Adeta Gothe'nin yaptığının dayandığı ilkeyi temele alır gibi, artık roman "algılananı olduğu gibi vermekten" vazgeçip, "algılananı yenide yaratmaya" başlıyor. Artık "Yazar, otobiyografik bir roman bile yazsa, yeniden yarattığı "ben"inde, yaratırkenki "ben"inin izleri olacağını bilmekte ve ona göre hareket etmektedir."

Yeni bir kavram da ortaya çıkmaktadır. Örneğin Rus romancısı Pilnyak söz konusu edilirken: "İçerikten yoksunluk". Bu da, bilincine varılmış soyutlamanın mutlak kılınması demektir. Demek ki roman seçenekler göstermeye başlamıştır. Soyuttan bir kere daha somutu aramak varken, somuttan soyuta çıkınca orada durmak da var.

Mümtaz İdil'in sistematik ilerleyişi böyle izlendiği zaman, onun ileri sürdüğü bir tez olarak Dostoyevski'nin bir dönüm noktası alınması ve bu noktadan kaynaklanan karşıt sanatsal gidümlerin yarattığı sorunlar daha iyi anlaşılabiliyor. Dostoyevski'yi dönüm noktası alırken, onu ne olumlamakta ne de olumsuzlamaktadır. Bir olguyu izlemektedir. İki tür sanat, biçimini alıyor: Biri, imgelemi içerik kaynağı yaparak özneli temele almaktadır. Öteki, "nesnel görüşü" temele alacak ve gerçekliğin olabilir algılanışına sadık kalacaktır. Bilinçli bir soyutlamadan bakarak, bunu bir kere daha kuracaktır.

Roman adı verilen anlatı'nın doğuş koşulları ve buradan kaynaklanan neden, yaşamakta olanın ifade edilmesi isteği olunca şu durum açıktır. Romanın serüveni iki uçlu bağlanmıştır. Bir uç hayatın gösterdiği dönüşümlerdir. Öteki uç, hayatı kavramanın, hayatı anlamlandırmanın ve hayata isteklenişin biçimidir. Tarzıdır.

Bugün ülkemizde yenilikçiler de, sanatın hayata tanık olduğunu artık kabul ediyorlar. Ama bu onların yaşadıkları ve onların özledikleri hayattır. Bu anlamda da bireyseldir. Ve günlük hazların, doyumların yinelenmesine dahi yenilenme diyebilmektedir. Bu anlamda yenilikçidir. Ve insan tekinin, günlük çevrimlere sıkışmış ufkunu doğrulayıp beslemekte, başını yukarı kaldırmasını engelliyerek, yabancılaşmayı aklamaktadır. Güncelliği bu anlamdadır. İlk romancıya örtük biçimde geri dönüyor. Çünkü o, bir bardak su içmenin sözünü etmeye de gerçeklik diyor. Yangından mal kaçırıyor.

Oysa gerçekçilik ise, tarihsel çeperleri içinde, insanoğlu hayatının bütünselliğine yönelik bir algılayışı yeniden yaratmaktan yanadır. Toplumsal bütünlüğe dayanmayan bireyselliği dışlıyor: "Çünkü artık, gerçekçi edebiyatın amacının nesnel gerçekliği olduğu gibi yansıtmak değil, insana özgü değerlere sahip çıkmak olduğu benimsenmiştir."[10]

Bu konudaki uyarı, eleştirel gerçekçilik döneminde başlamaktadır: Eleştirel gerçekçi yapıtlar, "kapitalizmin insandışılığı temasına karşı, kitlelerin başkaldırışını dile getiren" yapıtlardır. "Burjuvazinin gene burjuvazi tarafından eleştirilmesi, tatlı bir oyun olarak başlatılan ve desteklenen roman potansiyelinin, sahibini yemesi olarak su yüzüne çıkmaktadır. Artık romanın, olayların kurgusu biçimindeki ilk örnekleri yerini, toplumsal kargaşanın sözcüsü olan eleştirel gerçekçi örneklerine bırakmıştır." "...roman, eleştirel gerçekçilik döneminde doğrudan yaşamı yansıtmanın yanısıra, toplumsal çözümlemelere yöntem aramaya da başlamıştır... yavaş ilerlemesinin nedeni... çağın sınıfsal çelişkilerinin yeterince kavranmamış olmasıdır... roman, basit bir anlatı olmaktan çıkıp, toplumsal devinimi doğrudan etkiliyen bir sanata dönüşmüştür."

Böyle bir ilerleme doğrultusunda,

"İnsanın toplumla bütünleşmesi", "Toplumu betimlerken edilgin kalmamak", "Toplumsal kargaşayı yaşamak",

gibi birimler ve,

"Olumlu bir yaşam arayışı"ndan, "insanların yeni bir dünya kurmalarına yardımcı olan sanat" kavramına uzanan çizgi anlamlanmaktadır. Giderek,

"Yaşanmakta olanın anlamını kavramak" gibi bir düzeye yükselinmektedir.

Bu ilerleme, ilerici düşünüş biçimlerine ve gözlenebilir hayatsal tiplere dayalı demokrat bir edebiyattan git git eleştiriye dayalı bir yanlığa yürümektedir. "Çekov, Gorki ve Tolstoy ile birlikte, Rus edebiyatının eleştirel gerçeklikteki doruk noktalarından birini oluşturur."

"Küçük ve önemsiz ayrıntılar romana giriyor."

"Çekov, Maupassant'dan farklı olarak, olaylara salt yansıtmacı olarak bakmamış, onları estetik öğelerle silslemeyi, Tolstoy kadar büyük bir başarıyla becerebilmiştir."

Kuşkusuz, "süsleme" deyimi tehlikelidir ama *yansıtma* ve *estetiği* karşı karşıya koymak tam bir başarıdır.

Nitekim işin git git derinleştirildiği, yanlılığın eleştiri ile kalmayıp, meselenin bütünsellik düzeyine çıkarıldığı gözenecektir: "Toplumcu gerçekçilik, bir eylem ve yaratışın amacı, doğa güçleri önünde insanın zaferi için sağlıklı ve uzun bir yaşam için, en değerli bireysel yeteneklerin kesintisiz gelişimidir." Giderek,

"Milyonlarca insanın yazarlardan ve yapıtlarından istediği, yaşamın en geniş yansıtılmasıyla birlikte, genel anlaşmazlıkların, sorunların ve bunların karekterlerinin de verilmesidir."

Doğa önünde ve doğayla savaşım, tarih varoluş koşullarından biridir. Varılan yerde ciddi olan şudur ki, yansıtma kavramı hepten anlam değiştirmiştir. Zola'nın natüralizmine bakarken (doğalcılık dendi), bir nokta nedense hep geçilmiştir. Zola'nın natüralizmi insanı ve hayatı doğa yasalarına geri götünneyi içerir. Burada genel tek şeydir. Bunu tarihe de uygulamak istediler ve pragmatizmi kurdular. Bu işin altı ne kadar kalın çizilse azdır. Natüralizm hiç de estetik bir kavram değildir. Aynca Aristoteles'ci yansıtma ya da taklid kavramından uzaklaşmayı ne denli başardığı da sorulmalıdır. Gene altı çizilmesi gereken ve atlanan bir şey var. Aristoteles için düşünce, dil, gerçeklik özdeş' tirler. Aristoteles yansıtma ya da taklid derken bir şeyin kendisini yansıtmasından ya da kendisini yinelemesinden başkaca şeyi amaçlamaz. Aristoteles'de üçüncü şöyle dursun, ikinci bile yoktur. Aristoteles, tepeden tırnağa bir monologdur. Onda bağıntı yoktur, dolayısıyla Sentez de yoktur. O, sentetiğe kapalıdır. O'nun için yasa Mantıksal doğru demektir. Sırılsıklam formel'dir. Bunu evrene ikame ediyor. Zola, bundan ne derece uzaktır, sorulabilir. Pragmatist, bunu ters çeviriyor ve kendi istemini yasa olarak öneriyor.

Ama toplumcu gerçekçilik'te ise (kuşkusuz eleştirel ve toplumcu terimleri yerli yerinde değildir.) söz konusu olan tarih'tir. Tarih bir hareket biçimi olduğu için daima geneli açığa çıkarır ve daima genelin tek birim olmadığını bize gösterir. Çünkü genel bir olgu değil, hareketin bir kararlılık biçimidir. Bu hareket, hayatını öregelen kişilerin roman için olan can alıcı önemini bize anlatmak için yeter. Romanda *kahraman* sorununun, toplumsal ilerleyiş ve tarihsellik'le olan bağlaşıklığı apaçıktır.

Onun içindir ki aslolan, hayata emdirilerek özümlenmiş dünya görüşüdür. Çünkü böyle olunca teoripratik birliği gerçekleşmiştir: "Aslında Paustovski, yeni düzeni en çabuk özümleyen yazarlardan biri olduğu için kuramsal bir yanlışa düşme olasılığı az bir yazardı. Yapıtlarının hemen hiç birinde düzmece bir coşku, gereksiz bir hareketlenme yoktur, Paustovski için omurgasız ideoloji çökmeye mahkumdur. Bu nedenle de o, yapıtlarını bir kuyumcu titizliğiyle işlemiş ve sanatsal öğeleri hiçbir yapıtında geri planda bırakmamıştır. Belki bu yüzden, öncelleri ve çağdaşları içinde Rusçayı en iyi kullanan yazarların başında gelmektedir."[11]

1 Gerçeklik ve Roman, Dayanışma Yayınları, Nisan/1983. Sovyet Romanı, Yarın Yayınları, Ağustos/1983.
2 Bizün siyasal sanata olan karşıtavrımız oldukça rahatsızlık yaratmaktadır. Sargut Şölçün ve Mümtaz İdil anlamında genç ama yetkin düşünürlerin tepki yaratması gibi. Sanat Olayı, Ocak/1984'de Dergicibaşı (bu ad, komisyoncu, simsar gibi bir şey), Mümtaz İdil ve şu satırları yazanı "kültürel boşlukla" yargılamaktadır. Fakat bu boşluğu göstermiyor. Gene de biz Dergicibaşı'nın kültürel boşluğunu gösterelim: Olmıyana ergi yöntemini kullandığını söylemektedir. Bu yöntem, bir çerçevede belirlenmiş şıkların her birini yanlışlıyarak arta bırakılan şıkkı doğru kabul etmektedir. Dergicibaşı çerçeve ve şıklar belirlemeden ve yanlışlamalar kullanıp arta bir şey bırakmadan konuşuyor. Demek ki yöntemin adını duymuş ama kendisini bilmiyor. İşin hoş olmayan yanı kültürü böylesine köşeye kullanmaktır.
3 Sovyet romanı, sy. 25.
4 Gerçeklik ve Roman, sy.9.
5. Gerçeklik ve Roman, sy. 75.
6. Gerçeklik ve Roman, sy. 77.
7. Gerçeklik ve Roman, sy. 79.
8 Trenler Gene Gidiyor, Muzaffer Hacıhasanoğlu, Yazko yayınları.
9. Cadı Ağacı, Ayla Kutlu, Bilgi Yayınları.
10. Gerçeklik ve Roman, sy. 10.
11. Sovyet Romanı, sy. 53-54.

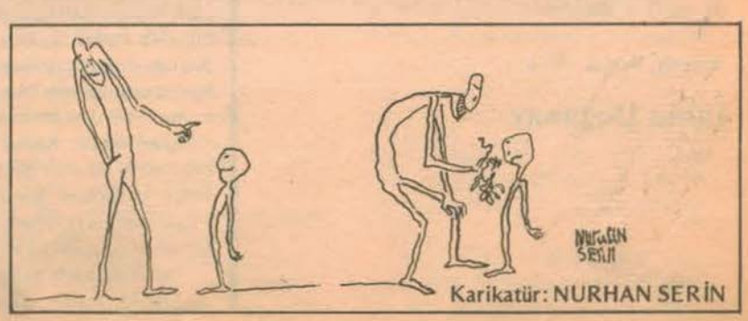

Karikatür: NURHAN SERİN

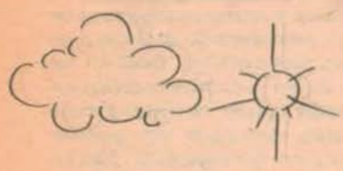

Desen: MEHMET OĞUZ GÜREL

Uzakta Kalmış Kır Geceleri

Ağustos böcekleri topluluğu eşliğinde gece
ılık buğular tüttüren saz kulübede
binbir çeşit bitkinin başdöndüren kokusu
ay ve yıldızların altında kağnıların gıcırtısı
birkaç adım ötede susup uyumuş dere
yalçın kayaların görkemi düşerdi üstümüze
O masal gibi gecelerdi çok uzakta kalmış.

Çıtırdayarak yanan çıralı çam dallarının
ayışığıyla dansedişiyle oturuşumuz
uykusu kaçmış çobanın kaval sesi uzakta
yoğun bir coşkulanım masalsı söyleşilerde
çocukluk muydu o giriş kapısı mı hayatın?

Çam yalazında sentezevaran düşle gerçek
gecede erimek bir olmaktı taze doğayla
Ne uzak şimdi inanılır gibi değil geçmişte!
Yoksa hayat hep şimdiki zaman mı anılarda-
uzak derken bile onları yaşamak mıdır?

Sorular azalırken ağırlaşıyor mu yaşlandıkça?
şimdi hem uzak hem yakın o puslu dağ geceleri
yaşanalı çok olmuş ama hala öyle taze ki
ısıtıyor soğuk ve yalnız mahpus gecelerimi:
Hiç de kapanmış bir sayfa değildir geçmiş!
Ne de zaman zaman karıştırılan bir albüm...

Yine de işte çok uzakta kalmış o geceleri
güneş gibi ısısı vuruyor yüreğime yüzüme.
Bir kez yaşanmışı yoketmek olanaksız demek.
Ne güzel ve güçlüsün sen ey yaşanmışlık!

Mamak. Aralık 1982

İhsan Doğanay

Reha ve Ayşegül Mağden için.
Bu öyküye biraz umut, diyen Ferhunde Özbay için.

sen anlat

Şükran Fanmaz Gönultaş

Adam, kızın saçlarını geriye itti. Durup dikkatle yüzüne baktı.

—Şakağındaki şu incecik damarı, beni hep dinlendiren bu lavanta mavisini yalnızca ben görebilirim, dedi.

—Bir demet kasımpatı koydum masamdaki toprak vazoya, dedi kız. Kasımpatıyı, kasımpatının şaşılacak gürlükteki taç yapraklarını da yazmak isterdim. Terli bir öğleüstünü, yağmuru, rüzgârı olduğu kadar satılık bir imzayı, emeği ve onuru, kanlı bir tröstü de gözden kaçırmamak için.

— Seni dinlerken yaşadığım andan kopup yalınlaşıyorum. Sayısız korkularım, müzminleştiğini sandığım alışkanlıklarım kayboluyor. Ani bir yaşama isteğiyle dolduğumu duyuyorum. Sen benimle ya da bensiz, hiç geri çekilme olur mu?

— Beni tanımıyorsun. Aşkı ve şiiri güleryüzlü bir akitle tröste devretmeyi düşünmedim hiçbir zaman. Balkonda kuruyan bir çift çorap, bir mama önlüğü, ipe dizili biberler patlıcanlar sınır çizemiyor benim kışıma. Hergün, biraz daha büyük, biraz daha güzel, biraz daha benden olan bir başka günle başlıyorum yaşamaya. Belki inanmayacaksın; atom çekirdeği kadar, küçük bir su sineğinin topu topu on beş günlük uzun ömrü de ilgilendiriyor beni. Bir yılda, bir ayda, bir günde, hatta bir saatte neler olmaz ki diye düşünüyorum. Biz istedikten sonra neler olmaz ki.

—Seni seviyorum. Güneşli bir günün, aşkın ve mutluluğun hakkını verebilen herkesi seviyorum.

Genç kız gülümsedi. Elindeki çiçeği dudaklarına götürdü sevgiyle.

Sen biranı bitirmemiştin henüz.

Çok yakınından belki de birkaç adım ötenden geçen bir kadınla bir erkeği öteki kadınlarla erkeklerden ayırdedecek görünür bir özellik arıyor bulamıyordun. Günler çok uzadı diye düşünüyordun baktığın her yerde ufuk çizgisi arayarak.

Bulutların küme küme güneye toplandığını görüyordun sen de.

Az önce beyaz bir renault'la getirildim buraya.

Gözlerimde spotların delici aydınlığı uzun bir masada sırtüstü yatıyorum. Başım aşağıda kalmış saçlarım daha da uzun. Bacaklarım benden uzak ve yüksek. Ellerim eteğimi çekiştiriyor durmadan. Alnımı damla damla ter bürüyor. /Üşüyorum, bir çift çıplak ayak gibi yapayalnız üşüyorum./ Başımı doğrultup duvardaki tabloyu görmeye çalışıyorum. Sargısı bozulmuş bir gazlıbez sarkıyor komodinlerden birinde. Ağzı açık bir makas görünüyor ötede. Kapısı açık bırakılmış kabinlere, çekilmese de olur düşüncesiyle hazırlanmış beyaz keten perdelere, kurumuş yer yer çatlanmış kan lekelerine bakıyorum. Engelleyemediğim bir tiksinme duygusuyla irkiliyorum.

Onlar da bana bakıyorlar.

Eteğini kaldır, diyor içlerinden biri. Kıpırdayıp durma.

Elinde iki küçük pamuk topağıyla üstüme eğiliyor doktor. Gözlerini kısıyor. Biraz daha eğiliyor: Bunların hepsi orospu, diyor yarı uykulu sesiyle. Gülüşüyorlar.

Beynimdeki uyuşukluğa karşın etim diriliyor. Ağırlığımı dirseklerime verip kalkıyorum. Dimdik oturuyorum masada. Ben küçük bir kızım diye yineliyorum kendi kendime. Ben küçük bir kızım. Annemin diktiği pazen gecelik var üstümde. Saçlarım iki yandan sıkı sıkıya örülü. Bileklerimde, etek uçlarımda sutaşı dolanıyor olanca maviliğiyle. Bol büzgülü kumaşın soda ile ağartılmış renginden, hep rüzgarlı havalarda kuruyan seyrelmiş dokusundan uzak güneşler geçiyor. Erken kalkılmış bir sabahın soluk kesici güzelliğine uyanıp bahçeye çıkıyorum. Aslan ağızlı çeşmenin yalağında çırpınıp duran ufacık bir çiçeği avucuma alıp, başımı yukarı kaldırıyorum. Güneşi ilk kez, bir sokak feneri kadar sıcak, ay kadar yakın görüyorum dağın üstünde. Anne anne anne, diye bağırıyorum. En küçük tınısında bile şaşkınlığın parladığı sesim erinçle patlıyor toprak kokulu odada. Duvardaki tabloya uzak bir ormanın sessizliğini yaraştırıp, avucumda bir bir çatlayan karınca yumurtaları için ağlamaya başlıyorum.

/Orda üç kişiler, diyorum. Ne tuhaf, bu sokağın girintisi ya da en aykırı çıkıntısı olabiliyorlar her an. Peki ama neden bu geceyi seçtiler? Ayaza sinmiş süt kokusunu da mı duymuyorlar?/

Şu birkayı omuzuna al, diyor o. Saçlarını da tarayıver. Bize fırsat tanıdıklarını düşünüyorum nedense. Evet, biraz üşüyorum, diyorum. Çok değil biraz üşüyorum. Sokul bana, diyor. Tutun işte bir yerimden./Yüzümü kaldırıp dikkatle bakıyor./ Yoksa korkuyor musun sen, diyor. Yoo korkma. Yaşadığımız ve yaşayacağımız her şey ama her şey gerçekliği ölçütünde yadsınmaz ve bizimdir. Tut ki hızla çalınacak bir kapı. Birkaç sıva parçası dökülecek duvardan. Birkitap gürültüyle yere düşecek... Sevdiğimiz bir bardak tam ortasından çatlayacak durup dururken.Korkma. Sakın korkma. Biz yaşamadıksa bile yaşayanların ve daha yaşayacak olanların acılarıyla buluşa buluşa geldik bugüne. İkimiz de biliyoruz yapılacakları. Artık biliyoruz.

/Burnum sızlıyor, diyorum. Uzun, derin bir vadi açılıyor gönlümde. Yorgun bir koyun sürüsü geçiyor ağır ağır. Uyumak istiyorum./

Uyuma, diyorsun. Gel bak kimleri göstereceğim sana: Bir adet savcı, bir adet arama kâğıdı, bir adet komiser ve bir ekip. Tanrım, hey tanrım, kişinin kendisiyle yetinmeye zorlandığı bir büyük yalnızlığı yaşarken nerden çıktı bu insanlar anlamıyorum. Bu insanlar birden, niye hangi hakla toplandılar buraya gerçekten anlamıyorum.

/Gözlerini yumup, öfkeni dinliyorum senin: Öyle yakınsın ki bana./

Beyaz renault da burda, diyorsun.

Beyaz renault'u daha önce bir başka plakayla

görmemiş miydik diyorum.

Buluştuğumuz ilk gündü, diyorsun.

Ağzımda sakız, başımda çingene pembesi bir yazmayla deliler gibi seni beklediğim gündü. Sabahın er saatında taşlığını yıkayıp, kapısının önünü sulayarak, toprak kokusunu içine çeken bir ev kadının taşkın sevincini duyuyordum içimde. Yanında çocuk gibiydim. Çabucak ağlayıp çabucak gülmelere hazırdım. Dondurma almıştın bana. Sakızın kıvamını birlikte tartmış, yol üstündeki bir çeşmeye birlikte dayamıştık ağzımızı. Sıcaktı. İçimizde büyüyen susuzluk duygusuyla birlikte duyumsuyorduk suyun tadını: Beni öpmüştün. Süt kokuyorsun sen, demiştin. Tanrım, süt kokuyorsun sen. Bir daha bir daha öpmüştün. Ansızın erken uyandığım o sabahın unutulmaz güzelliğine büründüğünü gün. Uzun, derin bir vadi açılmıştı gönlümde. Serinlikler doluyordu içime. Yaz kış karpuz kollu basmalar giyen kızla, uzak bir ormanın kuytuluğunda açan dağ zakkumları anlatıyordu seni. Ray kenarlarında, sınırlarda, aklımdan geçiremediğim ıraklıklarda papatyalar, gelincikler, şebboylar büyüyordu. Avucumda karınca yumurtaları çatlıyordu bir bir. Akarsuyu, rüzgârı, çavlanı, binbir renk ve kokudaki çiçekleri, çiçek tozları, yağmuru ve bulutuyla durup dinlenmeden çoğalan bir dünyayı dinliyordum. Bir büyük yalnızlığın acısı gibiydi zaman. Umulmadık bir kavuşmanın sevinci gibiydi. Anımsıyor musun, bedenime sindirmek istemediğim dinginlikle nasıl sarsıldığımı?

Sus, diyorsun. N'olur sus. Bütün bunları uzun konuşacağız nasıl olsa. Yeri ve zamanı geldiğinde ufacık bir çiçeğin gönül alan moru da hesaba katılacak elbet.

Kalkıp, perdeyi aralıyorsun. Çıplak gövdeni gizlemeye gerek duymadan aşağı sarkıyorsun. Sesin sevinçle dolduruyor odayı: Şu ortada dolaşan bizim küçük matbaacı değil mi, diyorsun. Gel bak, hadi n'olur.

/Hayır, diyorum ama canlandığımı duyuyorum birden./

O çocuğun şaşkınlık dolu sevgisi, yenge ile abla deyişleri arasında kararsız gidip gelişi, bir o'na bir bana kısacık göz atması, merdiveni uçarcasına çıkışı... Postaa diye bağıran ya da bir gün mutlaka bağıracak olan çocuk sesi, o sesteki tanışıklık. İşte şimdi açabilirim kapıyı, Dün toz aldım derim onlara. Begonyanın yapraklarını zeytinyağı ile sildim. Bir şarkı tutturdum durup dururken. Sonra mutfağa geçtim. Taze yeşil soğanın köküdeki topıağı lavaboda akıttım. Tırnaklarımı törpüledim. Atmaya kıyamadığım dost mektuplarını eski bir çantaya yerleştirdim. Bir de şiir yazdım. Aradığınız şeyi bulacağınızı hiç sanmıyorum. Onurum; sevgim kadar, sessizliğim kadar tam ve eksiksizdir evim de. Ama isterseniz şiiri zapta geçirebilirsiniz komiserim./

Hayır, diyorum. Hayır, tutanaklar anlatamayacak bizi.

Biz anlatabilecek miyiz kendimizi?

Yanıma gelip sımsıkı kavrıyorsun beni: Bizim şu anımızı hiç bir yasa hiçbir şekilde suçlamıyor ama onlar suçluyorlarsa, ille de suçlamak istiyorlarsa biz anlatırız kendimizi diyorsun. İnan bana, anlatırız.

Susuyorsun. Sigara yakıyorsun usulca. Kibritin alevi harlı bir rüzgâr gibi geçiyor yüzünden. Yanan gözlerini gözlerimde duyuyorum. Ardından bakıp kalıyorum öylece.

aslında anlatabilirdim.

konuşulmasa bile sessizliğin kendine özgü bir [illegible] olduğunu birbirini uzun süredir tanıyan iki kişinin severek paylaştıkları bu sessizlikte yağmurların toprağın kır çiçeklerinin hiçbir tabloya yansıtılmamış bir lavanta mavisinin de payı olabileceğini, akşamdan kalmış yemeklerin çay bardağının oyun kağıdının örtülerdeki kıvrımların ve köşedeki uzun boyunlu şişenin her zaman ille de bayağı şeyler düşündürmeyeceğini söyleyebilirdin.

Evlilik cüzdanınız yok öyle mi derdi adam. çok üzgünüm inanın çok üzgünüm.

Bu baskın uzun bir kışın ilk habercisiydi nihayet. daha o anda henüz kimseyle paylaşamadığın içsel bir utkuyu bahara ertelemen gerektiğini anlamıştın. balkonda kuruyan bir mama önlüğü ile rüzgâra karşı açılmış bir şemsiyenin hüzniine kapılmıştın. komiseri ve öteki görevlileri arkana alıp yüzünü pencereye çevirmiştin. başka zaman aklından bile geçmeyecek uzak bir anı düşmüştü gönlüne. bir yaz gecesinin güzelliğiyle belki de çok uyuşan eski bir Hint filminin ucuz duyarlığıyla dolmuştun. uzun acılı bir şarkı yaşadığın günü açıklayabilirdi belki. sözgelimi begonya fideleriyle kaneviçeler pasta börek tarifleri tülbent yazma oyaları mendil kenarları hüznünü savunabilirdi. oturduğun sokakta karpuz kollu basmalar giyen bir kız vardı. aşka tüm gücüyle inanırdı. içli bir keman taksimiyle kolayca ağlar penceresinin altından geçen delikanlının en çalımlı en hovarda ıslığına en işveli türküleri yakardı. senin de olup bitene inanamayan bir şaşkınlıkla uyanacağın sabahlar olacaktı. sevgiyle yıkanmış yüzündeki güvercin gözlerinle kıpır kıpır bakacaktın güne. yüreğini derinden kavrayıp sarsan güzelduyusal titreşimi yazacaktın yine. başlığını geçirmeye zaman bulamadığın kalemini rastgele çıkarıp attığın bir giysini bir tahta balkonu çiçekleri çiçeklikleri boşalmış margarin kutularını hurdacıya verilen eski eşyaları örneğin kırık bir çerçeveyi bir toprak vazoyu tüm bunları bunların itilmiş horlanmış acılarını aşağılanmış yaşantılarını ve gözardı edilmiş gerçekliklerini evinde rapor tutan herhangi birinin rahatlığına açacaktın. ama

anımsıyor musun bedenime sindirmek istemediğin dinginlikle nasıl sarsıldığımı diyen bir ses ve onu sus n'olur sus. bütün bunları uzun uzun konuşacağız nasıl olsa. yeri ve zamanı geldiğinde ufacık bir çiçeğin gönülalan moru da hesaba katılacak elbet diye yanıtlayan ikinci ses bir kadınla erkeğin arasında özel bir şiirdi. açıklayacak herhangi bir şeyi olmayan bir lavanta mavisiydi.

Belki bu yüzden söyleyecek şeyim kalmamıştı. uzun bir masada bileğinde ahlâk zabıtasının damgasıyla bir çift çıplak ayak gibi üşüyerek yatan bendim. anne anne anne diye bağırabilsem.

Biranı bitirdin.

Oturduğun masada hâlâ inatla tüten sigaranı bırakıp kalabalığa karıştın. Seni karşıdan gören çocuk koşarak yanına geldi.

— Abi, abi, dedi. Çok aradım seni, paketinizi bırakacaktım o akşam ama yukarı bırakmadılar beni. Neredeydin abi?

— Bilmiyorum, dedin. Durup düşündün bir an. Belki de, dedin, bir kadının henüz damgalanmış sol bileğindeydim. Yeni açılmış bir aşı gözü gibi sızlayıp durdum günlerce. Ama ona anlatamadım bunu.

Çocuk yüzde yüz bir inaçla sana baktı.

— Evet anlıyorum, dedi. Peki sonra, sonra ne oldu abi?

— Hiçbir şey dedin. Sevdiğimiz bir bardak vardı işte, bir kitap, bir demet çiçek, toprak bir vazo... Anlatırım sana.

Pardesünün yakasını kaldırıp yürüdün. Köşeyi dönüp kayboldun çocukla birlikte. Şubattı. Ayaza yanık süt kokusu sinmişti hafiften. ●

Savunma

I.

Alkışlayın beni, nefretle alkışlayın
suçlarını dünyanın, saçlarıma doladım
kendimi yargıladım, hükmümü giydim.

Kıyılarda yürüdüm kolay mı sanki
Dalgalar çarptı, aldı götürdü
aldı götürdü dalgakuranları dalgalar
Kıştı donmamıştım sular donmuştu
aşk kanımı kanım aşkı yakmıştı
Tam o andı, mübaşir beni çağırdı
Anlamıştı, yalnız o anlamıştı
Gerekli değildik birbirimize, anlamıştı.

II.

Yazıcı, noktaları koyma, senin değil o hak
nokta koymak sana göre değil ve bana ağlamak
Benim ki yalnızca anlatmak değil çünkü
Çünkü, ben yaşıyorum, imkansız nokta koymak.

Yargıç, her kalem kırış evrak mı kapatır
Bu günler yazıcıdır yalnızca, yarınlar yargıç.

Mahmut Temizyürek

Desen: MEHMET OĞUZ GÜREL

Bir Öyküye Başlamak

Ne zaman bir öyküye başlasam
tütün, kavun, çamağacı
tek bir yanı çiçek açan şeftali
direnen bir sonbahar
yerde kalan zeytinler
ölü serçelerin kopup düşmesi.

Büyük gürlüğüyle ne zaman değse başın
uyansa yüreğimde sevda saati
türküler, tezkereler, bayram sabahları
aşklar ve şiirler
ve acıyan ellerin.

Ne zaman bir öyküye başlasam
çiçek açsa bademler
kırılan dal
kış vurgunu maltaeriği-sürgün
keklik, maral, karaca ve gidişin
yakılan bir ormanda bir düğün.

Tütün, kavun, çamağacı
özlenen her ilkbahar
aşklar ve şiirler
kutlanan ve kutlanacak günlerin yalnızlığı
kırılan dal.

Ne zaman bir öyküye başlasam
keklik, maral, karaca ve gidişin.

Zerrin Taşpınar Şahin

Suzanne Labry

Elsa Düşünden Elsa Efsanesine

Birbirini sevmenin güç olduğu dünyamızda örnek bir aşkın bir tür tansık (mucize) oluşturmasına karşın, elden düşürülmeyen aşk serüvenli kitapların ve birbirini seven ünlü adların listesine Aragon ve Elsa'ın adlarını yürekten ekleyeceğiz. Sağlıksız merak çok uzağa gitmez: haftalık bir dergi olan O (kadın anlamında) dargisindeki yaptığı bir konuşmada, Elsa'ya o sırada yayınlanan Elsa Delisi'ndeki şarkıları dinlediği zaman neler duyduğu sorulduğunda şu yanıtı verir: "Louis'in yeni bir kitabını okuduğum zaman, bence bana dokunan, insanların bilmedikleri şeyleri, gizli olan ve gizli kalacak şeyleri."

Ayrıca, Elsa'nın bir arkadaşı, bir ressamın kansı: "Her zaman aşk şiirlerinde var olmak seni nasıl rahatsız etmiyor?" diye sorduğunda o şöyle yanıtlar: "Kocan tarafından çıplak ya da giyinik olarak resminin yapılmış olması seni rahatsız etmedi, benim durumum da seninki gibi, aynı kapıya çıkar çünkü. Bir ressamla modelinin gerçek ilişkileri resimde yoktur, Aragon'un şiirlerinde de bizim ilişkilerimiz yok."

Gerçekten sorun burada değil: Sorun bağlılık değil, onun esinlediği *şarkı*: 35 yıldan fazladır, daha çoşkulu, daha sarıcı, daha büyük ve sevilen kadının adının geçtiği yapıttan yapıta daha iyi, şiirden ve aşktan oluşan, çok mutlu bir tür yörünge çizen bu aşk şarkısı yaşamın, gücün ve güzelliğin fışkırdığı bir atardamar, bir nabız gibi canlılık verir.

Aragon yalnızca değişik bir düzey tutturmaz, Ronsard'da Helene'i ya da Victor Hugo'da Juliette Drouetti çağrıştırdığı şeyle de bir özellik oluşturur.

Elsa, esinlediği yapıtlara lirik olsun, romansı olsun, kopmamacasına bağlanmıştır: Bizi daha çok lirik bölümü ilgilendiriyorsa, bu yalnız ve yalnız aşk ve şiir arasındaki ilişkilerinin zorunlu ve dar kapsamlı olması yüzündendir.

Hiçbir ad, yasası hareket ve sürekli artış olan bir yapıtın temel birimini onun öz niteliğini anlamaya Elsa'nın adı kadar yetmez; bir ağacın üzerine çizilmiş bir çizginin ağaçla birlikte büyümesi gibi bu ad da yapıtlarla birlikte büyüdü.

Ayrıca, şairin kendisi de yapıtlarını bize Elsa'nın adı çevresinde bir bilmece gibi verir, Elsa'nın bir "ayna"sını örneğin: Ne türlü seslenirse seslensin, örneğin Bitmemiş Roman'ın son dizelerinde yalnızca ona inanmamızı istemez, bizi varlığının kaynaklarına dek akan bir nehir gibi şarkısını söylemeye, doğuşun heyecan verici çelişkisi içinde yaratılmış yapıtı değil, yaratılmakta olan yapıtı incelemeye de çağırır (...)

Bundan başka, Aragon daha önce de şairdi: Sevinç Ateşi, Süren Hareket, Büyük Neşe, Anicet ve Paris Köylüsü Elsa ile karşılaşma öncesinin ürünleridir.

Bunu söylemek tuhaf olacak, ama önceden yazılmış kitaplarla Elsa ile karşılaşmayı izleyen kitaplar arasında gerçek bir ayrım değil, yalnızca şu üç aşama arasında bir gelişim görünür:

Önce *Elsa düşü* vardı
Sonra *Elsa gerçekliği* geldi
Sonunda gerçek ve düş evlerip doğurdular *Elsa efsanesi*'ni

Hegelci bir anlatımla onun Elsa'ya önce bir düşünce olarak, sonra nesne, ardından Elsa efsaneleriyle ilgili yaratı içinde kararlı bir çelişki olarak sahip olduğu söylenebilir...

Elsa ile karşılaşmadan şair, insanı bayrette bırakan anlatımlarla bir çok bileşim olarak esinlenecektir (...)

Elsa gerçek Mesih olarak karışıklık ortasından beliriverir, çünkü Aragon yeni komünist partisine katılmasına karşın, yeni bir şiirsel anlatımın ardından, bütün düşüncelerini yazdığı önemli bir elyazması kitabı, Sonsuzun Savunusu'nu Madrid'de hemen yoketmiş ve kendini öldürmek istemişti. (Bitmemiş Roman'da şiir özel olarak Léo Ferre tarafından hayran kalınacak bir biçimde yorumlanmış:

Bir dakika daha
Gerekecekti yalnızca
Ölümün gelmesi için...)

Bu karşılaşma şair için ölümün eşiğinden dönme, ablak ve estetik demektir (...)

Ama bu konu üzerinde daha fazla durmuyorsam bağışlayın: çünkü bir yandan Roger Garaudy, Aragon'un İzlenecek Yolu başlıklı yazısında kesin biçimini almış bu şeyleri ortaya koyuyor, öte yandan ben Elsa'nın etkisi ve aşkından başlayarak şiirsel yaratının uzantılarını göstermek istiyorum. Dahası Elsa şarkısı ile karşılaşma arasında onca yıl farkı var.

Elsa'nın adı ilk kez Acı Çeken, Acı Çektiren'de gözükse, etkisini ilk kez, Aragon'un 1934'de yazdığı ilk gerçek *Dünya* romanında, Bâle Çanları'nda hissetirse de, bu etki yalnızca lirik destansı anlatımın başladığı, şiirlerinden çoğunu Ekim 1939 ile Eylül 1940 arasında orduda yazmış olduğu İç Sıkıntısı'nda vardır, çünkü Aragon sevdiği kadından kötü bir biçimde ayrılmıştı kuşkusuz ve tam bir yıkım içindeyken, gülünç savaşın saçmalığı onu yıkar, bundan böyle kendisi için, bir insan ve insanlığın çektiği acıların ortasındaki bir şair olarak onda yer aden bir ana konunun farkına varır: "Ayrılmış Sevenler" konusu.

Elsa'dan süreli ayrılmış olan Aragon, sevenler arasındaki daha korkunç bir engelin farkına varmakta gecikmemişti: zaman; çünkü ilk kez Elsa'nın Gözleri'nde (1942) onun adını taşıyan ilk kitapta, *lirik sırrını açma*, kişisel anılarını anımsayarak aşkı yokluktan kurtarma gereksinimi ilk kez ortaya çıkıyordu:

Mücevherler yapıyordun kent için ve akşam
Hepsi dönüyordu ellerinde Operadan
Kumaş parçaları parçalar aynadan

Kolyeler anı kadar iyiler
İnanmamalı iyilere Elsa vals yapıyor ve yapacak

New York satıcılarına satacaktım
Ayrıca Berlin Rio Ankara satıcılarına
Hiçten yapılmış bu mücevherler parmaklarının altında
altın arayıcıları
Çiçeklere benzeyen bu çakıllar
Senin renklerini taşıyorlar

Elsa vals yapıyor ve yapacak (I)

Ayrılmış Sevenler

Bir garda konuşan sağır ve dilsizler gibi
Ayrılmış sevenler el kol sallıyorlar şaşkın
Gürültünün göbeğinde öyle yürek parçalayıcı ki dilleri
Silahların ve beyaz sessizliğinde kışın
Ve düşün ateşten parmakları bulutlar ortasında
Demir kuşlar üzerinde birbirine geçerse
Zararını çıkarmaya geldiğinde gecelerin bakarasında
Ah yabanıl Romeo'lar bu kuşlar ne tarla kuşudur ne
Bülbül cehenneme dönmüş göğün karanlığında
Ağaçlar insanlar duvarlar
Hepsi bej rengi hava gibi
Anı gibi bej heyecanlanıyorlar
Karla kaplı bir dünyada
Ama yine de aşk buluyor
Geldiği zaman orada arpejyerini
Kara haberli bir mektup
Kara haberli bir mektup

Kış eş yokluğa
Kışın kristal şarkıcıları var
Bütün anlamını yitiriyor donmuş şarap orada
Romans usul usul çalıyor
Usul usul beni saran müzik
Çalıyor saatler çalıyor çalıyor
Dönüyor ibre gıcırdıyor zaman
Dönüyor ibre gıcırdıyor zaman

Altın yürekli karım kasımpatım
Mektubun neden bunca acı yüklü
Öyle seviyorum ki seni neden
Mektubun bir geminin batışı sanki
Çığlıklar yükseliyor neden
Kötü çığlıklar rüzgarların dindirdiği
Uyaklarının titremesinden
Suçların titremesinden

Sevgilim bir şey kalmadı artık
Dudaklarımızdaki sözcüklerden başka
Umutsuz doğan günün yapıştığı sözcüklerden
Ölümü getiriyor düş ve
Yeniden doğuyor hendeklerinde
Gesvres şatosunu çevreleyen
Borazanın benim için çaldığı
Borazanın senin için çaldığı

Biricik hazinemiz yapacağım bu sözcükleri
Kutsal ayaklarının altına serilen sevinç demetlerini
Ve sana sunacağım körpeciğim bu sümbülleri
Tavşanotu mavili bu kentli leylakları
Ve dallarıyla satılan kadife tüylü bademleri
Ak çanlar gibi Mayıs fuarlarında satılan
Önceden kopartamayacağımız inciçiçeğini
Önce ah yaramazlar işe bu çiçekli sözcükler
Çiçekler çiçekliklerini bu yelin soluğunda yitirirler
Ve kapatırlar mor menekşelere benzer gözlerini
Yine de şarkı söyleyeceğim senin için öyle yankılanacak ki
Kızıl kan sonsuza dek sevecek yüreğimde seni
Bu nakarat bir traderidera gibi görünebilir
Ama belki bir gün bu üzgün yüreğin
Bu basit yüreğin mırıldanacağı sözcüklerin
Olağanüstü bir dünyaları olacak yalnız senin bileceğin
Güneşin parıldayıp parıldamadığını aşkın titreyip
titremediğini
Bel bağlamadan ilkyaza sonyazın başında
Traderidera diyeceğim herhangi biri gibi

Aragon

Türkçesi: AYTEKİN KARAÇOBAN

Önceleri sırrını açma, Elsa'nın Gözleri'nde çok daha sığdır, ama yalnızca birbirinden ayırdığı şeyin, zaman ile uzayın değil, aynı zamanda işin, aynaların, paylaşılmayan düşlerin, birlikte olunamayan yerlerin sonsuz büyüklüğünde Elsa gerçekliğinin dağılmaması için, git gide, soluk alıp verme gibi dirimsel bir zorunluluğa dönüşecektir.

Zaman geçtikçe Elsa şarkısı yürek ritmi gibi hız kazanır ve yaygınlaşır: 1942'de Elsa'nın Gözleri, 1948'de Yeni İç Sıkıntısı, 1954'de Gözler ve Bellek, Bitmemiş Roman gibi, yaklaşık 30 yaşındaki karşılaşmadan sonra Elsa'nın ayakları altına bu ilk yapıtlar demetini getirip bırakır, bunlar en ünlüleridir, bunu hızla buna benzer yapıtlar izler, Elsa (1959), Şairler (1960), Elsa'nın Delisi (1963), Hollanda Gezisi ve Elsa'sız Paris Ne Ki (1964), ardından Ölüme Konuşu (1965): her yapıt başka bir yapıta neden olur. Elsa çok zaman yapıtların özsuyu ve kaynağıdır.

Elsa, Aragon'un yaşamına girip, onun varlığını altüst ederken şiirine de girmişti, her seferinde ilkinden daha iyi, ortaya çıkışın hayranlığı içinde sürekli yenilenmiş ve gözdağı verilmiştir. Bunun için Aragon yeniden doğuşunu sık sık, başlıca sözcükler olarak yaşam, doğuş, soluk alma gibi örtgensel eğretilemelerle dile getirir.

Senin çiçek tozlarını ve yaşamı bana taşıyan
havasın
. . . . . .
Yaşamımda her damla su senin sonsuz
büyüklüğünün tuzunu aldı

(...) Ama Elsa, şairi büyülü bir ormanda alıkoymak için, kendi gerçekliği olarak gizemli bir havayı korur. Gerçekten hiçbir kadın onun kadar *gerçeklik* taşımadı daha; Aragon onu ne ideal, ne de idealize edilmiş bir varlık olarak yüceltti, ama bu gerçek ve biricik kadınla öznel ve aynı zamanda evrensel bir aşk deneyiyle bağ kurdu; öte yandan onun adını taşıyan bütün bu şiirlerde Elsa'nın portresine sahip olamayız, ama şairin kıskandığını itiraf ettiği tüm varlığı, sesi, kişisel yetenekleri, saçı, güzel kokusu, elleri ve gözleriyle pek çok anıştırmaların tatlı saydamlığında varlığına sahip oluruz. Dizelerinde kaybolmuş şeylerin aylasıyla kuşatılmış sürekli şaşırtıcı bir derinlik vardır. Elsa'nın Delisi'nde şöyle diyecektir: "Elsa'yı gösteren değil onun övgüsü."

Elsa'nın gizemli gerçekliği, gerçeküstücü anlayışa göre, olağanüstü aşkın nesneleştirilmiş bir duygusu olmasıdır. Elsa ona yalnızca vücut verdirtti. Gerçeküstücü şairler aşka olağanüstünün metafizik bir deneyi olarak, en öz olan bir biçim, evrenin ve insanın sürekli yenilenen ilişkilerinin en lirik dışavurumu olarak bakarlar. Sevilen kadın o zaman sonsuzluk ve düş aracına dönüşür. Paris Köylüsü'nde Aragon aşkı. "olağandışıyla gerçekliğin bir karışıklığı durumu'. olarak tanımlıyordu ve gerçeküstücü olduğu dönemden başlayarak sanatı, aşkın bir biçimi olarak düşünüyordu: "Aşk, bu bilmenin yayıldığı yerdir, orada elde etme asla sözkonusu değildir." diye yazarken (kendine özgü şiirsel yaratısı üzerinde bir düşünce oluşturan) Şairler'de şöyle yazar: "Şiir, sahip olmanın ötesinde bilmeyi beraberinde getiren bir varlıktır." Çapraz Yapıtlar'ın önsözünde ise: "Bir gün gelir, orada sözcükler ve dünya sevişirler." diye yazarak gerçeküstücülüğün sezgisini marksist estetiğin ışığı altında aydınlığa kavuşturur yalnızca: Elsa "şiirsel sözün ivedilikleri"nin biçimlendiği bu "düşüncenin bitimsiz yıkımı"nın, bu "iç kozmoz"un, kendisi olarak yaratılışın çekirdeğini oluşturur.

Aynı zamanda onun şarkısı saklı aşkların üzüntü verici acısı değildir: çünkü onu sık sık saran üzüntü ve kaygı içinde ortaya çıkan aşkın buruk neşesi alevlenir: geçmişin ve anının kendileri için değeri yoktur, ama şairin bugün, dile getirerek kavradığı bir geleceğin çıkış noktası olarak değer kazanırlar: şiir aşkı sürdürür, aşk şiirin içinden yeniden güçlenmeyi çekip çıkarır.

Bununla birlikte bu şarkı sık sık bir *çığlık* olarak, bir gebelik çığlığı, elde etmenin verdiği sevinç ile elinde olmayışın verdiği yürek darlığının çelişkisi içinden fışkıran acı bir *çığlık* olarak dile gelir: git gide olağanüstü aşk gerçekliğinin ve onu kaybetmenin bilincine varılmıştır, şair kendinden koparıp dile getirirken, birbirinden ayırır onları. İç sıkıntısı'ndan Elsa Delisi'ne dek çığlık "sen" diye konuşanın git gide daha coşkulu, elde edenin daha kıskanç, öfkelenenin daha yürek parçalayan lirik senfonisi olarak, sanki şair sanatından daha ustalaşıyormuş gittikçe artar, yüreğinden git gide daha azalırmış gibidir.

Gerçekten sanatta ustalık, zaman ve yürekte zenginlik bir tür zincirleme çelişki oluştururlar. Orada aşk ve yetenek birbirlerine kendi geçişlerini bulurlar.

Bu içten sevginin sürüp gitmesini aydınlığa kavuşturmak için değişik dönemlerden üç parça seçilebilirdi: bir senfoninin üç devinimi üzerinde, şu başlıca üç dönem içinde yaratıcı felaketin yeniden oluşması görülecektir: 1-yaratıcı acının verdiği iç sıkıntısıyla karışmış kıskançlık acısı, 2-Bilincine varmanın neşesi, 3-Aşılmış ben'in ve aşkın yatışması.

Türkçesi: AYTEKİN KARAÇOBAN

1 Elsa Triolet Çapraz Yapıtları'nın önsözünde bu kişisel anıları daha belirgin bir biçimde ortaya koyar: "Ah, yaşam daha güç, bütün varlık araçlarımız bir darbeyle yokedilmiş olsaydı keşke. Kolyeleri büyük bir terzi için yaptığımı uydurdum, sen onları ihracatçılara satacaktın."

kitaplar

FRANSA'DA YAYINLANAN EUROPE DERGİSİ "TÜRK EDEBİYATI" ÖZEL SAYISI DÜZENLEDİ.

KEREM KURTGÖZÜ

1923 yılında Romain Rolland tarafından kurulan ve Pierre Abraham, LouisAragon,Jean-Richard Bloch, Jean Cassou, Paul Eluard, Jean Guehenno, Elsa Triolet gibi yazarların katkılarıyla canlandırılan EUROPE dergisi Kasım-Aralık 1983 sayısını Türkiye Edebiyatına ayırdı. Derginin öteden beri ülke edebiyatlarına, Fransız ve yabancı ünlülere ilişkin özel sayılar yayımladığı biliniyor. 1974 yılı Kasım-Aralık sayısı da ünlü şairimiz Nazım Hikmet'e ayrılmıştı.

Yeni yayınlanan "Türkiye Edebiyatı" özel sayısının kapak ve iç desenleri Abidin Dino'dan. Giriş niteliğinde Nedim Gürsel'in yazdığı "Türk Edebiyatının Uzun Yürüyüşü" başlıklı yazıda kısaca Türk edebiyatının 11. yüzyıldan 1839'a dek biribirine zıt iki ana çizgide (sözlü gelenek ve divan edebiyatı) geliştiği belirtildikten sonra bu sayıdaki Cumhuriyet dönemine ilişkin sınırlı örneklemelerin, daha iyi tanınmaya layık bir edebiyat için şimdilik bir tadımlık olacağı yazılıyor. İkinci yazı Louis Bazin'den: "Tam anlamıyla değişme halinde bir edebiyat dili". S.Eyüboğlu'nun "Anadolumuz" başlıklı denemesini V.Günyol aktarmış fransızcaya. Daha sonra Altan Gökalp'ın çağdaş Türkiye edebiyatına ilişkin bir incelemesi var. Yaşar Kemal'in roman sanatı üzerine Güzin Dino'nun uzun yazısından sonra Abidin Dino, "İstanbul ve Şairler" başlıklı bir yazıda, anılarına göre kısa kısa tanıtımlarla bir küçük portreler galerisi sunuyor: Örneğin Orhan Veli'yi tanıtıyor: "Bir Giacometti heykeline benzer. Hüzünlü uzun bir yüz, dal gibi ince bir vücut. Anlaşılmaz bir biçimde bir görünür, bir kaybolur. Bit Pazarında satılan üç yüz elli çeşit malı ezbere sayabildiği gibi aynı şaşmazlıkla hiç adım atmadığı Parisin tüm sokaklarını da bir bir sıralar size." Daha sonra Nedim Gürsel'in "Nazım Hikmet'in 'İnsan Manzaraları'nda Köylü Portreleri" başlıklı uzun bir incelemesi var.

Derginin şiir bölümü aşağıdaki şair ve şiirlerle örneklenmiş: Yahya Kemal: Rindlerin Akşamı; Ahmet Haşim: Ay Işığında Leylekler; Nazım Hikmet: Şairin Moskova'daki arşivinde bulunmuş, türkçe olarak henüz yayımlanmamış bir küçük şiiri ile Orhan Selim adıyla yayımlanan üç fıkrası; F.H. Dağlarca: Ağır hasta ve dörder dizelik yedi şiir; Orhan Veli: Yanlızlık Şiiri, Ayrılık, Dalgacı Mahmut, Sizin İçin; Oktay Rıfat: Sağanak, Kuşlar Uçtu; M.Cevdet Anday: Uyanış adlı düz şiir; Behçet Necatigil: Travers ve Evlerle Savaş, Ahmet Arif: Akşam Erken İner Mahpusaneye; Can Yücel: Yankılar: Turgut Uyar: Federiko Garsia Lorka'ya üç şiir; Edip Cansever: Kupa, Ece Ayhan: Tavanlıklı Bir Ölü Yatağı, Deniz Kenarında Muhteşem Bir Çadır, Yasak Zinalar; Özdemir İnce: Ayna; Ataol Behramoğlu: Sone

Hikaye bölümünde Sabahattin Ali'nin Kağnı, Sait Faik'in Yılan Uykusu Orhan Kemal'in Uyku, Yaşar Kemal'in Sivrisinekler, Sevgi Soysal'ın Tante Rosa'nın Papağanı, Erdal Öz'ün Güvercin, Ferit Edgü'nün Kentin Üzerinde Dayanılmaz Bir Koku, Nedim Gürsel'in Haliç'in Kıyısında adlı hikayeleri yer alıyor.

Europe'un "Türkiye Edebiyatı" özel sayısı yazarlarımızın Fransada yayınlanan yapıtlarına ilişkin bir kaynakça ve 1923'den 1983'e bir kronoloji ile bitiyor.

Şiir ve hikayelerin çevirilerinde Güzin ve Abidin Dino, O. Gürsel, N. Gürsel, H.Uysal, N. Başer, Gaye ve Jak Salom adları yanında M.Aquien, P. Chuvien, G.Pfister, A.M. Toscan du Plantier, F. Georgeon. M. Nicolas, A. Depeyrat adlarının da emekleri var.

Nedim Gürselle birlikte, bu tadımlıktan sonra Türkiye Edebiyatının Fransada daha geniş bir tanıtımını diliyoruz. ●

DOĞANIN İNSANLAŞMASI

Öncü Kitabevi Yayınları, Aralık 1982, 398 sayfa. 500 Lira.
Serol Teber

SİBEL OKDEMİR

18. yüzyıl filozoflarından David Hume, insan doğasının bütün zaman ve yerlerde değişmez olduğunu kabul ediyordu. Oysa bundan bir yüzyıl sonra 19. yüzyılda Marx tüm tarihin insan doğasının değişmesinden başka birşey olmadığını ortaya koymuştur.

Bu ortaya koyuş, varolan tarih anlayışını değişime uğrattığı gibi tarihin bizzat oluşturucusu, yapıcısı olan insana ilişkin düşüncelere yepyeni bir yön verdi.

Serol Teber de "Doğanın İnsanlaşması"nda dünyanın oluşum ve değişim evrelerini, ilk canlıların ve giderek insanın ortaya çıkışını aynı maddeci anlayışla açıklıyor.

Dünyanın ve ilk canlıların oluşumuna, dünyaya ilişkin bilgilerin gelişimini, en sonunda; insana ve dünyaya yönelik bir yığın varsayımın Darwin'in evrim kuramıyla yıkılışını irdelerken, doğa ve toplum bilimlerinde yapılmış olan kimi tartışmaları da ortaya koyarak bilimsel düşüncenin gelişimine de ışık tutuyor. Kitap bu yanıyla da bilim felsefesi, bilgi sosyolojisi, sosyoloji ve tarihle ilgilenenler açısından ilginç veriler sağlayacak nitelikte.

İnsanın ve doğanın evrim sürecinin ve değişmesinin zaman ve mekan boyutlarının sürekli vurgulanarak ve nedensellik zincirinde incelenmiş olması, bu konularda sürekli sorduğumuz neden, nasıl, nerede, ne zaman, niçin sorularına da yanıt getirici bir özelliği birlikte getiriyor.

İnsanın doğaya hakim olduktan sonra, maddi yaşamın yeniden üretimi sürecinde oluşan toplumsal varlığı ve insanlaşma sürecinin nedeni ve sonucu durumunda olan toplumsal bilinciyle kendi kültürünü de oluşturması ve böylece giderek toplumsal değişimin itici gücü haline gelmesinin öyküsü, toplumbilimsel ve toplumsal-tarihsel çözümlemelerle ve çok ilginç örnekleriyle anlatılıyor.

Özellikle kitabın sonunda günümüzün yaşanan kimi gerçekleriyle bağ kurarak doğayı, tarihi, insanı anlamanın, çözümlemenin önemi ve bilgilerimizin yaşamda, anlamak, açıklamak ve yorumlamak işine yaradığı üzerine önemli ipuçları sunuyor. ●

İFSAK Ulusal Kısa Film Yarışması

İFSAK'ın düzenlediği 5.Ulusal Kısa Film Yarışması'nda Büyük Ödülü yapım ve yönetmenliğini Ömer Sabuncuoğlu, Korkut Akın, Rıza Baloğlu'nun yaptığı "Voli" filmi aldı. Sinan Çetin, Atilla Dorsay, Hilmi Etikan, Rekin Teksoy ve Gani Turanlı'dan oluşan seçici kurul öteki ödülleri şöyle dağıttı: Oğuz Makal "The End ya da Son" adlı yapıtı ile ve Reşat Sümerkan "Kadırga Yaylasına Çıkış" adlı yapıtları ile Özendirme Ödülü aldılar. Seçici kurul özel ödülü "Adsız" ve "Soru" adlı yapıtları için Ümit Ünal'a verildi. "Yaşam Bağı" adlı yapıtı ile Vural Çavuşoğlu ise Emek Ödülü aldı.

Bu arada İFSAK üyesi İzzet Keribar İngiltere'de düzenlenen 8. Smetwick Renkli Fotoğraf Yarışması'nda "Altın Madalya" ile ödüllendirildi. İspanya'da düzenlenen 31. Uluslararası Fotoğraf Yarışmasında ise İFSAK üyesi Cengiz Karlıova'nın bir siyah beyaz yapıtı "Jüri Özel Mansiyonu" ile ödüllendirildi.

Böylece İFSAK üyelerinin 1983 yılı içinde düzenlenen uluslararası yarışmalarda aldıkları ödüller toplamı 16'ya yükseldi.

YORUMLAMALI DİAPOZİTİF GÖSTERİSİ

İFSAK'lı sanatçı A.Hikmet Varlık, "Dallımandıra Köyü İnsanları" adlı yorumlamalı diapozitif gösterisini sergiledi Balıkesir'in Söğütlüpınar Köyü kahvesinde açılan sergi Ocak ayı içinde gösterime sunuldu.

OBKT 20 YAŞINDA

Uzun yıllardır Ordu ve çevresine tiyatro kültürü taşıyan Ordu Belediyesi Karadeniz Tiyatrosu 20. yaşını kutluyor. Yıldönümünde sahneye konacak olan, 'Gönülverenler' adlı oyun, tiyatroda bugüne dek oynanmış olan oyunlardan kesitler veriyor. Pekçok eski oyuncunun da yeraldığı oyunun çalışmaları tamamlanmış durumda.

ALEXANDRE ALEXANDRE ÖLDÜ

Tiyatro ve sinema yönetmeni, yazar, gazeteci Alexandre Alexandre öldü. Almanya'da doğan Alexandre, bir süre Berlin'de tiyatro kurarak yönetmiş ve 1933'te Almanya'dan ayrılmıştır. Paris'e yerleşen sanatçı tiyatro, sinema, grafik, yazarlık, gazetecilik alanlarında çalışmalar sürdürdü. Otuz yılı aşkın bir süre de, uygulamalı sanat dergilerinin en ünlüsü olan "Novaum Gebrauchgraphik" te muhabirlik yapan Alexandre, Türk sanatı ve sanatçılarıyla da yakından ilgilendi. Ülkemizi üç kez ziyaret eden Alexandre, yazılarıyla grafikerlerimizin uluslararası alanda tanıtılmalarına da olanak sağladı.

Neden UNESCO?

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) ABD'nin ayrılma kararı alması ile tartışma konusu oldu. ABD'nin örgütten resmen ayrılma tarihi 31 Aralık 1984. Başlangıçta ABD başta olmak üzere tekelci kapitalist devletlerin güdümünde ve onların azgelişmiş ülkeler üzerindeki kültür emperyalizmine aracı olan UNESCO ne olmuştu da, ABD basın tekellerinin 'komünist' suçlamalarıyla karşılaşmıştı?

Örgüt ile ABD arasındaki anlaşmazlığın geçmişi, 1974 yılında İsrail'in Ortadoğu'daki yayılmacı politikasına koşut olarak Kudüs kentindeki Filistin kültür mirasını tahrip ve tahrif etme hareketine UNESCO'nun karşı çıkması ve İsrail'i yöresel çalışma gurubundan atması ile başlamış, ancak ABD'nin uygulandığı ekenomik baskı ile İsrail 1976 yılında çalışma gurubuna geri alınmıştı. Bugün de anlaşmazlığın temel nedeni; UNESCO'nun kültür varlıklarını korumak, bilim ve eğitimi geliştirmek gibi ilkelerinden saparak siyasi tavırlar aldığı, serbest piyasa ekonomisine, çok uluslu şirketlere karşı çıktığı ve FKÖ'ye mali destek sağlayıp İsrail'e karşı düşmanca bir tutuma girmesi gösteriliyor. Kısaca özetlersek, örgüt ABD'nin yayılmacı politikasına karşı çıkıyor.

Bağlantısız ülkeler ile birlikte sosyalist ülkeler ağırlıklarını koyana dek UNESCO'yu kendi yayılmacı politikası doğrultusunda kullanan ABD, etkinliğini yitirdiği örgütün, ezilen halkların yanında yer alması ile birlikte oyuncağını yitirmiş bir çocuk gibi yaygara koparıyor. Doğru ya, şu koskoca dündaya ABD üç-beş ülkeye asker çıkarmış, Milyarı bulan dünya nüfusundan İsrail bir kaç bin Filistin'li kadın-erkek-çocuğu katletmiş ne çıkar? 'Medeniyeti' ABD sümürgesi olarak kazanan haddini bilmez 3. Dünya ülkeleri, şimdi aynı 'medeniyetin başka ülkelere ve halklara' taşınmasına' nasıl karşı çıkarlar? İşte ABD'nin demokrasi anlayışı, işte sömürünün, katliamların karşısına dikilen herkezi, her örgütü 'komünistlikle suçlayan Mc Carthy'ci değişmez kafa yapısı.

Duyulmak hakkı en temel haklardan biridir

Hindistan'ın başkenti Delhi'de yapılan bağlantısız ülkelerin ilk gazeteciler konferansı yapıldı. Konferansa Asya, Afrika ve Latin Amerika'nın 40' dan fazla ülkesinden heyetler, ulusal-kurtuluş hareketleri ve uluslararası kuruluşların temsilcileri katıldılar.

Toplantıda tartışılan konular arasında, yığınsal iletişim alanında gelişmiş kapitalist ülkelerin hakimiyetinin yok edilmesi problemleri, yeni bir iletişim düzeninin kurulması gibi konular dikkati çekmekteydi. Konferansa sunulan veriler arasında yer alan ilginç bilgiler ise şöyle: Hergün gezegenimizde 500 milyon televizyon düğmesine basılıyor, 1,3 milyar radyo dinleniyor, büfelerde 8 binden daha fazla gazete yaklaşık 5 milyar toplam tirajla satılıyor. Yeryüzü nüfusunun %70'inin yaşadığı gelişmekte olan ülkelerin payına gazetelerin toplam tirajının yüzde 17'si düşüyor. Bu ülkeler radyo alıcılarının yüzde 18'ine ve tel vizyonun yüzde beşine sahiptir. →

Dört büyük batılı haber ajansının AP, France Presse, Reuter ve UPI'nin haber ağını yaklaşık tüm yeryüzüne serdiği vurgulanırken, örnek olarak AP ajansının Asya ülkelerine günde 90 bin sözcük göndermesine karşın, burdan yalnızca 19 bin sözcük aldığı verildi.

Konferansın açış konuşmasını yapan İndira Gandi gelişmekte olan ülkelerin haberlerine yer verilmediğini, Batı'da "iktidar, mevki, para ve seks'in haberleşmenin başlıca konularını oluşturduğunu" vurguladı. Delhi Konferansı Gandi'nin şu sözlerini doğrularcasına bitti: "Duyulmak hakkı, her insanın, kuruluşun , ulusun temel haklarından birisidir."

TürkiyeYazarlar Sendikası davası sürüyor

Türkiye Yazarlar Sendikası Yönetici ve üyelerinin yargılanmaları sürüyor. Yazar ve şair Can Yücel'in de sonradan davaya eklenmesiyle birlikte, sanık sayısının 19'a çıktığı davada sanıkların savunması sürüyor. Askeri Savcı'nın Türkiye Yazarlar Sendikası için öne sürdüğü, "Kuruluş tüzüğündeki amacının dışına taşarak illegal bir örgüte dönüşmüştü" savına karşın, Sendika Başkanı Aziz Nesin "6-7 duruşmadır gelip gidiyoruz ve ben hâlâ ne ile suçlandığımızı öğrenmiş değilim," dedi. TYS yönetim kurulu üyelerinin fikir suçundan yargılandıklarını belirten Avukat Burhan Apaydın ise, davanın sıkıyönetim ilan ve faliyetleriyle ilgili olmadığı gibi Sıkıyönetim Mahkemelerinde görülen bir başka dava ile de ilgisi bulunmadığını belirterek, mahkemenin görevsizlik kararı vermesini istedi. Yazılı delillerin okunması sırasında, TCK'nun 141-142. maddelerinin kaldırılmasına ilişkin bir kararın okunmasından sonra söz alan sanıklar, 141-142. maddeleri antidemokratik bulmanın suç olmadığı ve kaldırılmasına ilişkin düşüncelerini belirttiler. Avukatların istemlerini reddeden Askeri Mahkeme duruşmayı 22 Şubat'a erteledi.

Ankara'da üç yeni oyun

Devlet Tiyatroları 17 Ocak 1984 tarihinden başlayarak Ankara'da üç yeni oyun sergileyecek.

Ernest Thompson'un yazdığı, Nuri Altınok'un yönettiği ve Gencay Gürün'ün dilimize çevirdiği "Allın Göl" adlı oyun, 18 Ocak tarihinde Yeni Sahne'de sergilenmeye başlanacak.

Hidayet Sayın'ın yazdığı, Erol Amaç'ın yönettiği "Pembe Kadın" adlı oyun, 17 Ocak'tan başlayarak Altındağ Tiyatrosu'nda sergilenecek.

İstanbul Devlet Tiyatrosu tarafından sahnelenen "Amadeus" adlı oyun, 20 Ocak tarihinden başlayarak, Büyük Tiyatro'da sergilenmeye başlanacak. Peter Shaffer'den Nüvit Özdoğru'nun dilimize çevirdiği oyunun yönetmenliğini Yücel Erten yaptı.

Bu arada Devlet Tiyatroları bütün tiyatrolarında seyirci araştırması düzenledi. 10 Ocak 1984 tarihinden başlayarak Devlet Tiyatrolarının bütün tiyatrolarında başlatılan seyirci araştırmasından alınan sonuçlar haftanın belli günlerinde değerlendirilmekte olup, toplam sonuçlar mevsim sonunda açıklanacaktır.

Güney Afrikalı doktorlar ırkçılığı protesto etti

Güney Afrika'da ırkçı beyaz azınlıkçı yönetim, kan alıp vermede bile ırkçılık yapıyor.

Güney Afrika'daki çok sayıda doktorun yayınladığı bildiride, acil durum dışında beyazların zencilerden kan alamamasını öngören düzenlemelerin değiştirilmesi istendi.

Güney Afrika Sağlık Bakanlığı yetkililerinin konuya ilişkin açıklaması ise zencilerin karaciğer hastalıklarına yakalanma oranlarının yüksek olduğu biçiminde.

Ankara Devlet Opera ve Balesi'nin yeni etkinlikleri

Kültür ve Turizm Bakanlığı Ankara Devlet Opera ve Balesi, 1984 yılı çalışmalarını daha önce duyurduğu program çerçevesinde sürdürüyor. Yeni sezonda sahneye konulacak eserlerin çalışmaları sürerken, Şubat ayının ikinci haftasında Yugoslavya'dan uluslararası üne sahip Soprano Iskra Bozinovska ve Tenor Simeon Gugulovski'nin ülkemize geleceği öğrenildi.

Bulgar yönetmen Kuzman Popov, G.Verdi'nin "Rigoletto" operasını sahneye uygulamak üzere ülkemize gelecektir. 1977-1978 sezonunda da sergilenen eserin dekor ve kostümlerini, Yücel Tanyeri hazırlayacak.

G.Puccini'nin "La Boheme" operası Nisan ayı içinde sergilenecek. Daha önce de sergilenen eseri Cüneyt Gökçer sahneye uygulayacak ve şef Rengim Gökmen yönetecek.

Ahmet Adnan Saygun'un "Yunus Emre" oratoryosunun koro çalışmaları Cumhurbaşkanlığı Senfoni orkestrası şeflerinden Hikmet Şimşek tarafından hazırlanmakta olup, eser 1984 Ankara Müzik Festivalinde sergilenecek.

BİZİM TİYATRO'DA NASRETTİN HOCA VE EŞEĞİ OYUNU 200. GÖSTERİSİNE YAKLAŞTI.

BİZİM TİYATRO, Zafer Diper'in yazıp yönettiği, müziklerini Nadir Göktürk'ün yaptığı "Nasrettin Hoca ve Eşeği" adlı müzikli oyun 200. gösterisine hazırlanırken, çocuk-gençlik oyunu rekoruna da yaklaşıyor. Ayrıca lise ve üniversite gençliğine yönelik, açıklamalı-uygulamalı gösterilerle, çeşitli sanat dalları üzerinde bilinçlenmeyi amaçlayan 'Duygu Eğitimi Gösterileri'de sergilenmeye başlandı.

Türk Dili'ne ne oldu

Geçtiğimiz günlerde yeni bir düzenlemeye uğrayan Türk Dili dergisinin izleyicileri, Aralık 83 sayısını okuyunca sanırız epeyce üzülmüşlerdir. Bu sayı, sanki kurumun ve derginin geçmişinden "intikam" almak istercesine, özellikle ağdalı sözcük ve ağır dil kurallarıyla bezenmiş. Kolaylıkla ayırdedilebilecek bu biçimsel özelliklerin yanı sıra, içerikte de "köklü" değişiklikler var: Dergideki 7 yazıdan 3'üne imzasını atan, kurul ve kurul adına derginin sahibi Prof. Hasan Eren ve Prof. Mehmet Kaplan gibi "tanınmış" imzaların yer aldığı sayıda, kolaylıkla 'ırkçılık' ve 'gericilik' nitelemelerini yapacağımız özellikte yazılar ve bölümler var. TDK sözcüklerinin bile yokedilmek istendiği günümüzde, Türk Dili dergisi kullanılarak gerici propaganda yapılması, bu mantık çerçevesinde pek de şaşılacak bir şey olmasa gerek.

OSTROVSKİ'NİN "UTANMAZIN DEFTERİ" SAHNELENİYOR

İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları'nın üçüncü tur oyunları arasında yeralan Sovyet yazarı A.N. Ostrovski'nin "Utanmazın Defteri" adlı oyunu, Nedret Güvenç tarafından sahneye konuyor. Provaları süren oyunu Sevgi Sanlı çevirdi. Ostrovski'nin 1968'lerin Moskova'sını konu alan "Utanmazın Defteri" oyunu için, Nedret Güvenç şu açıklamayı yaptı: "Konu o çağın zengin Rus sosyetesinde geçiyordu. Tombul Rus güzelleri, şık beyler, cici kızlar, boş kafalı profesörler, geveze ihtiyarları, seçkin güzeller, aç uşaklar ve sözde liberaller. Rüşvet, hırs, istismar, ahlaksızlık ve utanmazlık olabildiğince yaygın. İşte böylesine çürümüş bir ortamda, oyunun kahramanı Glumov parasız, işsiz ve çaresiz kalmış. Bu aptallar cennetinde yükselebilmek için onlara ayak mı uydursun, yoksa aç mı kalsın? Acaba dürüstlüğün sınırı nereye kadar uzayabilir?"

Meydanı boş bulanlar

Geçtiğimiz ay Cumhuriyet gazetesinde yer alan ve ertesi gün yine aynı gazetede "Duyduk Gördük" köşesinde değişik bir boyutuyla aktarılan bir haber, sanırız okuyan herkesin irkilmesine neden oldu.

Bu haber, geçtiğimiz ay İstanbul'da 'örgütsel çalışmalarda bulundukları' gerekçesiyle gözaltına alınan bir grup insanın basın karşısına çıkarılması ve bir "basın mensubu"nun bu insanlara karşı aldığı tavırla ilgiliydi. Adını hepimizin kolaylıkla tahmin edebileceği "T" gazetesinin, ipini nerede kopardığı tarafımızdan bilinemeyen "muhabiri", o anda tümüyle savunmasız ve gözaltına alınmış olmaları dolayısıyla da resmen devletin güvencesi altında bulunan insanlara karşı, kaynağı tarafımızdan bilinemeyen bir cüretle, önce küfürler ederek, sonra da saçlarından çekip tekmeleyerek saldırması, kuşkusuz insanca duyguları olan herkes, özellikle de ilericiler ve demokratlar tarafından ders alınacak ve unutulmayacak bir olay.

Yalnız Türk Basını'nın değil, insanlığın da onuruna leke süren bu olayı, basın ve insanlık adına kınıyoruz.

Yeni Türkü Şiir Ödülü

Kuruluşundan bugüne kadar, üç yıl içinde on bir genç ozanın ilk yapıtlarını yayımlayan Yeni Türkü Şiir Yayınları, bundan böyle İlk Yapıtlar Dizisi'ni her yıl düzenlenecek bir yarışmada ödül alacak kitapları yayımlayarak sürdürecek.

Henüz ilk kitabını yayımlamış ozanların katılabileceği yarışmanın Seçici Kurulu Eray Canberk, Refik Durbaş ve Ahmet Erhan'dan oluşuyor. 1984 yılı için son katılma tarihi 31 Aralık 1984 olan yarışmaya şiirlerin kitap halinde basılmaya hazır biçimde, ozanın açık kimliği de belirtilerek dört kopya olarak gönderilmesi gerekiyor. Yarışmaya katılacak yapıtlar, "Yeni Türkü Şiir Yayınları, P.K. 404. Sirkeci/İstanbul" adresine gönderilecektir

PORTEKİZLİ YAZAR ve OZAN SANTOS ÖLDÜ

Çağdaş Portekiz edebiyatının önde gelen adlarından, yazar ve ozan Jose Carlos Ary Santos öldü. 46 yaşındayken, çok genç yaşta ölümüyle ülkesinin edebiyatını acıya boğan Santos'un bugüne dek yayımlanmış 600'den çok şiiri bulunuyor.

AST'da Galile

AST'da B.Brecht'in yazınış olduğu ve Adalet Cimcoz' un dilimize çevirdiği "Galile'nin Yaşamı" sergileniyor. Oldukça kalabalık bir kadroyu içeren oyunu Rutkay Aziz yönetti. Çevre düzeni ve giysiyi Yücel Tanyeri'nin, müziklerini Timur Selçuk'un yaptığı oyunda aydınların, bilim adamlarının doğruları kolayca söyleyemedikleri bir dönemde önce düzene karşı daha sonra da düzenden yana tavrıyla tepkileri toplayan Galile'nin gerçekte ne yapmaya çalıştığı anlatılıyor

İzmir Devlet Opera ve Balesi'nde «Çoban Yıldızı»

İzmir Devlet Opera ve Balesi Necdet Levent'in bestelediği, koreografisini ve yönetmenliğini Suna Şenel'in yaptığı "Çoban Yıldızı" balesini Ocak ayından başlayarak İzmir'liizleyicilere sunacak. Öykü-dramatik metni Aytaç Şenel ile Serdar Ongurlar'a ait olan eser 29 Aralık 1983 tarihinde "Dünya Prömiyeri"ni yapmıştı.

Sıra Guatemala'da...

Siyonist İsrail şimdi yeni bir kimliğe bürünüyor: Guatemala'nın silah imalatçılığına . İki yönlü çıkarı var İsrail'in: Önce kendi ekonomisinin büyük ölçüde silah ekonomisine dayanması, ikincisi Orta Amerika'daki devrimci hareketlerin bastırılmasının emperyalizmin bir stratejisi olması.

Siyonist rejimle Guatemala hükümeti arasındaki sıkı dostluk ilişkileri geçen birkaç yıldan beri sürüyor. Böylece 1977'den başlayarak, Guatemala ordusu, halkına karşı İsrail yapısı Galil'lerle yenilendi. Honduras ordusu da yarı otomatik Uzi ve standart silah olarak Galil kullanmaya başladı. Orta Amerika'nın iyi bir pazar haline gelmesi, İsrail'in ulaşım sorununu halletmek için silah üretimini doğrudan Guatemala'da yapmak istemesine neden oldu. Diğer yandan İsrail askeri endüstrisinde önemli yeri olan Tadiran İsrail Ekonomik Endüstrisi Ltd.'nin, Guatemala'da, ordunun yararlanacağı, elektronik alet üretimine yatırım yapması, İsrail'in askeri destek stratejisini bütünlüyor. Destekten en büyük payı ise, Guatemala gizli servisi alıyor. Bu amaçla bilgisayarlarla donatılmış bir haberleşme ağı kuruldu. Teknolojik yardımla yetinmeyen İsrailli uzmanlar, Arjantin ve Şili'li "yardımcılarla" birlikte, Guatemala gizli servisinin Guatemala halkına yaptığı sorgulama ve işkencelere de katılıyorlar.

300 uzmanı ile İsrail siyonistleri bölgede ABD'nin çıkarlarını ve yayılmasını kolaylaştırıyor.

ABONE KAMPANYASINA KATILALIM!

YARIN'ın değerli okuru!

YARIN 3. yılının içinde ve yalnızca okurlarının desteğiyle 4. yılın eşiğine geldi. Sürekli kendini yenileyerek, okurlarıyla bağlarını güçlendirerek. YARIN'ın ardında basın tekelleri yok. Kağıt, dizgi, film, baskı, boya fiyatlarını da YARIN ayarlamıyor. Yaşadığımız koşullar, sırtını okurlarına dayayan sanat, edebiyat, kültür dergilerini şiddetle tehdit ediyor. En önemli engel olan ekonomik engellere karşı direnebilmenin biricik yolu, okurlarımızın sayısının sürekli artması ve abonelerimizin sayısının binlerle ölçülmesidir. Tüm güçlüklere karşın YARIN'ı yaşatmanın yolu, YARIN abonelerinin binlerce olmasıdır.

YARIN'ın özverili, dost okuru!

YARIN 1984 yılında gene 150 Lira! Geçtiğimiz ay içinde Seka tarafından kağıda yapılan ve bundan böyle de yıl boyunca sürekli olarak yapılacağı belirtilen zamlara karşın, YARIN'ı gene 150 liraya edineceksiniz. Biz bu güçlükleri yalnızca bir tek fiyat artışıyla karşılamaya çalışacağız. "YARIN Abone Kampanyası '84"ün 1 Şubat-1 Mayıs arasındaki döneminde, artık okurlarımız YARIN'a 1500 liradan abone olacaklar ve bu fiyat yıl sonuna dek geçerli olacaktır. 1 Şubat-1 Mayıs arasındaki dönemde abone olan okurlarımız, YARIN'ın ilk 30 sayısından istediklerini yüzde 50 indirimli olarak edinebilecekler; ayrıca, Yarın'ı 150 Lira yerine 125 Liradan okuma olanağı bulacaklar. Bu arada Yarın Abone Kulübü'nün anlaşma yaptığı yayınevlerinin kitaplarını da indirimli olarak abonelerimiz her zaman edinebilecekler.

Sanat ve edebiyatımızda çürümüşlüğü, yozlaşmayı, edilginliği körükleyenlere karşı, gelecekten umutlu olan, özverili, dost, genç okurlarımız! YARIN sanat ve edebiyatımızda toplumcu gerçekçiliğin saygınlığına inanan herkesin dergisidir. Yarın'a omuz verelim! Onu destekleyelim, abone bulalım, çevremizde yeni Yarıncılar kazanalım!

Her yeni YARIN abonesi, geleceğin kazanılmasında atılmış ileri bir adımdır.

YARIN Abone Kampanyası'na katılalım!

Yarın Abone Kulübü'den indirimli edinilebilecek kitapların listesi:

ONUR YAYINLARI/Bilgi Yarın'ın Temmuz (23) sayısında.
DAYANIŞMA YAYINLARI/Bilgi Yarın'ın Temmuz (23) sayısında.
VARLIK YAYINLARI/Bilgi Yarın'ın Aralık (28) sayısında.
ÖRNEK YAYINLARI/Bilgi Yarın'ın Kasım (27) sayısında.

HİL YAYINLARI/	Üst fiyatı
Osman Ulagay, 24 Ocak Deneyimi Üzerine	250
Emre Kongar, Demokrasi ve Kültür	350
Seha L.Meray, İnsanca Yaşamak	250
Emre Kongar, Atatürk Üzerine	300
Hıfzı V.Velidedeoğlu, Milli Mücadele Anılarım	250
İlber Ortaylı, İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı	300
Mümtaz Soysal, Demokrasiye Giderken	200
Türker Alkan, Saldırganlık, Önyargı ve Yabancı Düşmanlığı	250
Prof. Seha L. Meray, Toplum Bilim Üzerine	300
Doç. Dr. İlber Ortaylı, Gelenekten Geleceğe	175
Cengiz Çandar, Ortadoğu, Çıkmazı	400
Hıfzı V.Velidedeoğlu, Toplumsal Yaşam ve Hukuk	400
Haluk Gerger, "Mayınlı Tarla"da Dış Politika	250

Yukardaki yayınevlerinin tüm kitaplarını abonelerimiz yüzde 20 indirimli edinebilirler.
Ayrıca abonelerimiz, YARIN YAYINLARI'nın tüm kitaplarını yüzde 25 indirimli edinebilirler.

Abone Koşulları:
Yurtiçin/Yıllık 1500 Lira. Altı Aylık 800 Lira
Yurtdışı/Yıllık 30 DM. Altı Aylık 16 DM.
Abone tutarını, posta havalesiyle, "Yarın, P.K: 723, Kızılay-ANKARA" adresine gönderiniz. Açık ad, soyad ve adresinizi bir mektupla aynı adrese yazınız.

LİR DAĞITIM

HER TÜRLÜ KİTAP–DERGİ DAĞITIMI ve PAZARLAMASI

*

• Kitapçılara %25 indirimle ödemeli kitap gönderilir. • Büromuzdan toplu isteklerde %25 indirim yapılır. • Dağıtım - pazarlama alanlarında ilişkide bulunmak isteyen dergi ve yayınevlerine her türlü kolaylık sağlanır.

*

LİR DAĞITIM
Bayındır Sokak, 12/3 Yenişehir - Ankara
Tel: 33 18 52

İKİ ÖZGÜN KONSER

İstanbul son ay içinde yoğun konser furyası içine girdi. Caz'dan rock'a geniş bir yelpaze içinde çeşitli konserler veriliyor. Bu ay içinde iki özgün konser izledik: Okay Temiz ve ezginin Günlüğü.

"Üçüncü dünya" müziğinin savunucusu Okay Temiz'in İstanbul Hodri Meydan'daki konseri, dinleyici açısından beklenen ilgiyi görmedi. Eğer ilgi olsaydı ne olurdu? Bunun yanıtı, beklenen müzikle karşılaşmayacaklarıydı.

Yenilikle dinleyici karşısına çıkan Temiz, bunu başaran bir icra vermedi. Edgar Hoffman ve Roman Bunka adlı iki Alman müzisyen ve Grace Yoon adlı Güney Koreli taytro sanatçısı ile konserin birinci bölümünde "Kore tiyatrosu" ikinci bölümde icraya yer Okay Temiz, "iyi hazırlanmamanın" belgesini sundu. Üflemeli çalgıda Hoffman, "yeni öğrendiği" parçaları çalmaya çalışırken, Roman Bunka "iyi gitarcı ve udçu" olduğunu gösterdi. Ama parçalar bir bütünlük içinde "çorba" oldu. Okay Temiz, sanmıyoruzki, Avrupa'daki konsere ya da festivallerde bu şekilde çalsın. Bu davranışı Türkiye'deki izleyicilere saygısızlık olarak değerlendirdik.

Ezginin Günlüğü, "daha hazırlıklı değilim" izlenimini verdi. Grup için konuşmak çok erken. Ne yapılmak istendiği daha netleşmiş değil. Denebilir ki, "her telden" bir ses var. Kanımızca önümüzdeki yıllar içinde eğer dağılmazsa bu grubu değerlendirmek doğru olur. Bugünkü durumuyla, "iyi niyetli ama yetersiz."

• sina onur

BÜYÜTEÇ

YENİ YIL... YENİ İÇERİK... 30 OCAK 1984'DE 4. SAYISI DA ÇIKTI.. HER HAFTA ÇIKACAK... SAYISI YALNIZCA 100 TL YILLIK ABONESİ 5000 TL... ÜCRETSİZ ÖRNEK SAYI İSTEYİN·PK 135, KAVAKLIDERE, ANKARA... DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİNE "BÜYÜTEÇ"LE BAKIN...

ŞİLİ

akıllı çocuklar için kesinlikle öznel ve fakat gerçek bir öykü

Bu kitap, Şili'de gerçekleştirilen 1973 Pinochet darbesinden sonra Şili halkıyla dayanışma için Avrupa'da (İsveç) yayınlanmış ve geniş ilgi görmüştür. Resimlerle anlatının her sayfada birbirini tamamladığı bu güzel kitapçık, büyüklerin yanı sıra, çocukların da ilgisini çekecek nitelikte. İlkokul çağındaki çocukların bile anlayabileceği biçimde hazırlanan bu kitapçığı Yarın'ın ilk özel eki olarak okurlarımıza vermekten ayrı bir kıvanç duyuyoruz. Şaşılası biçimde 1 milyon kişinin başkent Santiago'da demokrasi için gösteriler yaptığı bu onurlu ülkenin nereden nereye geldiğinin kısa öyküsü. Şili halkının 10 yıllık özverisiyle dayanışmanın somut bir örneği olacak bu kitapçığa, kitaplığınızda yer ayırın...

Küçük boyda, her sayımızda 16 sayfa olarak vereceğimiz bu ek, 4 ayda tamamlanarak, 64 sayfalık bir kitapçık olarak elinize geçecek. Ofset baskılı, renkli, karton kapaklarını ise abonelerimize ücretsiz göndereceğiz. Abone olmayan okurlarımız ise, 50 Liralık posta pulu karşılığında dergi adresinden kapakları edinebilecekler.

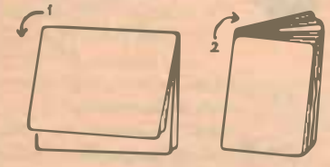

Bu arada, okurlarımıza eklerini nasıl katlayacaklarını da anlatmak istiyoruz: Eki, derginizi elinize aldığınız biçimde, yani düz olarak tuttuktan sonra, üst yarısı alt yarısının üstüne gelecek biçimde, tam ortadan kırınız. İkinci kırımı ise, sol yarısı sağ yarısının altına gelecek biçimde yapınız. Kenarları açık olan sayfalar üstte kalmışsa, kırım doğru olarak yapılmıştır.

Okurlarımız, ilerde doğacak eksiklerini, ek'in yayınlanmakta olduğu dört ay içinde dergimizden isteyebilirler. Ancak ekimiz tamamlandıktan sonra elde kalan ekler ayrıca ciltleneceğinden, eksikleri tamamlama olanağı da kalkacaktır. Bu noktayı da okurlarımıza şimdiden duyurmak isteriz.

Bu arada, yeni maliyet artışları ve önümüzdeki günlerde beklenen kağıt zamlarına karşın, fiyat artırmayı düşünmediğimiz için, ekimize dergimizin 4 sayfasını ayırıyoruz. Ne var ki, aynı dört sayfada okurlarımıza Yarın Yayınları El Kitapları Dizisi'nden güzel bir kitapçık vennenin kıvancı içindeyiz.

"YARIN GÖÇMEN İŞÇİ SORUNUNA VE ONLARIN KÜLTÜR SANAT ETKİNLİKLERİNE YABANCI KALMAMALI.."

● "Yarın'la tanışalı epey bir zaman olmasına rağmen ancak şimdi yazabiliyorum. Yurtdından ayrı yaşamakta olan bir göçmen olarak, Yarın'ın her sayısını heyecanla okuyorum. Yarın gibi soluklu, toplumsal değerleri savunan nitelikli ve gençliğe yönelen bir derginin çıkması beni mutlu ediyor.

Yarın göçmen işçi sorununa va onların kültür sanat etkinliklerine yabancı kalmamalı, bu olgu üzerine eğilmelidir. Bu gün Batı Almanya başta olmak üzere milyonlarca işçimiz ve insanımız yurt dışında çalışıyor, yaşıyor. Ve giderek kaldıkları ülkelere yerleşme sürecine giren bu insanların diğer sorunlarının yanısıra birde kültür sorunu var. Batı Almanya Emperyalist 'ileri' bir tüketim toplumudur ve genel olarak 'kültür emperyalizminin ve kitle kültürünün' egemen olduğu bir yer. Ancak tüm olumsuzluklara karşı güzeli, doğruyu ve insansal değerleri savunan çabalar ve çalışmalarda yok değil. Avrupa'da giderek gelişen 'barış hareketi' böyle bir umudu bağrında taşıyor. Barış hareketi sadece silahlanmaya karşı çıkmıyor, savaşa insanlığın yok olmakla karşı karşıya olduğu bir dönemde insanoğlunun tüm toplumcu ve demokratik değerleriyle karşı çıkıyor.

Yarın genel olarak olumlu bir dergi olmasına karşılık bana göre bazı eksiklikleri var. Şiire az yer vermesi. Türkiye gibi yüzde kırkı okuma yazma bilmeyen bir toplumda daha sade ve anlaşılır olması. Halk şiiri ve halk ozanlığı konusuna hiç yer yermemesi. Müzik ve sinema için çok az yer ayrılması. Tüm bunlara karşı Yarın'ın bütün bunları zamanla düzelteceği ve gençliğin sesi soluğu olmayı sürdüreceğine inanıyorum.

HÜSEYİN MOR/Düseldorf

"YAŞAMIN EZİCİ BASKISI YAZMAMA HAYKIRMAMA NEDEN OLUYOR"

●..."YARIN' sanat edebiyat dergisinin ülkemizde sanatçı ve sanatsever ruhlu insınlan tatmin ederken, evrensel bir anlayışla ülkemizdeki ekin açığını kapatma çabalarınıza bir sanatsever olarak teşekkür ederim. Ancak dağılım ağınızın darlığı nedeniyle yüzlerce hatta binlerce kişi bu ekinsel olanaklardan payını alamamaktadır...

Ben hasın yayın olanakları açısından en doğal paylarını dahi alamayan, Anadolu'nun uzak kasabalarından birinde oturuyorum. Bir sıralama yapılırsa her yönüyle olanaksızlıkların zirvesini temsil edecektir! Türkiye'nin güney doğusu, güney doğunun Siirt kenti, Siirt'in Kurtalan ilçesi. Çinli bir toplum bilimcinin dediği gibi: "Kuyudaki kurbağa dünyayı ancak kuyunun ağzı kadar görebilir"... Herşeye rağmen yaşamın ezici baskısı yazmama, haykırmama neden oluyor...

Ülkemizde yazar okuyucu ilişkisi okadar soyutki, hemen hemen eli kalem tutan, yazan her sanatçı İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük kültür merkezlerine kapağı atarken, verdikleri eserler de yazık ki bir kaç sayılı merkezin dışına çıkmamaktadır. Aylık ekinsel ve yazınsal dergiler içinde aynı şey söylenebilir.

... Derginizde halkın bağrından yükselen çığlıkları duyurmanız biz okuyucuları sevindiriyor... Eleştirilerinizi bekleyerek size şiir gönderiyorum. Umarım yanıtsız bırakmaz ve derginizin dağıtımında küçük kasabaları da hesaba katacaksınız.

Mervan Yüksebağ
Kurtalan/Siirt

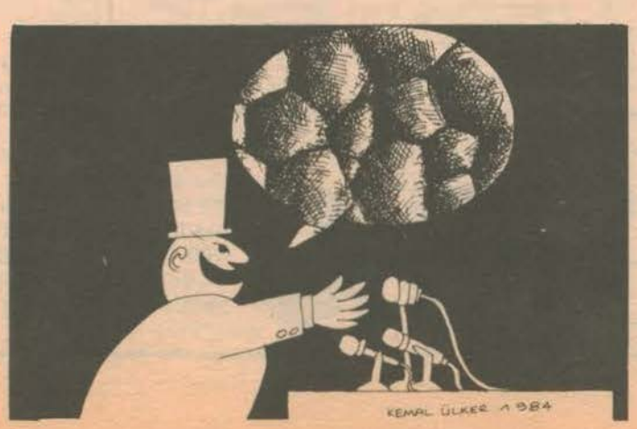

BİLİM VE SANAT

Şubat '84 Sayı: 38

YÖK 3. YILINA GİRERKEN...

(Üniversitelerimizden görevlerine son verilen ya da ayrılan 800 öğretim üyesinin listesi)

TV'NİN 15. YILI
YAKILAN İLK FİLM Mİ?

Cahit TALAS / TÜRK SENDİKACILIĞININ DOĞUŞU ve YENİ BUNALIMI
Veli DEVECİOĞLU / CEZAEVİ GERÇEĞİ
Isaac ASIMOV / BOŞİNANÇLAR ve BİLİM
Erol MUTLU / TELEVİZYON ÇOCUĞUNDAN SONRA VİDEO ÇOCUĞU

Veli DEVECİOĞLU
M.T. ÖNGÖREN
Varlık ÖZMENEK
Şükran KURDAKUL
Alpay KABACALI
Tomris UYAR
Haluk GERGER
Yılmaz ONAY
Sinan SÖNMEZ
Vecihi TİMUROĞLU
Gören BULUT
Nezih DANYAL
Tayfun DEMİR
Emrehan HALICI
Özgen SEÇKİN
Cemil TURAN
Ömer TÜRKEŞ

★

Abonelerimiz:
o Bilim ve Sanat Dergisini 150 lira yerine 100 liradan edineceklerdir.
o Yayınlarımızan çıkacak olan bütün kitapları yüzde 25 indirimle satın alabileceklerdir.

★

Adres: Yüksel Caddesi 9/13, Kızılay Ankara / Tel: 18 38 26
İstanbul Bürosu: Molla Fenari Sok. Nadir Han Kat. 5 / Tel: 520 54 20

YARIN YAYINLARI

1

YUNAN DOSYASI
Constantine Manos'un Fotografları İçin Şiirler
ALİ CENGİZKAN
1983 Abdi İpekçi Barış ve Dostluk Ödülü
2. BASKI. 200 Lira

Ali Cengizkan'ın Yunanlı fotografçı Constantine Manos'un Yunan adalarından görüntüleri için yazdığı dörtlüklerden oluşan bu kitabın ilk baskısı kısa sürede tükenmiştir. Yarın Yayınları, birinci hamur kağıda, ofset baskılı olarak, 16 x 16 cm boyutlarında hazırlanan Yunan Dosyası'nın 2. baskısını bu kez yaldız baskılı kapakla sunuyor.

2

SOVYET ROMANI
İnceleme
A.MÜMTAZ İDİL
250 Lira

Kimi roman yazarları 19. yüzyıl geleneğine bağlı kalarak, inatla çalışmalarını sürdürmüşler ve romanın ancak geleneksel yapısı içinde varlığını koruyabileceğini savunmuşlardır. Bu bakış açısı çerçevesinde en yaygın örnekleri verenler de Sovyet romancıları olmuştur. Bu kitap, geleneksel roman anlayışında önemli romancılar yetiştirmiş olan Sovyet romancılığının tanıtımını amaçlıyor. Kitapta tanıtılan Sovyet romancılarının en önemlilerinin fotograflarının yeraldığı 16 sayfalık eki, birinci hamur kağıda, ofset baskılı olarak hazırlanmıştır.

3

ÜÇ KITADAN SESLER
Latin Amerika-Asya-Afrika'dan Şiirler
Derleyen ve Çeviren: GÜRHAN UÇKAN
250 Lira

Latin Amerika-Asya ve Afrika'nın 23 ülkesinden 44 şair! Neruda'dan Guillen'e, Ho Chi Minh'den Mahmut Derviş'e, Carlos Drummond de Andrade'den Agostinho Neto'ya, toplumcu dünya şiirinin 102 örneği. Üç Kıtadan Sesler'de şiirin ezilen halkların elinde ne denli güçlü bir sese dönüştüğünü okuyacaksınız. Buradaki ozanlardan önemli bir bölümü kendi ülkelerinde onurlu bir yaşam aradıkları için sürgün edilmiş, baskı altında yaşamışlardır. Kitabın sonunda ayrıca ozanlar üstüne açıklamaları da bulacaksınız.

4

ANNA SEGHERS
Öyküler
Türkçesi: YILMAZ ONAY
300 Lira

Tüm 20. yüzyılı ve tüm dünyayı kucaklayan zengin yaratışıyla, çağımızın en büyük yazarlarından biri olan Anna Seghers, on bir roman, pekçok öykü, kuramsal yazılar, denemeler ve yayımlanmış konuşmalarıyla dünyanın her yanında tanınmakta ve okunmaktadır. Demokratik Almanya'nın bu büyük yazarının daha önce 1945 öncesi yapıtları dilimize kazandırıldı. Yarın Yayınları, bu kez Anna Seghers'in sosyalizmin kuruluş sürecini anlattığı öykülerini yayınlıyor. Anna Seghers'in gözden kaçırılmak istenen öykülerinden dördünün yeraldığı bu kitabı okumalısınız.

5

SAUL STEINBERG
Sanatı ve Çizgileri
500 Lira

Çağdaş karikatür sanatının en önemli ustası olan Steinberg'in yapıtlarından önemli bir seçmeyi bulacağınız bu kitap, karikatürle doğrudan ilgilenenler kadar, her kitap okurunun da ilgisini çekecektir. Steinberg üstüne kapsamlı bir incelemenin de yeraldığı albüm, tamamı birinci hamur kağıda, renkli ve siyah beyaz örneklerle, yaldız kapakla basıldı. Bu albüme kitaplığınızda yer ayırmayı unutmayınız.

6

AYRILIK MEVSİMİDİR
KARARLAR ALMALIYIZ
Şiirler
ATİLA ÇINAR
100 Lira

Yarın Yayınları'nın genç şiir dizisinin ilk kitabı, şiirlerini Yarın'da da izlediğiniz Atila Çınar'ın. Bu kitapta şiirimizdeki toplumcu gerçekçi yönelişin duyarlı bir örneğini bulacaksınız.

İsteme adresi: P.K: 723. Kızılay - Ankara.
6 kitap birlikte 1100 Lira
2500 Liraya kadar olan istekler için posta pulu gönderilmelidir.

Cumhuriyet
Kitap Kulübü

65 yayınevi
Her türden 5000 kitap
her ay istenen miktarda,
yüzlerce indirimli,
armağanlı,
yeni kitap **elinize teslim,**
düzenli katalog,
aylık bülten

Cumhuriyet
Kitap Kulübü

Üye kayıtları için

İstanbul: Türkocağı Cad. 39-41 Cağaloğlu
Ankara: Konur Sok. 24/4 Yenişehir
İzmir: Halit Ziya Bulvarı 65/3
Adana: Atatürk Cad. THK İşhanı Kat 2/13

Cumhuriyet Kitap Kulübü broşürü istiyorum.
Adı, Soyadı :.....
Adres :.....
.....